

Оцінка системи безпечності харчових продуктів в Україні

Зміст

Вступне слово	3
Подяки	4
Перелік скорочень	5
Вступ	6
I. Оцінка політики та регуляторних вимог у сфері безпеки харчових продуктів.....	9
1. Політика у сфері безпеки харчових продуктів	10
1.1 Регіональні зобов'язання	12
1.2 Заходи щодо затвердження національної політики.....	13
2. Регуляторні вимоги безпеки харчових продуктів	15
2.1 Регуляторні засади безпеки харчових продуктів	17
II. Інституційна структура	37
1. Аналіз стейкхолдерів у сфері безпеки харчових продуктів	38
1.1 Державний сектор.....	38
1.2 Приватний сектор та міжнародна спільнота	51
2. Інституційна основа	54
2.1 Органи державного контролю безпеки харчових продуктів.....	54
2.2 Лабораторії у сфері безпеки харчових продуктів	55
III. Аналіз заходів державного контролю у сфері безпеки харчових продуктів	61
1. Заходи контролю у сфері безпеки харчових продуктів: загальні питання.....	63
1.1 Стратегічне планування	63
1.2 Основні принципи контролю безпеки харчових продуктів	65
1.3 Система реєстрації операторів ринку харчових продуктів	67
2. Заходи контролю у сфері безпеки харчових продуктів: державні інспектування	69
3. Заходи контролю безпеки харчових продуктів: імпорт та експорт харчових продуктів.....	72
3.1 Імпорт харчових продуктів	72
3.2 Експорт харчових продуктів	75
4. Відкликання харчових продуктів та простежуваність	77
5. Системи нагляду та дослідження хвороб харчового походження	79
IV. Аналіз нарощування потенціалу	81
V. Висновки та рекомендації	84
Додаток. Перелік підзаконних нормативно-правових актів, якими регулюються питання безпеки харчових продуктів	91
Список використаних джерел.....	95

Вступне слово

Шановні читачі,

Маю честь представити вам звіт щодо оцінки системи безпеки харчових продуктів в Україні, розроблений Глобальною платформою Міжнародної фінансової корпорації (IFC) з питань безпеки харчових продуктів і запобігання харчових відходів.

У цьому звіті ми зосередилися на оцінці національної політики у сфері безпеки харчових продуктів, основних інституційних засад та нормативно-правових актів, якими регулюються питання безпеки харчових продуктів, аналізі поточного стану системи державного контролю безпеки харчових продуктів, що існує в Україні, та заходів щодо підвищення потенціалу, пов'язаних з забезпеченням безпеки харчових продуктів.

На сьогодні державна політика у сфері безпеки харчових продуктів базується на національних пріоритетах і враховує необхідність інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору. Протягом більше як двадцяти років Україна зробила значний прогрес у реформуванні законодавства у сфері санітарних та фітосанітарних заходів відповідно до норм та принципів угод СОТ, а також у наблизенні законодавства до законодавства Європейського Союзу, враховуючи європейські прагнення України. Національне харчове законодавство України побудоване за принципом «від лану до столу», враховує принцип «єдиного здоров'я», застосовується на всіх стадіях від виробництва до споживання харчових продуктів та регулює широкий спектр питань.

Ця оцінка спрямована на підтримку країни у аналізі політичних та регуляторних аспектів системи безпеки харчових продуктів та сфокусована на виявленні питань, які потребують вирішення задля забезпечення дієвості та сталого розвитку системи харчових продуктів, підтримки виробництва безпечних на конкурентоспроможних харчових продуктів, а також якомога кращого захисту споживачів.

Сподіваємось, що цей звіт буде корисним для України у роботі над подальшим посиленням національної системи безпеки харчових продуктів.

Натія Мгеладзе

*Керівник Глобальної платформи IFC з питань безпеки харчових продуктів
і запобігання харчових відходів*

Подяки

Оцінка системи безпечності харчових продуктів в Україні була підготовлена Глобальною платформою IFC з питань безпечності харчових продуктів і запобігання харчових відходів Міжнародної фінансової корпорації (IFC) (www.ifc.org/foodsafety). Звіт був підготовлений консультантом IFC Жанною Пастовенською. Загальне управління проєктом здійснювалось Катериною Онул, ведучою напрямку політик Глобальної платформи IFC з питань безпечності харчових продуктів і запобігання харчових відходів.

Висловлюємо подяку Фонду консультативних послуг з інвестиційного клімату (FIAS), а також Фонду стійких харчових систем за підтримки Уряду Канади, що фінансували цю роботу.

Особлива подяка експертам Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, зокрема Ользі Семенчук, Дмитру Унгуряну, Анатолію Гамзі та Ігорю Лоцкіну, за їхню експертизу у опрацюванні результатів оцінки та підготовку цієї публікації. Окрема подяка Натії Мгеладзе, керівнику Глобальної платформи IFC з питань безпечності харчових продуктів і запобігання харчових відходів, та Анупу Джагвані, голові глобального напрямку IFC з сільського та лісового господарства.

Перелік скорочень

ЄС	Європейський Союз
СОТ	Світова організація торгівлі
Угода СОТ СФЗ	Угода СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів
Угода СОТ ТБТ	Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі
ККА	Комісія Кодекс Аліментаріус
ПІП	Прикордонні інспекційні пости
Угода про асоціацію	Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України № 1678 від 16 вересня 2014 року.
Всеохоплююча стратегія	Всеохоплююча стратегія імплементації Глави IV «Санітарні та фітосанітарні заходи» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 228-р.
Харчовий Закон	Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771 від 23 грудня 1997 року.
Закон про контроль	Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042 від 18 травня 2017 року.

Вступ

Зазначений звіт базується на поточному стані системи безпечності харчових продуктів в Україні. У нижчезагаданому аналізі викладена інформація щодо національної політики у сфері безпечності харчових продуктів, основних інституційних засад та нормативно-правових актів, якими регулюються питання безпечності харчових продуктів, а також аналіз поточного стану системи державного контролю безпечності харчових продуктів, що існує в Україні.

Реформування українського законодавства у сфері санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ) відбувалося у два великих етапи. Перший етап — процес приєднання України до Світової організації торгівлі (СОТ), що тривав з 1998 по 2008 рік, протягом якого були проведені перші вагомі законодавчі реформи у рамках приведення українського законодавства у відповідність до Угоди СОТ СФЗ та Угоди СОТ ТБТ. У рамках цієї реформи було прийняте базове законодавство у сфері безпечності та якості харчових продуктів та технічних бар'єрів в торгівлі, здійснено чіткий розподіл між сферами регулювання СФЗ та ТБТ, надано стандартам статус обов'язкових документів відповідно до норм та принципів Угоди ТБТ, усунуто дублювання повноважень між контролюючими органами, скасовано обов'язкову сертифікацію харчових продуктів на відповідність державним стандартам. Водночас зафіксовано у законодавстві, що норми та правила, які стосуються безпечності харчових продуктів встановлюються санітарними та фітосанітарними заходами.

Наступна реформа розпочалася у рамках переговорного процесу щодо підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України № 1678 від 16 вересня 2014 року.

Україна протягом останніх восьми років вживає заходів щодо наближення законодавства до законодавства ЄС в рамках виконання Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV «Санітарні та фітосанітарні заходи» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 228-р від 24 лютого 2016 року.

На виконання положень Всеохоплюючої стратегії Україною прийнято або викладено у новій редакції низку законів у сфері СФЗ, зокрема, «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771 від 23 грудня 1997 року, «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042 від 18 травня 2017 року, «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» № 2639 від 6 грудня 2018 року, «Про ветеринарну медицину» № 1206 від 4 лютого 2021 року, «Про безпечність та гігієну кормів» № 2264 від 21 грудня 2017 року, «Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами» № 2718 від 3 листопада 2022 року, «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» № 1103 від 31 травня 2007 року, «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496 від 10 липня 2018 року, «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва» № 3221 від 30 червня 2023 року. Крім того, прийнято більше 200 нормативно-правових актів у сфері СФЗ.

Водночас у рамках реформування української системи безпечності харчових продуктів та приведення її у відповідність до норм та принципів права ЄС, а також усунення дублювання функцій контролюючих органів, створено єдиний компетентний орган, що опікується, серед іншого, питаннями контролю безпечності харчових продуктів та охоплює у своїй діяльності всі ланки харчового ланцюга. Таким органом є Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба).

Відповідно до Положення про Держпродспоживслужбу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 667 від 2 вересня 2015 року, Держпродспоживслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Держпродспоживслужба офіційно розпочала роботу і приступила до виконання покладених на неї функцій у квітні 2016 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» № 260-р від 6 квітня 2016 року.

На сьогодні Держпродспоживслужба забезпечує ефективне впровадження законодавства про державний контроль у сфері безпечності харчових продуктів.

Основними функціями Держпродспоживслужби є:

- забезпечення високого рівня захисту життя та здоров'я споживачів, чесних практик торгівлі харчовими продуктами, інтересів споживачів, захисту здоров'я та благополуччя тварин, здоров'я рослин;

- здійснення моніторингу і перевірки виконання вимог законодавства про державний контроль у сфері безпеки харчових продуктів;
- забезпечення реалізації системи державного контролю у сфері безпеки харчових продуктів за принципом «від лану до столу».

Попри всі виклики, пов'язані з вторгненням Росії в Україну, Держпродспоживслужба працює над розширенням міжнародних ринків збуту продукції українських товаровиробників. Так, за офіційними даними Держпродспоживслужби, у 2023 році погоджено 16 форм міжнародних ветеринарних сертифікатів на експорт об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду з України в 11 країн світу.

Крім того, у 2023 році кількість підприємств-виробників продуктів тваринного походження, які мають право експорту своєї продукції на територію Європейського Союзу, збільшилась до 440.

Ця позитивна динаміка у збільшенні кількості українських експортерів на європейський ринок є надзвичайно важливою як країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу.

На сьогодні державна політика у сфері безпеки харчових продуктів базується на національних пріоритетах і враховує необхідність інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору. Попри вторгнення Росії в Україну, втрату частини врожаю та блокаду портів, Україна також залишається гарантом світової продовольчої безпеки та бере на себе відповідальність за продовольче забезпечення інших держав¹.

23 червня 2022 року Європейська рада відповідною резолюцією надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу². 14 грудня 2023 року Європейська рада прийняла рішення розпочати переговори щодо вступу України до ЄС³.

Законодавство України, устрій компетентних органів, процедури здійснення державного контролю та інші механізми надання гарантій щодо безпеки харчових продуктів на сьогодні змінили свій статус із наближення до покрової імплементації.

Окрім того, статус кандидата відкриває можливості отримання фінансової допомоги у трансформації суспільства, правової системи та економіки на шляху до членства в ЄС, а також тримає євроінтеграційні реформи країни у пріоритеті.

Так, Україні буде доступна фінансова допомога для країн, які готуються для вступу до ЄС (Інструмент передвступної допомоги (IPA)). Така допомога може надаватись через гранти, інвестиції або як технічна допомога. Кандидатство також відкриває для України участь у програмах та ініціативах Євросоюзу.

Водночас, як член СОТ, Україна має виконувати зобов'язання, взяті у переговорному процесі щодо вступу до цієї організації. Аналіз зобов'язань України у сфері СФЗ, що міститься у Звіті Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ⁴, говорить про те, що Україна має розширені зобов'язання у зазначеній сфері, а саме зобов'язання «СОТ плюс»⁵. Отже, для України важливим є дотримання не тільки положень Угоди СОТ СФЗ, а і специфічних зобов'язань, що містяться у Звіті Робочої групи.

Цей звіт підготовано з використанням методики оцінки національної системи безпеки харчових продуктів, розробленої Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) Scan Guide⁶. Основу оцінки склали аналіз законодавства та підзаконних актів України, інформації, що міститься у публічному доступі на сайтах органів влади, інформації, отриманої під час інтерв'ю, проведених з фахівцями центральних органів виконавчої влади, залучених у процес забезпечення безпеки харчових продуктів в Україні, а також відповідною бізнес спільнотою.

¹ Марченко С.І. «Правові засади державної аграрної політики України щодо санітарних та фітосанітарних заходів в умовах воєнного стану».

² European Parliament resolution of 23 June 2022 on the candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia (2022/2716(RSP)) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022IP0249>.

³ European Council conclusions on Ukraine, enlargement and reforms — <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/14/european-council-conclusions-on-ukraine-enlargement-and-reforms/>.

⁴ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049#Text.

⁵ Термін «СОТ плюс» використовується для опису специфічних зобов'язань, що містяться у Протоколі приєднання країни до СОТ, обсяг та рівень яких перевищують зобов'язання, які вимагаються Угодами СОТ. — Qin, J. Y. (2016). 'Mind the Gap: Navigating between the WTO Agreement and its Accession Protocols', Wayne State University Law School Legal Studies Research Paper Series, No. 2016-05. Retrieved from www.ssrn.com/link/Wayne-State-U-LEG.html.

⁶ <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/mgrt/fs-scan-guide-final.pdf>.

I

Оцінка
політики та
регуляторних
вимог у сфері
безпеки
харчових
продуктів

1. Політика у сфері безпеки харчових продуктів

Виходячи з міжнародного досвіду, національна політика у сфері безпеки харчових продуктів відображає основні принципи, на основі яких розробляються національні нормативно-правові акти в цій сфері. Оцінка національної політики безпеки харчових продуктів має проводитися через призму функціонування національної системи безпеки харчових продуктів.

Найкращі практики вимагають, щоб національна політика безпеки харчових продуктів в країні чітко визначала необхідність:

- 1) захисту громадського здоров'я шляхом зменшення ризику хвороб, що передаються через харчові продукти;
- 2) захисту споживачів від небезпечних харчових продуктів;
- 3) сприяння економічному розвитку шляхом створення надійної регуляторної системи для внутрішнього виробництва харчових продуктів, а також до торгівлі харчовими продуктами на внутрішньому та міжнародних ринках.

Міжнародний досвід доводить, що дієвим інструментом, спрямованим на реалізацію національної політики безпеки харчових продуктів, є національний стратегічний план, який визначає дії, необхідні для досягнення цілей, визначених національною політикою безпеки харчових продуктів. За найкращими практиками стратегічний план повинен містити інформацію щодо:

- 1) сфер втручання/поставлених завдань;
- 2) відповідальних центральних органів виконавчої влади, а також компетентного органу/компетентних органів;
- 3) бюджетних видатків;
- 4) часових рамок виконання визначених стратегічним планом завдань;
- 5) механізмів звітності з метою моніторингу прогресу.

Подібні плани розробляються як на регіональному, так і на національному рівні. Наприклад, на регіональному рівні такий план наразі розробляється для реалізації стратегії безпеки харчових продуктів в Африці. В рамках політики ЄС прикладом такого плану може бути Стратегічний план з питань здоров'я та безпеки харчових продуктів на 2020–2024⁷. Цікавим для України досвідом розробки такого плану на національному рівні може бути досвід Сполучених Штатів Америки⁸ в цьому напрямку.

Національна політика безпеки харчових продуктів потребує узгодження з міжнародними зобов'язаннями країни. З метою визначення міжнародних зобов'язань, що їх взяла на себе країна, необхідно дати відповіді на наступні питання:

? Чи є країна членом Комісії Кодекс Аліментаріус, Комісії з фітосанітарних заходів міжнародної конвенції з захисту рослин (КФЗ МКЗР), Всесвітньої організації здоров'я тварин (WOAH), Світової організації торгівлі (СОТ)?

СОТ — 10 квітня 2008 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». 16 квітня 2008 року Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України. Згідно з процедурами СОТ 16 травня 2008 року Україна стала повноправним членом цієї організації.

Комісія Кодекс Аліментаріус (ККА) — Комісія Кодекс Аліментаріус була створена в 1963 році Продовольчою та

сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) і Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) як їхній допоміжний орган для впровадження спільної програми стандартів на харчові продукти. Україна є членом Комісії з 2004 року.

Всесвітня організація здоров'я тварин (WOAH) — Україна стала повноправним членом цієї організації 11.07.1994 року на підставі доручень Кабінету Міністрів України від 17.03.1993 року та від 06.04.1993 року.

Комісія з фітосанітарних заходів ФАО (КФЗ МКЗР). Україна є членом КФЗ МКЗР з 31.01.2006 року.

⁷ https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/sante_sp_2020_2024_en.pdf.

⁸ <https://www.ars.usda.gov/ARSUserFiles/np108/NP%20108%20Action%20Plan%202021-2025%20final%20for%20WEB.pdf>.

У кожній з цих міжнародних організацій Україна має визначеного представника з центрального органу виконавчої влади України, відповідального за контакти з відповідною організацією.

Чи бере країна активну участь у засіданнях комітетів Комісії Кодекс Аліментаріус?

Активна участь України у роботі комітетів та робочих груп Комісії Кодекс Аліментаріус є надзвичайно важливою для забезпечення захисту здоров'я споживачів та застосування справедливих торговельних практик щодо харчових продуктів. Важливим також є підвищення

обізнаності про діяльність ККА та дискусій, які відбуваються в її комітетах та робочих групах, серед центральних органів виконавчої влади, відповідальних за розроблення та впровадження політик у сфері харчових продуктів. На національному рівні має бути створений механізм активних, прозорих та ефективних консультацій з питань, пов'язаних з діяльністю ККА. Їхня мета — формування обґрунтованої позиції країни щодо питань, які вже обговорюються в рамках ККА, та пропонування нових питань для обговорення. Активна участь країни у роботі ККА забезпечується шляхом призначення контактної центрального органу виконавчої влади та створення Національного Комітету ККА. Склад національного Комітету Кодексу повинен включати представників всіх заінтересованих сторін, зокрема міністерств, неурядових організацій, представників бізнесової спільноти і харчової промисловості.⁹

Враховуючи наміри України щодо вступу до СОТ, необхідність постійної роботи із гармонізації вимог щодо безпеки та якості харчових продуктів із міжнародними стандартами та участі у роботі Комісії Кодекс Аліментаріус постановою Кабінету Міністрів України «Про створення Національної комісії України зі зводу харчових продуктів Кодексу Аліментаріус» № 169 від 16 лютого 1998 року була створена Національна комісія України з Кодексу Аліментаріус (НККА), що існувала на базі ДП МОЗ України «Інститут екогігієни та токсикології Л. І. Медведя».

З 2006 року НККА виконувала функції контактної пункту Кодексу, як передбачено «Керівництвом по процедурі Кодексу», та підтримувала наявність актуальних версій документів ККА. Проте у 2015 році вищезазначена постанова КМУ втратила чинність.

На сьогодні функцію контактної особи з ККА від України виконує представник ДП МОЗ України «Інститут екогігієни та токсикології Л. І. Медведя». Проте функції Національного комітету Комісії Кодекс Аліментаріус законодавчо не закріплені. Разом з тим, створення та постійне функціонування Комітету є вкрай важливими для моніторингу нововведень у галузі безпеки харчових продуктів, результатів оцінки ризиків, здійснених цією міжнародною організацією, можливості донести позицію України з приводу питань порядку денного Комісії, а також можливості повною мірою виконувати зобов'язання, взяті Україною при вступі до СОТ.

Водночас, на сьогодні важливим для України є діалог, розпочатий Держпродспоживслужбою з Координаційним комітетом Кодексу Аліментаріус по Європі (CCEURO). Участь в роботі експертних груп дасть змогу приєднатися до діалогу фахівців щодо створення єдиної системи вимог до безпеки різних видів харчових продуктів та перейняти європейський досвід із імплементації норм Кодексу, що наразі є актуальним в контексті процесу євроінтеграції та гармонізації національного законодавства з нормами права ЄС.

Чи існує в країні система надання нотифікацій та обробки запитів щодо санітарних та фітосанітарних заходів, включаючи харчове законодавство?

Виконання зобов'язань щодо прозорості СФЗ, а також функції національного пункту обробки запитів і надання нотифікацій (повідомлень) в Україні виконуються департаментом торговельних угод та розвитку експорту Мінекономіки.

Національний пункт обробки запитів і надання нотифікацій відповідає за оперативний обмін інформацією з Секретаріатом СОТ та окремими країнами-членами СОТ. Крім того, зазначений національний пункт відповідає за координацію діяльності центральних органів виконавчої влади щодо підготовки відповідних нотифікацій, а також обробку запитів від країн-членів СОТ та підготовку відповідей на них.

⁹ WHO Global Strategy for Food Safety <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/363475/9789240057685-eng.pdf?sequence=1>

Правові засади надання інформації про відповідні СФЗ визначені законами України:

- «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» № 771 від 23 грудня 1997 року;
- «Про ветеринарну медицину» № 1206 від 4 лютого 2021 року;
- «Про карантин рослин» № 3348 від 30 червня 1993 року.

Відповідно до Закону України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі», статей 15 і 18 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів», статей 25 і 26 Закону України «Про ветеринарну медицину», статей 19 і 20 Закону України «Про карантин рослин» Кабінет Міністрів України затвердив Постанову «Про затвердження Порядку подання інформації для підготовки повідомлень, відповідей та запитів відповідно до вимог угод Світової організації торгівлі» від 10 листопада 2023 року № 1180.

Інформація, що її має надавати Україна до СОТ включає, серед іншого:

- 1) наукове обґрунтування санітарних заходів, які вживаються до імпортованих та вітчизняних харчових продуктів;
- 2) процедури і засоби оцінки ризиків для здоров'я людини, пов'язаних з харчовими продуктами, та дані звітів щодо оцінки таких ризиків;
- 3) процедури та засоби контролю харчових продуктів в Україні;
- 4) чинні інструкції, вимоги та процедури інспектування та контролю харчових продуктів;
- 5) відомості щодо членства та участі України у відповідних міжнародних організаціях або міжнародних угодах щодо санітарних заходів та тексти таких угод.

1.1 Регіональні зобов'язання

Інституційні рамки співпраці між Україною та ЄС

Співпраця між Україною та ЄС у сфері СФЗ здійснюється у рамках Угоди про асоціацію. У рамках цієї Угоди діє Підкомітет з управління СФЗ заходами.

Реалізація СФЗ у рамках Угоди про асоціацію регулюється Главою IV «Санітарні та фітосанітарні заходи» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з нею». Напрямки співробітництва у цій сфері: здоров'я та хвороби тварин, корми та кормові добавки, насіння та посадковий матеріал рослин, забруднюючі речовини, державний контроль у сфері СФЗ, ідентифікація та реєстрація тварин, маркування харчових продуктів, харчові добавки, ферменти, ароматизатори, контроль ГМО, стандарти утримання та поводження з тваринами, вимоги до безпеки харчових продуктів та кормів, побічні та харчові продукти тваринного походження, використання вітамінів та мінеральних речовин у харчових продуктах, здоров'я рослин.

У рамках виконання Глави IV Угоди про асоціацію розпорядженням КМУ № 228-р від 24.02.2016 схвалено Всеохоплюючу стратегію імплементації Глави IV «Санітарні та фітосанітарні заходи» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію.

Сфери регулювання Всеохоплюючої стратегії:

- основні принципи і вимоги до безпеки харчових продуктів і кормів;
- державний контроль у сфері СФЗ;
- заходи, які застосовуються щодо маркування та заяв стосовно харчової цінності та користі для здоров'я людини;
- вдосконалення законодавства про надання споживачам інформації про харчові продукти;
- встановлення вимог до виробництва та обігу новітніх харчових продуктів, харчових добавок, предметів і матеріалів, що контактують з харчовими продуктами;
- реформування механізму державного регулювання виробництва та обігу кормів;
- вдосконалення законодавства про ГМО в харчових продуктах та кормах;

- перегляд максимальних рівнів залишків ветеринарних препаратів, пестицидів та агрохімікатів, а також забезпечення ефективного моніторингу за такими залишками;
- вдосконалення законодавства про здоров'я та благополуччя тварин;
- боротьба з інфекційними та іншими захворюваннями серед тварин;
- поліпшення фітосанітарного стану в Україні та забезпечення захисту здоров'я рослин.

Очікувані результати від впровадження Всеохоплюючої стратегії:

- підвищення загальної безпеки харчових продуктів та кормів, забезпечення захисту життя і здоров'я людей, тварин та рослин;
- запровадження ефективної та збалансованої системи державного контролю безпеки харчових продуктів згідно з вимогами ЄС та міжнародними стандартами;
- посилення захисту інтересів споживачів, у тому числі шляхом надання споживачам належної інформації про харчові продукти;
- підвищення конкурентоспроможності українських виробників;
- розширення доступу на ринок ЄС та вихід на нові міжнародні ринки збуту.

На виконання зобов'язань України у сфері СФЗ у квітні 2016 року утворено компетентний орган — Держпродспоживслужбу та прийнято законодавство щодо основних принципів і вимог до безпеки та якості харчових продуктів, державного контролю за перевіркою відповідності законодавству про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин, інформації для споживачів про харчові продукти, безпеки та гігієни кормів тощо.

Результатом реалізації заходів стосовно наближення законодавства України у сфері СФЗ до права ЄС є постійне зростання обсягів торгівлі між Україною та ЄС аграрної та харчової продукції.

1.2 Заходи щодо затвердження національної політики

Чи затверджена в країні національна політика у сфері безпеки харчових продуктів? Які політики розроблені та прийняті?

На сьогодні в Україні відсутня офіційна комплексна національна політика безпеки харчових продуктів, затверджена на законодавчому або виконавчому рівні, яка б окреслювала національну політику у сфері безпеки харчових продуктів та включала в себе деталі щодо наступних елементів:

- перелік законодавства у сфері харчових продуктів;
- інституційна структура та координація функцій щодо безпеки харчових продуктів;
- застосування принципів доказовості та аналізу ризиків;
- участь у міжнародних організаціях та імплементація відповідних угод;
- нагляд та епідеміологія;
- лабораторії та референс-лабораторії;
- моніторинг систем виробництва та обігу харчових продуктів;
- безпеку імпортованих харчових продуктів;
- національні системи реагування на надзвичайні ситуації з безпеки харчових продуктів;
- науковий потенціал;
- міжнародна співпраця та виконання міжнародних зобов'язань;
- поінформованість громадськості;
- освітні програми.

Водночас, пріоритетні дії Уряду на 2024 рік містяться у Плані Уряду на 2024 рік, затвердженому розпорядженням КМУ «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік» № 137-р від 16 лютого 2024 р¹⁰.

Одним із пріоритетних заходів на 2024 рік є Європейська інтеграція України, що включає, серед іншого, підготовку проєктів директив та складу української делегації для участі у переговорах з ЄС щодо укладення угоди про вступ України до ЄС та розроблення законопроєкту щодо затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права ЄС (Acquis ЄС) протягом двох місяців після завершення офіційної оцінки ЄС (скринінгу) стану імплементації права ЄС.

---

¹⁰ <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-priorytetnykh-dii-uriadu-na-2024-rik-137r-16o224>.

2. Регуляторні вимоги безпеки харчових продуктів

Графік систематичної нормативно-правової адаптації вітчизняного законодавства у сфері СФЗ до законодавства ЄС було затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV «Санітарні та фітосанітарні заходи» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» № 228-р від 24 лютого 2016 року.

Крім того, розпорядженням КМУ № 1416-р від 27 листопада 2019 схвалено Стратегію забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту за принципом «єдине здоров'я» на період до 2025 року та затверджено план заходів щодо її реалізації. Метою Стратегії є поетапне створення єдиної системи біологічної безпеки та біологічного захисту за принципом «єдине здоров'я», виконання зобов'язань щодо охорони життя і здоров'я людей та тварин, запобігання поширенню на територію держави небезпечних інфекційних хвороб, вчасне реагування на спалахи інфекційних хвороб.

Національне харчове законодавство України побудоване за принципом «від лану до столу», враховує принцип «єдиного здоров'я», застосовується на всіх стадіях від виробництва до споживання харчових продуктів та регулює широкий спектр питань. Серед них:

- безпеку харчових продуктів;
- вироблення, обіг, експорт-імпорт харчових продуктів;
- надання інформації споживачам про харчові продукти;
- регулювання питань предметів та матеріалів, що контактують з харчовими продуктами;
- органічне виробництво,
- питання ветеринарної медицини,
- державний контроль тощо.

Основним законодавчим актом, який визначає правові засади безпеки харчових продуктів в Україні є Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» № 771 від 23 грудня 1997 року. Перелік законів України, якими регулюються питання безпеки харчових продуктів, викладений у Таблиці 1.

Таблиця 1 Перелік законів України, якими регулюються питання безпеки харчових продуктів

Назва Закону	Сфера дії	Дата прийняття
«Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» № 771	Закон регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів та визначає порядок забезпечення безпеки та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї.	23 грудня 1997 року, нова редакція, прийнята Законом № 1602-VII від 22.07.2014
«Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042	Закон регулює здійснення державного контролю за діяльністю операторів ринку, які здійснюють виробництво та/або обіг харчових продуктів, інших об'єктів санітарних заходів та/або кормів; здійснення державного контролю побічних продуктів тваринного походження; здійснення державного контролю за діяльністю операторів ринку, які здійснюють органічне виробництво та/або обіг органічної продукції.	18 травня 2017 року
«Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» № 2639	Закон регулює правові та організаційні засади надання споживачам інформації, що стосується харчового продукту, шляхом зазначення у маркуванні, інших супровідних документах та матеріалах або в інший спосіб, у тому числі з використанням сучасних засобів дистанційного зв'язку або усних повідомлень.	6 грудня 2018 року

Назва Закону	Сфера дії	Дата прийняття
«Про ветеринарну медицину» № 1206	Закон регулює правові та організаційні засади здійснення діяльності у сферах забезпечення захисту здоров'я та благополуччя тварин, ветеринарної практики, виробництва, обігу та застосування ветеринарних препаратів, а також обігу побічних продуктів тваринного походження.	4 лютого 2021 року
«Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами» № 2718	Закон регулює відносини, пов'язані з виробництвом, обігом та використанням матеріалів і предметів, які призначені для контакту з харчовими продуктами.	3 листопада 2022 року Набере чинності 19 листопада 2025
«Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496	Закон регулює відносини у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, що виробляється, перебуває в обігу, ввозиться на митну територію України або вивозиться з неї в митному режимі експорту.	10 липня 2018 року
Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів № 1103	Закон регулює відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та споживачами генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої за технологіями, що передбачають їх розробку, створення, випробування, дослідження, транспортування, імпорт, експорт, розміщення на ринку, вивільнення у навколишнє середовище та використання в Україні із забезпеченням біологічної і генетичної безпеки.	31 травня 2007 Втратить чинність 16 вересня 2026 року
«Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за розміщенням на ринку генетично модифікованих організмів і продукції» № 3339	Закон регулює відносини поводження з ГМО, зокрема державну реєстрацію ГМО; розміщення на ринку ГМО та ГМ-продукції; маркування ГМ-продукції; заходи державного контролю за поводженням з ГМО.	23 серпня 2023 року Набере чинності 16 вересня 2026 року

2.1 Регуляторні засади безпеки харчових продуктів

Чи базується національне законодавство на нормах і принципах Угоди СОТ СФЗ¹¹ та Угоди СОТ ТБТ¹²?

Національне законодавство має чітке розмежування між СФЗ та ТБТ.

Відповідно до визначення, що міститься у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів»: «санітарний або фітосанітарний захід — будь-який захід, що проводиться з метою:

- захисту життя або здоров'я тварин чи захисту рослин від ризиків, що виникають внаслідок проникнення, укорінення чи поширення шкідливих організмів, хвороб, організмів, які є носіями хвороб, а також хвороботворних організмів;
- захисту життя або здоров'я людей та/або тварин від ризиків, що виникають від добавок, забруднюючих речовин, токсинів або хвороботворних організмів, які містяться у харчових продуктах або кормах;
- захисту життя або здоров'я людини від ризиків, що виникають внаслідок хвороб, які переносяться тваринами, рослинами або продукцією, що виробляється з них, або внаслідок проникнення, укорінення чи поширення шкідливих організмів;
- уникнення або обмеження іншої шкоди, що заподіюється внаслідок проникнення, укорінення чи поширення шкідливих організмів.

СФЗ, зокрема, включають усі нормативно-правові акти, які стосуються питань забезпечення безпеки харчових продуктів, здоров'я тварин і карантину рослин; виробничі процеси та способи виробництва; процедури випробувань, інспекції та ухвалення; карантинні режими, включаючи відповідні вимоги щодо перевезення тварин чи рослин або щодо матеріалів, необхідних для їх виживання під час перевезення; положення щодо відповідних статистичних методів, процедур відбору зразків та методів аналізу ризику; вимоги щодо пакування та маркування, які безпосередньо стосуються безпеки харчових продуктів».

Відповідно до статті 15 «Розроблення, перегляд, затвердження та застосування санітарних заходів» харчового Закону, СФЗ розробляються, переглядаються та затверджуються Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони здоров'я або Міністерством аграрної політики в межах їх повноважень та відповідно до таких вимог:

- усі санітарні заходи ґрунтуються на наукових принципах та існуючих наукових обґрунтуваннях;
- у разі, якщо існують міжнародні стандарти, інструкції чи рекомендації, санітарні заходи розробляються на їхній основі, крім випадків, якщо ці міжнародні стандарти, інструкції чи рекомендації недостатні для забезпечення належного рівня захисту здоров'я людини;
- у разі відсутності або недостатності міжнародних стандартів, інструкцій чи рекомендацій для забезпечення належного рівня захисту здоров'я людини, санітарні заходи розробляються, виходячи з оцінки ризику, з урахуванням методів оцінки ризику згідно з нормами, встановленими відповідними міжнародними організаціями;
- у разі недостатності наукових обґрунтувань, необхідних для здійснення оцінки ризику, або у разі виникнення надзвичайних обставин, що можуть спричинити або загрожувати виникненням проблем для здоров'я людини, санітарні заходи розробляються на підставі існуючої відповідної інформації, отриманої від відповідних міжнародних організацій, або санітарних заходів, що застосовуються заінтересованими торговими партнерами.

Санітарні заходи підлягають перегляду та оновленню у випадках, якщо надходить нова наукова інформація або суттєві коментарі від заінтересованих торгових партнерів.

Крім того, положення статті 15 харчового Закону враховують положення Додатку В «Прозорість санітарних і фітосанітарних нормативних актів» Угоди СОТ про застосування СФЗ. Огляд запропонованих санітарних заходів та порядок отримання інформації щодо них, а також коментарі щодо їх застосування підлягають опублікуванню у медіа та на офіційному сайті органу виконавчої влади, який розробив відповідні санітарні заходи.

¹¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006#Text

¹² https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_008#Text

Усі запропоновані санітарні заходи, які не узгоджуються з міжнародними стандартами або для яких не існує міжнародних стандартів і щодо яких очікується, що вони можуть значно вплинути на експортні можливості заінтересованих торгових партнерів, підлягають повідомленню через Мінекономіки не менш як за 60 днів до підготовки остаточного проєкту санітарного заходу згідно з положеннями відповідних міжнародних угод.

Коментарі, отримані в результаті повідомлення та публікації запропонованих нових або змінених санітарних заходів, беруться до уваги на недискримінаційній основі до прийняття таких заходів. За письмовим запитом осіб або заінтересованих торгових партнерів Мінекономіки надає текст запропонованого санітарного заходу із зазначенням, якщо це можливо, положень, що суттєво відрізняються від міжнародних стандартів, інструкцій та рекомендацій.

У разі виникнення надзвичайних обставин санітарні заходи можуть прийматися до повідомлення за умови, що таке повідомлення здійснюється негайно та невідкладно.

Усі нові та змінені санітарні заходи негайно публікуються після їх прийняття у відповідному офіційному друкованому виданні та на офіційному сайті органу виконавчої влади, який розробив відповідні санітарні заходи, і набувають чинності не раніше ніж через шість місяців після дати відповідної публікації.

За надзвичайних обставин, а також у разі вжиття заходів, що зменшують обмеження щодо ввезення (пересилання) на митну територію України, санітарний захід може набирати сили з дати прийняття, за умови наступного опублікування у відповідному офіційному друкованому виданні.

Усі санітарні заходи застосовуються лише в обсязі, необхідному для захисту здоров'я людини і без необґрунтованої дискримінації між вітчизняними та імпортованими харчовими продуктами або між різними постачальниками харчових продуктів.

Сфера технічного регулювання в Україні стосується відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю). З метою приведення сфери технічного регулювання у відповідність до норм та принципів Угоди ТБТ Україною були прийняті Закони України «Про стандартизацію» № 1315 від 5 червня 2014 року та «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» № 124 від 15 січня 2015 року.

Чи базується термін «харчовий продукт» на термінології, що використовується Комісією Кодекс Аліментаріус?

Визначення «харчового продукту», що міститься в харчовому Законі відповідає визначенню «харчового продукту», що міститься у стандартах Комісії Кодекс Аліментаріус та доповнене відповідними положеннями Регламенту ЄС 178/2002¹³.

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32002R0178>.

Таблиця 2. Визначення «харчовий продукт»

Визначення «харчовий продукт», що міститься в стандартах Комісії Кодекс Аліментаріус¹⁴	<p>Харчовий продукт означає будь-яку речовину, яка призначена для споживання людиною, незалежно від того, чи вона перероблена, частково перероблена або сира, і включає напої, жувальну гумку та будь-яку речовину, яка використовується в виробництві, приготуванні або обробленні «харчового продукту», але не включає косметичні засоби або тютюн або речовини, які використовуються лише як лікарські засоби.</p>
Визначення «харчовий продукт», що міститься в Регламенті ЄС 178/2002	<p>Для цілей цього Регламенту термін «харчовий продукт» означає будь-які неперероблені, частково перероблені чи повністю перероблені речовини чи продукти, які призначені для споживання людиною або щодо яких можливо обґрунтовано припустити, що вони можуть бути спожиті людиною.</p> <p>До «харчових продуктів» входять напої, жувальні гумки та будь-які речовини, в тому числі й вода, яка спеціально додається до харчових продуктів під час їхнього виробництва, підготовки чи оброблення. До харчових продуктів також входить вода після пункту дотримання відповідності, як визначено статтею 6 Директиви 98/83/ЄС та без обмеження вимог Директиви 80/778/ЄЕС і Директиви 98/83/ЄС.</p> <p>Термін «харчовий продукт» не включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) корми; (b) живих тварин, якщо вони не підготовлені для введення в обіг для споживання людиною; (c) рослини до збору врожаю; (d) лікарські засоби в розумінні Директиви Ради 65/65/ЄЕС та Директиви Ради 92/73/ЄЕС; (e) косметичні продукти в розумінні Директиви Ради 76/768/ЄЕС; (f) тютюн і тютюнові вироби в розумінні Директиви Ради 89/622/ЄЕС; (g) наркотичні чи психотропні речовини у розумінні Єдиної конвенції Організації Об'єднаних Націй про наркотики 1961 року та Конвенції Організації Об'єднаних Націй про психотропні речовини 1971 року; (h) залишки та забруднюючі речовини.
Визначення «харчовий продукт», що міститься в харчовому Законі	<p>Харчовим продуктом є речовина або продукт, призначені для споживання людиною або щодо яких обґрунтовано очікується, що вони будуть спожиті людиною. Харчовий продукт може бути переробленим, частково переробленим або непереробленим.</p> <p>До харчових продуктів належать напої (у тому числі вода питна), жувальні гумки та будь-які інші речовини, що навмисно додані до харчового продукту під час виробництва, переробки або обробки.</p> <p>Термін «харчовий продукт» не включає: корми; живих тварин, якщо вони не призначені для введення в обіг з метою споживання людиною; рослини до збирання врожаю; лікарські засоби; косметичну продукцію; тютюн та тютюнові вироби; наркотичні засоби у значенні, наведеному в Єдиній конвенції про наркотичні засоби 1961 року (з поправками, внесеними до неї згідно з Протоколом 1972 року), та психотропні речовини у значенні, наведеному в Конвенції про психотропні речовини 1971 року; залишки та забруднюючі речовини; медичні вироби.</p>

¹⁴ Definitions for the purposes of the Codex Alimentarius <https://www.fao.org/4/w5975e/w5975e07.htm#:~:text=Food%20means%20any%20substance%2C%20whether,substances%20used%20only%20as%20drugs.>

Якщо в країні є харчовий Закон, необхідно проаналізувати, наскільки добре він написаний і чи його структура включає всі елементи, необхідні для національної системи безпеки харчових продуктів. При такому аналізі буде корисно скористатися документом Vapnek and Spreij 2005¹⁵.

Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» № 771 було прийнято ВРУ 23 грудня 1997 року. Зазначений Закон набрав чинності 24 січня 1998 року.

В рамках переговорного процесу щодо вступу України до СОТ у відповідності до Указу Президента України «Про додаткові заходи щодо прискорення вступу України до Світової організації торгівлі» № 797 від 05.09.2001 з метою забезпечення реалізації стратегічного напрямку зовнішньоекономічної політики щодо інтеграції України

у світову економіку, комплексного реформування зовнішньоторговельного режиму та послідовного забезпечення дальшої гармонізації законодавства України з нормами і принципами Світової організації торгівлі Урядом із залученням експертів проєктів міжнародної технічної допомоги було розроблено та прийнято зміни до вищезазначеного Закону з урахуванням вимог Угоди СОТ про застосування СФЗ. Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» № 2809 від 06.09.2005 зазначений Закон був викладений у новій редакції під назвою «Про безпечність та якість харчових продуктів».

Законом «Про безпечність та якість харчових продуктів» були запроваджені такі принципи:

- **Принцип гармонізації:** введено норму щодо ґрунтування національних СФЗ заходів на основі міжнародних стандартів, інструкцій та рекомендацій, крім випадків, якщо ці міжнародні стандарти, інструкції чи рекомендації недостатні для забезпечення належного рівня захисту здоров'я людини.
- **Принцип прозорості:** надання нотифікацій та доступу до документації:
  - визначено орган, відповідальний за надсилання повідомлень до СОТ та забезпечення постійного виконання зобов'язань щодо прозорості — Мінекономіки;
  - засновано єдиний контактний центр з обробки запитів та надання повідомлень;
  - розроблено законодавчі вимоги, що вимагають публікації запропонованих заходів на ранній стадії для надання коментарів від заінтересованих партнерів;
  - впроваджено законодавчу вимогу щодо надання копій запропонованих СФЗ заходів країнам-членам СОТ;
  - встановлено в законодавстві необхідний період часу для надання коментарів щодо запропонованих СФЗ заходів від країн-членів СОТ та заінтересованих сторін всередині країни, а також встановлені процесуальні норми щодо врахування наданих коментарів без дискримінації.
- **Принцип необхідності:** застосування заходів лише в обсязі, необхідному для захисту здоров'я людей, тварин або рослин.
- **Підведення наукової бази** під встановлення регуляторних вимог: нормативно-правові акти, що регулюють здоров'я тварин і рослин і безпеку харчових продуктів, мають ґрунтуватися на наукових доказах.
- **Принцип оцінки ризиків:** розробка наукових доказів і проведення оцінки ризику, щоб переконатися, що СФЗ заходи ґрунтуються на науці та застосовуються лише в обсязі, необхідному для захисту здоров'я.
- **Відсутність дискримінації:** СФЗ заходи не передбачають довільної або невинуватої дискримінації між різними членами СОТ або між вітчизняними та іноземними постачальниками.

У процесі гармонізації українського законодавства з нормами та принципами права ЄС, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» № 1602 від 22.07.2014 року Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» було викладено у новій редакції — наразі це Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (харчовий Закон). Положення щодо державного контролю були виокремлені в Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042 від 18.05.2017 року (Закон про контроль).

¹⁵ Vapnek, Jessica, and Melvin Spreij, 2005. *Perspectives and Guidelines on Food Legislation, with a New Model Food Law*, FAO Legislative Study 87, Rome: Development Law Service, Legal Office, Food and Agriculture Organization of the United Nations, <http://www2.ecolex.org/server2neu.php/libcat/docs/LI/MON-079891.pdf>

Основні нововведення харчового Закону:

- приведення термінології у відповідність до норм та принципів європейського права *Acquis Communautaire*;
- встановлення детальних вимог до гігієни та впровадження вимоги щодо обов'язковості застосування системи HACCP операторами ринку;
- запровадження концепції «оператор ринку харчових продуктів», спрощення процедури отримання експлуатаційного дозволу;
- покладання першочергової відповідальності за виробництво, безпеку та обіг харчових продуктів на операторів ринку;
- запровадження принципу простежуваності, що ґрунтується на принципах Комісії Кодекс Аліментаріус та вимогах Регламенту ЄС 178/2002¹⁶.

За останні 10 років після прийняття харчового Закону його текст неодноразово змінювався. На сьогодні, окрім загальних принципів розробки та запровадження СФЗ, він містить положення щодо дитячого харчування, новітніх харчових продуктів, тверджень про користь для здоров'я, реєстрації об'єктів санітарних заходів тощо. Водночас норми щодо контролю, включаючи контроль на кордоні, а також щодо матеріалів та предметів, що вступають в контакт з харчовими продуктами, деякі норми щодо інформування споживачів щодо харчових продуктів, які першопочатково містилися у харчовому Законі наразі вилучені з його тексту і містяться у відповідному спеціальному законодавстві.

Відсутність чіткої концепції щодо сфери регулювання харчового Закону, постійні зміни до тексту Закону роблять його перевантаженим положеннями різного характеру та важким для розуміння.

Водночас найкращі практики у сфері побудови харчового законодавства, які описуються, зокрема, у довіднику з розробки харчового закону «Перспективи та настанови з харчового законодавства з новою моделлю Закону про харчові продукти» *Vapnek and Spreij*¹⁷, ґрунтуються на тому, що харчовий Закон повинен містити основоположні принципи розробки та впровадження санітарних та фітосанітарних заходів. За таким же принципом побудований Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року, яким встановлюються загальні принципи і вимоги законодавства про харчові продукти, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів і встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпекою харчових продуктів.

Основні проблемні питання харчового Закону:

- **Переобтяженість** спеціальними нормами та відсутність чіткої концепції щодо сфери регулювання.
- **Оцінка ризиків** має здійснюватися незалежним органом або науковим комітетом, таким яким в Європі, наприклад, є Європейський орган з безпеки харчових продуктів (EFSA)¹⁸. На сьогодні оцінка ризиків входить до повноважень Держпродспоживслужби та здійснюється структурним підрозділом Держпродспоживслужби, який підпорядковується Голові Держпродспоживслужби. Проте, відповідно до найкращих практик, а також до права ЄС, оцінка ризиків має бути покладена на повністю незалежний орган. Оцінка ризиків повинна ґрунтуватися на доступних наукових доказах та здійснюватися в незалежний, об'єктивний і прозорий спосіб. Щоб гарантувати незалежність процесу проведення оцінки ризику, членами незалежного органу мають бути незалежні вчені, яких обирають до такого органу на основі відкритої процедури подання заявок.

¹⁶ Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety.

¹⁷ Vapnek, Jessica, and Melvin Spreij, 2005. Perspectives and Guidelines on Food Legislation, with a New Model Food Law, FAO Legislative Study 87, Rome: Development Law Service, Legal Office, Food and Agriculture Organization of the United Nations, <http://www2.ecolex.org/server2neu.php/libcat/docs/LI/MON-079891.pdf>.

¹⁸ <https://www.efsa.europa.eu/en>.

- Харчовий Закон не містить чітких норм щодо того, яким чином має відбуватися повідомлення про ризик. Він містить лише визначення, відповідно до якого повідомленням про ризик є обмін інформацією і висновками протягом усього процесу аналізу ризику щодо небезпечних факторів і ризиків, факторів, пов'язаних з ризиком і усвідомленням ризику, між спеціалістами з оцінки ризику, особами, що здійснюють управління ризиком, споживачами, операторами ринку та іншими заінтересованими сторонами. З огляду на важливість повідомлення про ризик як складової оцінки ризику, європейськими законодавцями прийнятий Регламент щодо прозорості № 2019/1381 від 20 червня 2019 року¹⁹, яким встановлено чіткий механізм координації при здійсненні повідомлення про ризик та обміну інформацією між тими, хто здійснює оцінку ризику та тими, хто відповідає за управління ризиком. Зазначений Регламент може бути взятий за основу для законодавчого закріплення процедурних питань повідомлення про ризик в українському законодавстві.

Якою є сфера дії національного харчового законодавства?

Україна має розгалужену систему нормативно-правових актів, що стосуються безпеки харчових продуктів. Перелік основних законів у сфері безпеки харчових продуктів міститься у Таблиці 1. Крім того, до регуляторної системи в сфері безпеки харчових продуктів належать підзаконні нормативно-правові акти, видані на виконання вищезазначених законів.

Перелік нормативно-правових актів міститься у Додатку до цього документу.

Чи застосовується національне харчове законодавство на всіх стадіях від виробництва до споживання харчових продуктів?

Національне харчове законодавство застосовується на всіх стадіях від виробництва до споживання харчових продуктів та регулює широкий спектр питань, пов'язаних з безпекою харчових продуктів, питаннями вироблення, обігу, експорту-імпорту харчових продуктів, а також надання інформації споживачам про харчові продукти та їх споживання.

Чи існує чітке розмежування між поняттями «безпеки» та «якості» харчових продуктів?

Відповідно до статті 1 «Терміни та їх визначення» харчового Закону безпечним може вважатися харчовий продукт, який не справляє шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання.

Водночас харчовий Закон надає визначення окремих показників якості харчових продуктів як показників та/або властивостей харчових продуктів, що застосовуються для виконання одного або кількох завдань: ідентифікація харчових продуктів; встановлення вимог до продуктів дитячого харчування, харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, а також до харчових продуктів для контролю ваги; інформування споживачів про властивості харчових продуктів, зокрема шляхом їх маркування.

Отже, законодавством визначено, що є «безпечним харчовим продуктом» та надано визначення «окремим показникам якості харчових продуктів». Проте незрозуміло, які саме показники мають на увазі під окремими показниками якості. Немає чіткого законодавчого розмежування між «безпекою» та «якістю» харчових продуктів. Разом з тим, визначення терміну «окремі показники якості харчових продуктів» не містить чітких ознак того, що саме слід вважати «якістю» і як по суті цей термін відмежовано від «безпеки».

¹⁹ REGULATION (EU) 2019/1381 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 20 June 2019 on the transparency and sustainability of the EU risk assessment in the food chain and amending Regulations (EC) No 178/2002, (EC) No 1829/2003, (EC) No 1831/2003, (EC) No 2065/2003, (EC) No 1935/2004, (EC) No 1331/2008, (EC) No 1107/2009, (EU) 2015/2283 and Directive 2001/18/EC

Відповідно до харчового Закону держава здійснює регулювання безпеки та окремих показників якості харчових продуктів шляхом:

- встановлення санітарних заходів;
- встановлення вимог до окремих показників якості харчових продуктів;
- державної реєстрації об'єктів санітарних заходів;
- видачі, тимчасового припинення дії, анулювання, переоформлення та поновлення дії експлуатаційного дозволу;
- інформування та підвищення обізнаності операторів ринку і споживачів щодо безпеки та окремих показників якості харчових продуктів;
- встановлення вимог щодо стану здоров'я персоналу потужностей;
- участі у роботі відповідних міжнародних організацій;
- здійснення державного контролю;
- притягнення операторів ринку, їх посадових осіб до відповідальності у разі порушення законодавства про безпеку та окремі показники якості харчових продуктів.

Відповідно до харчового Закону повноваження затверджувати окремі показники якості харчових продуктів мають МОЗ та Мінагрополітики.

Національне законодавство базується на стандартах чи на ризик-орієнтованому підході?

При вступі України до СОТ країни-члени Робочої групи з розгляду заявки про вступ до СОТ наголошували на важливості перегляду всіх національних стандартів, відміні застарілих стандартів часів Радянського Союзу (ГОСТ), прийняття необхідних державних стандартів,

які б мали необов'язковий характер (ДСТУ) та регулювання обов'язкових питань безпеки харчових продуктів, враховуючи вимоги Угоди СОТ про застосування СФЗ, виключно за допомогою санітарних та санітарних заходів.

В рамках реформування національного законодавства та приведення його у відповідність з нормами та принципами Угод СОТ було вжито таких заходів:

- внесено зміни у відповідне законодавство щодо стандартизації стосовно необов'язковості державних стандартів;
- розроблено графік перегляду застарілих обов'язкових стандартів (ГОСТ) та заміни їх на необов'язкові, гармонізовані зі стандартами Комісії Кодекс Аліментаріус;
- відміна обов'язкової сертифікації харчових продуктів відповідно до обов'язкових стандартів.

На сьогодні законодавство України у сфері безпеки харчових продуктів базується на ризик-орієнтованому підході, а вимоги у сфері СФЗ та сфері безпеки харчових продуктів, зокрема, встановлюються виключно санітарними та фітосанітарними заходами у формі відповідних нормативно-правових актів.

Чи національне законодавство включає вимогу щодо розміщення на ринку виключно безпечних харчових продуктів?

Відповідно до харчового Закону оператори ринку харчових продуктів відповідають за виконання вимог законодавства про безпеку та окремі показники якості харчових продуктів у межах діяльності, яку вони здійснюють, та за розміщення на ринку безпечних харчових продуктів.

Статтею 65 Закону про контроль передбачено відповідальність операторів ринку харчових продуктів за пропонування до реалізації або реалізацію непридатних харчових продуктів у формі накладення штрафу на юридичних осіб у розмірі двадцяти п'яти мінімальних заробітних плат, на фізичних осіб — підприємців — у розмірі сімнадцяти мінімальних заробітних плат.

Водночас пропонування до реалізації або реалізація харчових продуктів, які є шкідливими для здоров'я людини тягнуть за собою накладення штрафу на юридичних осіб у розмірі сорока мінімальних заробітних плат, на фізичних осіб — підприємців — у розмірі двадцяти п'яти мінімальних заробітних плат. Порухення значень параметрів безпеки об'єктів санітарних заходів, встановлених законодавством про харчові продукти, в свою чергу, тягне за собою накладення штрафу на юридичних осіб у розмірі десяти мінімальних заробітних плат, на фізичних осіб — підприємців — у розмірі п'яти мінімальних заробітних плат.

Чи чітко встановлює законодавство обов'язки компетентного органу та операторів ринку харчових продуктів?

Права та обов'язки компетентного органу та операторів ринку харчових продуктів чітко визначені законодавством України, зокрема харчовим Законом та Законом про контроль.

Чи включає національне законодавство положення про те, що основна відповідальність за безпеку та якість харчових продуктів лежить на операторах ринку?

Основна відповідальність за безпеку та якість харчових продуктів лежить на операторах ринку. Стаття 20 харчового Закону «Обов'язки операторів ринку» чітко прописує обов'язки операторів ринку в межах діяльності, яку вони виконують. Зокрема, від оператора ринку вимагається:

- 1) дотримуватися гігієнічних вимог до харчових продуктів на всіх стадіях їхнього виробництва та обігу;
- 2) розробляти, вводити в дію та застосовувати процедури НАССР;
- 3) у необхідних випадках отримувати експлуатаційний дозвіл та реєструвати потужності;
- 4) забезпечувати виконання вимог законодавства до окремих показників якості;
- 5) забезпечувати простежуваність харчових продуктів;
- 6) вилучати та відкликати з обігу харчові продукти, що можуть спричинити шкідливий вплив для здоров'я людини;
- 7) компенсувати споживачам заподіяну шкоду внаслідок споживання шкідливих та небезпечних харчових продуктів.

Чи містить національне законодавство вимогу щодо точної та достатньої інформації щодо харчових продуктів, що знаходяться в обігу?

Законодавство України містить детальні вимоги стосовно надання точної та достатньої інформації щодо харчових продуктів. Такі вимоги поділяються як на загальні, які стосуються усіх харчових продуктів, що знаходяться в обігу, так і на спеціальні, які стосуються окремих видів харчових продуктів.

Так, на виконання частини II. «Маркування та інформація про харчові продукти» Всеохоплюючої стратегії, Україною ухвалено низку нормативно-правових актів з питань надання споживачам інформації про харчові продукти.

Закон України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів»

Зазначений Закон спрямований на приведення українського законодавства у відповідність до положень Регламенту ЄС № 1169/2011²⁰ від 25 жовтня 2011 року щодо надання споживачам інформації про харчові продукти. Законом передбачено забезпечення надання точної, достовірної та зрозумілої пересічному громадянину інформації щодо харчових продуктів. Законом забороняється використання інформації, що може ввести споживача в оману, зазначена заборона поширюється також на рекламування та представлення харчових продуктів.

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:02011R1169-20180101>.

Відповідно до зазначеного Закону надання споживачеві інформації про харчовий продукт може відбуватися з використанням маркування, супровідних документів, сучасних засобів дистанційного зв'язку тощо.

Основною метою Закону є забезпечення належної поінформованості споживачів щодо харчових продуктів, які вони споживають, зокрема про характеристики харчового продукту, у тому числі його категорію, характерні ознаки, властивості, склад, кількість, термін придатності, країну походження або місце походження, спосіб виготовлення або виробництва харчового продукту.

Основними нововведеннями Закону є:

- встановлення вимог до забезпечення розбірливості інформації, зокрема до мінімального розміру шрифту, яким надається обов'язкова інформація про харчовий продукт;
- регламентація вимог щодо надання інформації про алергени (виділення шрифтом, стилем або кольором у переліку інгредієнтів);
- запровадження вимог до надання інформації про харчові продукти, продаж яких здійснюється дистанційним способом, у тому числі із застосуванням засобів дистанційного зв'язку;
- вимога до надання інформації про використані у харчовому продукті рафіновані олії або жири рослинного походження (зокрема, пальмову олію);
- надання споживачеві інформації стосовно того, чи піддавався харчовий продукт заморожуванню/розморожуванню;
- застосування нового для України підходу до позначення термінів придатності харчового продукту в залежності від того, чи є харчовий продукт швидкопсувним у зв'язку з мікробіологічними властивостями;
- вимога до надання інформації про фактичний вміст спирту для напоїв з вмістом етилового спирту понад 1,2% об'ємних одиниць та допустимі відхилення у визначенні фактичного вмісту спирту.

Окрім інформації, що має бути надана споживачеві в обов'язковому порядку, Закон містить вимоги до інформації, що надається операторами ринку харчових продуктів в добровільному порядку. Така інформація:

- не повинна вводити споживачів в оману;
- бути незрозумілою або заплутаною для споживача;
- має, у разі необхідності, базуватися на відповідних наукових даних.

На виконання вимог частини третьої статті 20 Закону України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», прийнято **Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Порядку і спеціальних вимог до маркування харчових продуктів, а також Переліку харчових продуктів, для яких обов'язковим є зазначення країни походження або місця походження»** № 679 від 01.04.2021 року.

Наказ містить окремі вимоги щодо простежуваності таких харчових продуктів:

- 1) м'яса великої рогатої худоби, свіжого або охолодженого (код УКТ ЗЕД 0201);
- 2) м'яса великої рогатої худоби, мороженого (код УКТ ЗЕД 0202);
- 3) свинини свіжої, охолодженої та мороженої (код УКТ ЗЕД 0203);
- 4) баранини і козлятини свіжої, охолодженої та мороженої (код УКТ ЗЕД 0204);
- 5) їстівних субпродуктів великої рогатої худоби, свіжих або охолоджених (код УКТ ЗЕД 0206 10 95), або морожених (код УКТ ЗЕД 0206 29 91);
- 6) м'яса та їстівних субпродуктів свійської птиці (код УКТ ЗЕД 0207).

Крім того, зазначений наказ містить:

- Спеціальні вимоги до зазначення країни походження або місця походження свинини свіжої, охолодженої та мороженої (код УКТ ЗЕД 0203), баранини і козлятини свіжої, охолодженої та мороженої (код УКТ ЗЕД 0204), м'яса та їстівних субпродуктів свійської птиці (код УКТ ЗЕД 0207);
- Спеціальні вимоги до зазначення країни походження або місця походження м'яса великої рогатої худоби, свіжого або охолодженого (код УКТ ЗЕД 0201) та мороженого (код УКТ ЗЕД 0202), їстівних субпродуктів великої рогатої худоби, свіжих або охолоджених (код УКТ ЗЕД 0206 10 95) та морожених (код УКТ ЗЕД 0206 29 91);

- Спеціальні вимоги до маркування необробленої оливкової олії (код УКТ ЗЕД 1509 10) і оливкової олії екстра-класу (код УКТ ЗЕД 1509 10 20);
- Спеціальні вимоги до маркування меду.

Наказ МОЗ «Про затвердження Правил додавання вітамінів, мінеральних речовин та деяких інших речовин до харчових продуктів» від 16.07.2020 № 1613, розроблений на основі Регламенту Європейського Парламенту та Ради ЄС № 1925/2006 від 20 грудня 2006 р. щодо вітамінів і мінералів та деяких інших речовин у харчових продуктах. Зазначений наказ містить положення, що стосуються особливостей маркування, представлення та реклами харчових продуктів, до яких додані вітаміни та мінеральні речовини.

Наказ МОЗ «Про затвердження Вимог до тверджень про поживну цінність харчових продуктів та тверджень про користь для здоров'я харчових продуктів» № 1145 від 15.05.2020. Зазначені вимоги застосовуються до тверджень про поживну цінність та тверджень про користь для здоров'я, що використовуються у маркуванні, представленні або рекламі, призначених для кінцевого споживача харчових продуктів, які виробляються в Україні, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України. При розробці вищезазначеного наказу використано Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1924/2006 від 20 грудня 2006 р. щодо заяв про харчову цінність та користь для здоров'я, що зазначаються на харчових продуктах та Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 432/2012 від 16 травня 2012 р., яким встановлюється перелік дозволених заяв при маркуванні харчових продуктів, крім тих, що стосуються зниження ризику захворювань чи здоров'я.

Відповідно до наказу МОЗ № 1145, твердження про поживну цінність та твердження про користь для здоров'я можуть бути використані у маркуванні, та (або) в інших супровідних документах, та (або) рекламі, якщо вони відповідають затвердженим МОЗ Вимогам та містяться у додатках до наказу МОЗ.

Твердження про поживну цінність та твердження про користь для здоров'я не повинні:

- бути неправдивими, неоднозначними або такими, що вводять споживача в оману;
- спричиняти сумніви стосовно безпеки або поживних властивостей інших харчових продуктів;
- заохочувати або спонукати до надмірного споживання певного харчового продукту;
- стверджувати, вказувати або мати на увазі (натякати), що збалансоване та різноманітне харчування не може забезпечити отримання організмом необхідної кількості поживних речовин;
- посилатися на зміни у функціях організму шляхом надання текстової інформації або графічних зображень (за допомогою піктограм або символів), що можуть викликати та (або) підсилювати страх споживача.

Оператори ринку харчових продуктів наразі можуть використовувати твердження про поживну цінність на кшталт «Безкалорійний продукт», «Не містить насичені жири», «Джерело білку» та твердження про користь для здоров'я, такі як «Активоване вугілля сприяє зниженню надмірного метеоризму після вживання їжі», «Магній сприяє нормальній роботі нервової системи», «Протеїн сприяє зростанню м'язової маси» тощо, виключно у випадках, коли такі твердження є обґрунтованими та відповідають вимогам, викладеним у додатках до наказу МОЗ.

Наказом забороняється використовувати твердження про користь для здоров'я у маркуванні, презентації або рекламі напоїв, що містять понад 1,2 відсотка об'ємних одиниць спирту.

Відповідно до наказу, твердження про користь для здоров'я дозволяються до використання лише у випадку, якщо у маркуванні та/або у інших супровідних документах та матеріалах, та/або рекламі міститься така інформація:

- важливість різноманітного і збалансованого харчування та здорового способу життя;
- кількість та умови (рекомендації) щодо споживання харчового продукту, необхідні для отримання заявленого корисного ефекту;
- у разі необхідності, застереження для осіб, яким слід уникати вживання харчового продукту в їжу;
- відповідне попередження для харчових продуктів, які можуть становити небезпеку для здоров'я у випадку споживання у надлишкових кількостях.

Водночас рекомендації або схвалення медичними асоціаціями, асоціаціями дієтологів та іншими організаціями, що мають на меті покращення здоров'я людей, можуть застосовуватися лише за наявності науково обґрунтованих доказів для таких рекомендацій та схвалень.

Відповідно до наказу забороняються до використання такі твердження про користь для здоров'я:

- твердження, яке вказує та/або передбачає, що здоров'ю може бути нанесена шкода у разі неспоживання певного харчового продукту;
- твердження, що прямо вказують кількість або відсоток ваги, яка може бути втрачена у випадку споживання харчового продукту;
- твердження, що посилаються на рекомендації окремих лікарів або фахівців у сфері охорони здоров'я.

Крім того, прийнято ряд нормативно-правових актів, що містять, серед іншого, спеціальні вимоги до маркування певних видів харчових продуктів, зокрема:

Наказ Мінагрополітики «Про затвердження вимог до продуктів з какао та шоколаду» № 157 від 13.04.2016, який містить спеціальні вимоги до маркування продуктів з какао та шоколаду;

Наказ МОЗ «Про затвердження вимог до безпеки та окремих показників якості дитячого харчування» № 1084, від 23.06.2022 який містить спеціальні положення щодо маркування та реклами дитячого харчування.

Чи врегульовані у національному законодавстві питання простежуваності харчових продуктів, їх відкликання та вилучення?

Питання простежуваності харчових продуктів, їх відкликання та вилучення врегульовані Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів».

Відповідно до харчового Закону:

- Простежуваність харчових продуктів, тварин, призначених для виробництва харчових продуктів, або речовин, що призначені для включення або очікується, що вони будуть включені до харчових продуктів, повинна бути забезпечена операторами ринку на всіх стадіях їхнього виробництва та обігу.
- Простежуваність харчових продуктів має бути забезпечена за принципом «крок назад, крок вперед». Оператори ринку повинні мати можливість ідентифікувати інших операторів ринку, що постачають та яким постачаються харчові продукти, тварини, призначені для виробництва харчових продуктів, або речовини, що призначені для включення або очікується, що вони будуть включені до харчових продуктів.
- Простежуваність харчових продуктів має бути системною. Оператори ринку повинні запровадити системи та процедури, що дають змогу систематизувати інформацію про операторів, що постачають та яким постачаються харчові продукти, тварини, призначені для виробництва харчових продуктів, або речовини, що призначені для включення або очікується, що вони будуть включені до харчових продуктів. Така інформація повинна надаватися на вимогу компетентного органу.
- Для забезпечення простежуваності харчові продукти, що розміщуються на ринку або будуть введені в обіг, повинні бути належним чином марковані або позначені згідно з документацією чи супроводжуватися інформацією відповідно до вимог законодавства.
- На запит компетентного органу оператори ринку надають інформацію щодо простежуваності невідкладно. Форма надання (електронна та/або паперова) та зберігання інформації визначається оператором ринку.

Мінагрополітики затверджує спеціальні вимоги до забезпечення простежуваності окремих харчових продуктів та погоджує методичні настанови.

До харчових продуктів тваринного походження застосовуються спеціальні вимоги щодо простежуваності. Оператори ринку, які здійснюють виробництво та/або обіг харчових продуктів тваринного походження, повинні надати операторам ринку, до яких постачаються ці харчові продукти, а також на вимогу компетентного органу таку інформацію:

- 1) назва та інші відомості, що дають змогу ідентифікувати харчовий продукт;
- 2) обсяг (об'єм) або кількість (вага) харчового продукту;
- 3) найменування та місцезнаходження потужності, з якої постачається харчовий продукт, а якщо така потужність знаходиться в Україні — також її реєстраційний (особистий) номер;
- 4) найменування та місцезнаходження оператора ринку, який постачає харчовий продукт, якщо вони відрізняються від найменування та місцезнаходження потужності, з якої постачається харчовий продукт;
- 5) найменування та місцезнаходження потужності, до якої постачається харчовий продукт, а якщо така потужність знаходиться в Україні — також її реєстраційний номер;
- 6) найменування та місцезнаходження оператора ринку, потужності, до якої постачається харчовий продукт, якщо вони відрізняються від найменування та місцезнаходження потужності, до якої постачається харчовий продукт;
- 7) відомості, що дають змогу ідентифікувати партію (лот) харчового продукту або партію вантажну;
- 8) дата відправлення партії (лота) харчового продукту або партії вантажної.

Зазначена у вищевказаних пунктах інформація оновлюється щоденно та зберігається оператором ринку до закінчення граничного терміну споживання харчового продукту або закінчення мінімального терміну придатності харчового продукту.

Також спеціальні вимоги щодо простежуваності встановлені до паростків, пророщеного насіння або насіння, призначеного для вирощування паростків. У разі їх виробництва та/або обігу оператори ринку, крім загальної інформації, мають надати відомості про таксономічне найменування рослини.

Чи існують спеціальні законодавчі вимоги, якими регулюються наступні питання:

Дитяче харчування

На сьогодні питання законодавчих вимог до дитячого харчування встановлено харчовим Законом та Законом України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» № 2639 від 6 грудня 2018 року. Єдиного

спеціального закону, в якому були б консолідовані всі питання, які стосуються дитячого харчування, наразі в Україні немає.

До 13 травня 2021 року питання дитячого харчування регулювалися окремим спеціальним Законом України «Про дитяче харчування» № 142 від 14 вересня 2006 року. Проте на сьогодні дію вищезазначеного Закону України скасовано.

Водночас, відповідно до частини другої статті 6 харчового Закону наказом МОЗ № 1084 від 23.06.2022 затверджено Вимоги до безпеки та окремих показників якості дитячого харчування.

Відсутність консолідованого спеціального Закону, розпорошеність норм по різних законах, відсутність чітких настанов щодо вимог у сфері дитячого харчування можуть ускладнювати розуміння застосованих норм та створювати невизначеність для відповідного бізнесу.

Новітні харчові продукти

Питання новітніх харчових продуктів в Україні регулюються нормами харчового Закону. Спеціального Закону, який би регулював ці питання в Україні не існує.

Харчовий Закон визначає новітній харчовий продукт як харчовий продукт, що не перебував в обігу в Україні до 26 жовтня 2023 року²¹ і характеризується низкою специфічних ознак.

²¹ День набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва» № 3221 від 30 червня 2023 року.

Новітній харчовий продукт може бути новим розробленим інноваційним харчовим продуктом, харчовим продуктом, виробленим з використанням нових технологій і виробничих процесів, а також харчовим продуктом, який традиційно споживали або споживають за межами країни.

При розробці норм, якими регулюються питання новітніх харчових продуктів в Україні було використано Регламент ЄС 2015/2283²².

Відповідно до харчового Закону оператори ринку мають право здійснювати обіг та використовувати новітні харчові продукти виключно за умови, що такі об'єкти пройшли державну реєстрацію та включені до державного реєстру об'єктів та/або отримали реєстрацію (визнані безпечними) в ЄС. Здійснює державну реєстрацію та веде державний реєстр новітніх харчових продуктів МОЗ. Процедурні питання реєстрації новітніх харчових продуктів містяться у Розділі VI харчового Закону. Проте процедура комунікації з МОЗ з метою встановлення, чи є певний продукт новітнім, чи потрібна для введення такого продукту в обіг державна реєстрація, чи зазначений продукт вже зареєстрований в ЄС харчовим Законом не встановлена.

Водночас харчовий Закон визначає, що таке традиційний харчовий продукт з інших країн, а саме продукт первинного виробництва, що має історію безпечного харчового споживання у країні походження. Історія безпечного харчового споживання — підтверджена інформація про безпечність харчового продукту, що ґрунтується на зведених даних та досвіді постійного використання харчового продукту протягом не менше ніж 25 років у звичайному раціоні значної кількості населення країни. Для таких новітніх харчових продуктів Регламентом ЄС передбачена спрощена процедура введення в обіг, а саме відсутність реєстрації. Натомість для таких продуктів передбачена процедура нотифікації.

При цьому спрощена процедура введення в обіг для традиційних харчових продуктів харчовим Законом не передбачена, що є невідповідністю Регламенту ЄС 2015/2283. Зазначене може бути перешкодою для бізнесу та встановленням більш жорстких умов, ніж необхідні для забезпечення безпеки харчових продуктів.

Органічні харчові продукти

Органічне виробництво в Україні регулюється Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496 від 10 липня 2018 року, а також відповідними підзаконними нормативно-правовими актами.

Органічним виробництвом відповідно до вищезазначеного Закону є сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування та пов'язані з цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

У серпні 2023 року Мінагрополітики запустило Державний реєстр операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Реєстри у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції розміщено на сайті Мінагрополітики²³.

Відповідно до вимог Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (ст. 30) Мінагрополітики забезпечує проведення кваліфікаційних іспитів для кандидатів, які мають намір стати інспекторами з органічного виробництва, у разі надходження відповідних заявок.

У 2021 році набув чинності Регламент ЄС № 848/2018²⁴, дія якого має удосконалити законодавство з органічного виробництва та встановити єдині правила та стандарти для всіх учасників органічного сектору. Дія Регламенту поширюється й на виробників країн, які не є членами ЄС, але експортують продукцію на європейський ринок.

Наразі необхідно зробити детальний аналіз відповідності Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» Регламенту 848/2018 з тим, щоб врахувати зміни європейського законодавства.

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015R2283&qid=1730238310968>

²³ <https://minagro.gov.ua/file-storage/reistry-u-sferi-orhanichnoho-vyrobnytstva-obihu-ta-markuvannia-orhanichnoi-produktsii>

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02018R0848-20230221&qid=1730238868381>

Вулична торгівля

Відповідно до українського законодавства єдиними законними місцями для торгівлі харчовими продуктами є продовольчі магазини та ринки.

В магазині за якість і безпеку товарів несе відповідальність суб'єкт господарювання. На ринку продавати власні продукти можуть як юридичні, так і фізичні особи.

Відповідно до законів України «Про національну поліцію» № 580 від 2 липня 2015 року та «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280 від 21 травня 2015 року недопущення торгівлі у невстановлених місцях відноситься до компетенції органів внутрішніх справ та місцевого самоврядування.

Згідно зі статтею 160 Кодексу України про адміністративні правопорушення торгівля «з рук» на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах і в інших невстановлених місцях тягне за собою накладення штрафу від одного до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Харчові продукти для спеціальних медичних цілей

На сьогодні немає спеціального нормативно-правового акту, яким би встановлювалися вимоги до харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, проте харчовий закон містить визначення такого харчового продукту.

Так, відповідно до харчового Закону (ст. 1), харчовий продукт для спеціальних медичних цілей є таким, що спеціально розроблений і вироблений для годування пацієнтів, включаючи дітей грудного та раннього віку, що повинен споживатися за призначенням лікаря в закладі охорони здоров'я та/або поза його межами.

Зазначене визначення приведення у відповідність з визначенням, що використовується у Регламенті ЄС № 609/2013²⁵.

Наказом Мінагрополітики від 25.04.2022 № 244 затверджено Порядок надсилання повідомлення про намір введення в обіг дитячого харчування, харчових продуктів для спеціальних медичних цілей та харчових продуктів для контролю ваги, а також ведення та оприлюднення переліку таких повідомлень.

Порядок визначає, серед іншого, процедуру надсилання повідомлення про намір введення в обіг харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, а також процедуру ведення та оприлюднення переліку таких повідомлень.

На сьогодні в Україні законодавством не встановлено, що саме має бути зазначено на етикетці харчового продукту для спеціальних медичних цілей, отже, за відсутності відповідних вимог, незрозумілим є процес та критерії погодження компетентним органом повідомлень про намір введення в обіг таких харчових продуктів.

Генетично модифіковані організми

Питання важливості законодавчого врегулювання генетично модифікованих організмів виникло на етапі приєднання України до Світової організації торгівлі.

В рамках переговорного процесу щодо вступу до СОТ було прийнято Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» № 1103 від 31 травня 2007.

На виконання ст. 10 вищезазначеного Закону був прийнятий наказ МОЗ «Про затвердження Переліку харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль вмісту генетично модифікованих організмів» № 971 від 9 листопада 2010.

В 2023 році в рамках приведення законодавства України у відповідність до норм та принципів права Європейського Союзу була прийнята нова версія Закону, яким регулюються питання ГМО, а саме Закон України «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за розміщенням на ринку генетично модифікованих організмів і продукції» № 3339-IX від 23 серпня 2023 року. Значений Закон набере чинності 16 вересня 2026 року, відмінивши попередній.

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0609-20230321>

Закон України «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за розміщенням на ринку генетично модифікованих організмів і продукції» № 3339-IX від 23 серпня 2023 року розроблений на основі:

- Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1829/2003 від 22 вересня 2003 року щодо генетично модифікованих харчових продуктів та кормів;
- Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1830/2003 від 22 вересня 2003 року щодо простежуваності та маркування генетично модифікованих організмів, а також простежуваності харчових продуктів і кормів, вироблених з використанням генетично модифікованих організмів, та щодо внесення змін до Директиви 2001/18/ЄС.

Дія вищезазначеного Закону поширюється на відносини у сфері поводження з ГМО:

- генетично-інженерну діяльність у замкненій системі;
- дослідження та випробування ГМО у відкритій системі;
- державну реєстрацію ГМО;
- розміщення на ринку ГМО та ГМ-продукції;
- маркування ГМ-продукції;
- заходи державного контролю за поводженням з ГМО.

Основні положення цього Закону передбачають:

- розмежування повноважень органів державної влади з метою усунення дублювання функцій у сфері поводження з ГМО;
- удосконалення системи оцінювання ризиків ГМО щодо можливого впливу на здоров'я людини та навколишнього природного середовища;
- запровадження європейських механізмів державної реєстрації ГМО;
- удосконалення вимог до маркування ГМ-продукції та запровадження правил щодо її простежуваності;
- посилення державного контролю у сфері поводження з ГМО, а також встановлення відповідальності за порушення законодавства у цій сфері.
- Нормами Закону передбачено розроблення низки нормативно-правових актів.

Харчові добавки

22 серпня 2024 року набули чинності вимоги Наказу МОЗ «Про затвердження вимог до харчових ароматизаторів, вимог до харчових добавок та вимог до харчових ензимів» № 45 від 08.01.2024.

Вимоги, встановлені вищезазначеним наказом МОЗ для харчових добавок, харчових ароматизаторів та харчових ензимів визначають загальні умови їх використання та вимоги до маркування операторами ринку харчових продуктів.

Харчові ароматизатори та вихідні матеріали, а також харчові добавки та харчові ензими, дозволені до використання відповідно до вимог частини першої статті 31 (1) харчового Закону, можуть бути в обігу та використовуватись в харчових продуктах за умови їх відповідності вимогам, встановленим МОЗ, та вимогам, встановленим при їх державній реєстрації та/або реєстрації в Європейському Союзі.

Забруднюючі речовини, такі як токсини, метали та радіонукліди

Згідно з харчовим Законом забруднюючою є будь-яка біологічна речовина, в тому числі організми, мікроорганізми та їх частини, або хімічна речовина, стороння домішка чи інша речовина, що ненавмисно потрапила до харчового продукту і становить загрозу безпечності харчового продукту.

Державні гігієнічні правила і норми «Регламент максимальних рівнів окремих забруднюючих речовин у харчових продуктах» затверджено наказом МОЗ № 368 від 13.05.2013. Зазначений нормативно-правовий акт затверджено з метою гармонізації українського законодавства з Регламентом Європейського Союзу від 19 грудня 2006 року № 1881/2006 про встановлення максимального рівня вмісту певних забруднюючих речовин у харчових продуктах. Необхідні зміни до наказу МОЗ № 368 вносилися відповідними наказами МОЗ № 1238 від 22.05.2020 та № 2113 від 11.12.2023.

Додаток до зазначеного наказу містить максимально допустимі рівні окремих забруднюючих речовин у харчових продуктах. Відповідно до зазначеного наказу, харчові продукти та (або) інгредієнти не можуть

перебувати в обігу, якщо вони містять забруднюючі речовини в кількості, що перевищує максимально допустимі рівні, наведені у додатку.

Положення наказу є обов'язковими для всіх операторів ринку харчових продуктів, які здійснюють первинне виробництво, виробництво, реалізацію та/або обіг харчових продуктів.

З метою зменшення рівнів забруднюючих речовин у харчових продуктах оператори ринку повинні дотримуватись вимог законодавства про безпеку та якість харчових продуктів та використовувати належну виробничу практику на всіх стадіях харчового ланцюга.

Питання допустимих рівнів радіонуклідів визначено наказом МОЗ «Про затвердження Допустимих рівнів вмісту радіонуклідів Cs-137 і Sr-90 у продуктах харчування та питній воді (ДР-97) № 255 від 19.08.1997.

Зазначеним наказом встановлено допустимі рівні вмісту лише радіонуклідів Cs-137 і Sr-90 для таких харчових продуктів: хліб, хлібопродукти; картопля; овочі (листові, коренеплоди, столова зелень); фрукти; м'ясо і м'ясні продукти; риба і рибні продукти; молоко і молочні продукти; яйця; вода; молоко згущене і концентроване; молоко сухе; свіжі дикоростучі ягоди і гриби; сушені дикоростучі ягоди і гриби; лікарські рослини; інші продукти; спеціальні продукти дитячого харчування.

З моменту прийняття зазначений наказ жодного разу не переглядався.

Електронна комерція

Питання електронної комерції врегульовано Законом України «Про електронну комерцію» № 675 від 3 вересня 2015 року.

Закон «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» (ст. 9) № 2639 від 6 грудня 2018 року містить вимоги до інформації про харчові продукти, продаж яких здійснюється дистанційно, у тому числі з використанням засобів дистанційного зв'язку.

Обов'язкова інформація про фасовані харчові продукти, продаж яких здійснюється дистанційно, крім інформації щодо мінімального терміну придатності або дати «вжити до», має бути доступною споживачу для ознайомлення до моменту продажу харчового продукту і розміщуватися у матеріалах, які супроводжують такі фасовані харчові продукти, або надаватися в інший спосіб, у тому числі з використанням засобів дистанційного зв'язку, визначений оператором ринку харчових продуктів.

На момент доставки (передачі) харчового продукту споживачу має бути наявною вся обов'язкова інформація про фасовані харчові продукти, передбачена частиною першою статті 6 Закону «Про інформацію для споживачів стосовно харчових продуктів».

Обов'язкова інформація про нефасовані харчові продукти, продаж яких здійснюється дистанційно, у тому числі з використанням засобів дистанційного зв'язку, до моменту придбання споживачем такого харчового продукту має містити відомості щодо наявних у харчовому продукті алергенів.

Яким чином врегульовані питання максимальних меж залишків різних субстанцій у харчових продуктах? Коли були прийняті максимальні рівні залишків для різних субстанцій у харчових продуктах?

Відповідно до визначення, наведеного в харчовому Законі, максимальна межа залишків або максимальний допустимий рівень залишків — це максимальний допустимий вміст у харчових продуктах певної речовини, включаючи пестициди, ветеринарні препарати, кормові добавки та іншу хімічну чи біологічну речовину, яка свідомо застосовується та/або вимагається технологією

вирощування, зберігання, транспортування, виробництва харчових продуктів і їх залишки, включаючи похідні такої речовини, такі як продукти конверсії, обміну речовин, реакції, що мають токсикологічне значення і є небезпечними для організму людини у разі перевищення їх максимально допустимого вмісту в харчових продуктах, що споживаються людьми.

Питання максимальних меж залишків різних субстанцій у харчових продуктах регулюються наступними наказами МОЗ:

- «Про затвердження Показників безпеки харчових продуктів «Максимальні межі (рівні) залишків діючих речовин ветеринарних препаратів у харчових продуктах тваринного походження» № 2646 від 23.12.2019;

- «Про затвердження порядку встановлення максимально допустимих рівнів залишків пестицидів у/на харчових продуктах і кормах рослинного та тваринного походження» № 625 від 04.04. 2023 року;
- «Про затвердження Державних гігієнічних правил і норм «Регламент максимальних рівнів окремих забруднюючих речовин у харчових продуктах»» № 368 від 13.05.2013 (зі змінами, внесеними наказами МОЗ № 1238 від 22.05.2020 та № 2113 від 11.12.2023.

Чи гармонізовані максимальні рівні залишків (MRLs) зі стандартами Кодекс Аліментаріус? Якщо є регіональні стандарти щодо максимальних рівнів залишків, чи гармонізоване національне законодавство з такими стандартами?

Максимальні рівні залишків в Україні гармонізовані з регіональними стандартами, а саме з відповідними Регламентами Європейського союзу.

Наскільки деталізованими є вимоги до безпеки харчових продуктів, включаючи гігієнічні вимоги?

Термін «гігієнічні вимоги» міститься в ст. 1 харчового Закону, відповідно до якого гігієнічними вимогами є заходи та умови, необхідні для управління небезпечними факторами і забезпечення придатності харчових продуктів для споживання людиною з урахуванням їх ви-

користання за призначенням. Законом визначені гігієнічні вимоги до:

- первинної продукції;
- харчових продуктів;
- процесів виробництва, у тому числі для постачання води, а також обробки, переробки, пакування харчових продуктів;
- обладнання та інвентарю;
- потужностей, окремих видів приміщень, у тому числі для агропродовольчих ринків, закладів громадського харчування;
- транспортування харчових продуктів та відповідних транспортних засобів;
- поводження з харчовими відходами;
- персоналу потужностей, який працює у зоні поводження з харчовими продуктами;
- боротьби із шкідниками і гризунами.

Крім того, вимоги до безпеки харчових продуктів в Україні, зокрема гігієнічні вимоги та мікробіологічні вимоги до харчових продуктів встановлені низкою нормативно-правових актів:

- ◆ Гігієнічні вимоги до харчових продуктів встановлені **Наказом Мінагрополітики «Про затвердження Гігієнічних вимог до виробництва та обігу харчових продуктів тваринного походження»** № 813 від 20.10.22 року. Документ імплементує вимоги Регламенту Європейського Парламенту та Ради ЄС № 853/2004 від 29 квітня 2004 року.

Відповідно до Наказу МОЗ № 813 від 20.10.2022 року гігієнічні вимоги застосовуються до операторів ринку харчових продуктів, що здійснюють експорт до країн ЄС або заявили компетентному органу про готовність до здійснення такого експорту, починаючи з дня набрання чинності наказу.

До всіх інших операторів ці вимоги будуть застосовуватися через три роки з дня припинення або скасування воєнного стану.

Гігієнічні вимоги поширюються на виробництво та обіг таких харчових продуктів тваринного походження: м'ясо свіжських копитних тварин, зайцеподібних, диких тварин та диких тварин, вирощених на фермі; подрібнене (січене або рублене) м'ясо (м'ясний фарш), м'ясні напівфабрикати та м'ясо механічного обвалювання, крім м'яса птиці та продукції з неї, вимоги до яких затверджені наказом МОЗ від 08.08.2013 № 694; м'ясні продукти; живі двостулкові молюски, живі голкошкіри, живі кишковопорожнинні та живі морські червоногі; рибні продукти; яйця та яєчні продукти; жаб'ячі лапки та равлики; топліні тваринні жири та шкварки; оброблені шлунки, міхури та кишки; високоочищені хондроїтин сульфату, гіалуронова кислота, інші гідролізовані хрящові продукти, хітозан, глюкозамін, сичужний фермент, риб'ячий клей та амінокислоти; желатин та колаген.

Гігієнічні вимоги **не поширюються на:**

- виробництво та обіг композитних продуктів²⁶;
- первинне виробництво для особистого використання первинної продукції;
- виробництво, зберігання та інше поводження з харчовими продуктами тваринного походження для особистого споживання;
- прямі поставки виробником невеликих обсягів первинної продукції кінцевим споживачам та/або локальним закладам роздрібною торгівлі, що постачають її безпосередньо кінцевим споживачам;
- поставки невеликих обсягів туш диких тварин та/або м'яса диких тварин мисливцями та/або користувачами мисливських угідь безпосередньо кінцевим споживачам та/або локальним закладам роздрібною торгівлі, що постачають їх безпосередньо кінцевим споживачам;
- роздрібну торгівлю харчовими продуктами тваринного походження.

Документом також встановлено чіткі вимоги до температурних режимів та умов транспортування м'яса. Крім того, затверджено фізико-хімічні та органолептичні характеристики для топлених тваринних жирів.

- ◆ Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України «**Про затвердження Гігієнічних вимог до виробництва та обігу харчових продуктів на потужностях, розташованих у закладах загальної середньої освіти**» № 2532 від 03.12.2020 затверджує гігієнічні вимоги, що визначають умови та заходи щодо належної гігієнічної практики під час організації харчування в закладах загальної середньої освіти.
- ◆ Мікробіологічні критерії затверджено **наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Мікробіологічних критеріїв для встановлення показників безпеки харчових продуктів»** № 548 від 19.07.2012. Наказ розроблено з метою гармонізації національного законодавства відповідно до норм і правил Європейського Союзу, зокрема Регламенту ЄС № 2073/2005 щодо мікробіологічних критеріїв для харчових продуктів від 15.11.2005.

Оператори ринку мають забезпечити відповідність харчових продуктів мікробіологічним критеріям, встановленим у відповідних додатках.

Відповідно до вимог наказу, на кожній стадії виробництва, переробки та обігу харчових продуктів, включаючи роздрібну торгівлю, оператори ринку здійснюють ряд заходів як частину процедур HACCP з тим, щоб:

- постачання, переробка та поводження із сировиною та харчовими продуктами здійснювались у спосіб, що відповідає критеріям гігієни технологічного процесу;
- дотримувались критерії безпеки харчових продуктів, які застосовуються протягом усього терміну придатності харчового продукту, за умов належного зберігання, транспортування та використання.

Наказом МОЗ «**Про затвердження Мікробіологічних критеріїв для встановлення показників безпеки харчових продуктів**» № 548 від 19.07.2012 також визначено обов'язок операторів ринку, відповідальних за виробництво готових до споживання харчових продуктів, в яких може розвиватися бактерія *Listeria monocytogenes*, проводити відповідні дослідження (за необхідності) з метою визначення відповідності харчових продуктів критеріям безпеки протягом усього терміну їхньої придатності.

Наказом встановлені вимоги до досліджень (випробувань) та відбору зразків харчових продуктів, а також вимоги до маркування харчових продуктів.

Чи існує можливість застосування гнучкого (спрощеного) підходу до застосування гігієнічних норм, виходячи з типу харчових продуктів (до прикладу, традиційні харчові продукти) або через географічне розташування (коли оператор ринку розташований у віддаленій місцевості)?

Відповідно до харчового Закону Мінагрополітики має затвердити правила застосування спрощеного підходу до виконання гігієнічних вимог.

Наразі такі правила не затверджені. Водночас харчовим Законом встановлено певні виключення з загальних гігієнічних вимог щодо поводження з харчовими продуктами.

²⁶ Відповідно до Закону про контроль композитний продукт — харчовий продукт, що одночасно містить у своєму складі перероблені харчові продукти тваринного походження та харчові продукти рослинного походження, включаючи такі, в яких переробка первинної продукції є невід'ємною частиною виробництва кінцевого харчового продукту.

Чи є система аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР) обов'язковою для операторів ринку?

Відповідно до харчового закону НАССР — це система, яка ідентифікує, оцінює і контролює небезпечні фактори, що є визначальними для безпеки харчових продуктів.

Згідно з харчовим Законом оператори ринку зобов'язані розробляти, вводити в дію та застосовувати постійно діючі процедури, що засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР), а також забезпечувати належну підготовку з питань застосування постійно діючих процедур, що базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках, осіб, які є відповідальними за ці процедури, під час виробництва та обігу харчових продуктів. Зазначені вимоги не поширюються на операторів ринку, що здійснюють первинне виробництво, а також провадять пов'язану з первинним виробництвом діяльність, зокрема транспортування, зберігання та обробку первинної продукції в місці первинного виробництва, за умови, що при цьому не змінюється суттєво стан таких продуктів, а також на транспортування живих тварин, призначених для споживання людиною, транспортування з місця первинного виробництва до потужності продуктів рослинного походження, продуктів рибальства, а також продуктів полювання.

Правила розроблення, впровадження та використання постійно діючих процедур, які базуються на принципах НАССР, затверджує Мінагрополітики.

Сертифікація постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках, не є обов'язковою.

Вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР, затверджено наказом Мінагрополітики № 590 від 01.10.2012, зміни до зазначеного наказу прийняті наказом Мінагрополітики від 17.11.2015 № 429.

Відповідно до харчового Закону, розділу III Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі²⁷, плану заходів з реформування системи шкільного харчування²⁸, плану пріоритетних дій Уряду на 2020 рік²⁹, прийнято наказ Мінекономіки «Про затвердження Методичних настанов щодо розроблення, запровадження та використання постійно діючих процедур, які базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках в закладах освіти» № 2347 від 17.11.2020.

Чи існує можливість застосування гнучкого підходу до імплементації НАССР?

Відповідно до харчового Закону вимоги щодо розроблення, впровадження та використання постійно діючих процедур, які базуються на НАССР, допускають застосування спрощеного підходу, за умови що такий підхід забезпечує однаковий рівень захисту здоров'я споживачів.

Застосування спрощеного підходу може передбачати наступне:

- дотримання загальних гігієнічних вимог щодо поводження з харчовими продуктами у разі, якщо за результатами проведеного аналізу небезпечних факторів визначено відсутність критичних контрольних точок;
- можливість контролювати небезпечні фактори за допомогою програм-передумов;
- можливість використання типових планів НАССР, що містяться у відповідних методичних настановах та включають інформацію про небезпечні фактори, програми-передумови, процедури в критичних контрольних точках та процедури ведення записів для потужностей, що відповідають опису, що міститься у відповідній методичній настанові;
- у разі застосування процедур візуального моніторингу записи ведуться лише у випадках, якщо виявлена невідповідність установленим вимогам. Такі записи повинні включати, у тому числі, опис корекцій та коригувальних дій.

²⁷ Схвалено Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195.

²⁸ Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 1008.

²⁹ Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09 вересня 2020 року № 1133.

Чи вважається питна вода харчовим продуктом? Яким чином в Україні врегульовані питання питної води?

Відповідно до визначення, наданого в ст. 1 харчового Закону, напої, у тому числі вода питна, належать до харчових продуктів.

Додатково питання питної води врегульовано в Україні такими нормативно-правовими актами:

- ◆ Законом України «Про питну воду та питне водопостачання» № 2918-III від 10 січня 2002 року;
- ◆ Державними санітарними нормами та правилами «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» (ДСанПіН 2.2.4-171-10), затвердженими наказом МОЗ України № 400 від 12.05.2010, якими встановлюються показники якості питної води.

Відповідно до ДСанПіН 2.2.4-171-10 питна вода, призначена для споживання людиною, повинна відповідати таким гігієнічним вимогам: бути безпечною в епідемічному та радіаційному відношенні, мати сприятливі органолептичні властивості та нешкідливий хімічний склад.

Крім того, Мінекономіки затверджено наказ «Про затвердження Гігієнічних вимог до виробництва та обігу вод природних мінеральних і вод джерельних» № 741 від 12.04.2021.

Інституційна структура

1. Аналіз стейкхолдерів у сфері безпеки харчових продуктів

Хто є основними стейкхолдерами в Україні?

Основними стейкхолдерами в Україні є:

- Представники системи органів державної влади України;
- Національне агентство з акредитації України;
- Бізнес-спільнота, включно з підприємствами та бізнес-асоціаціями;
- Міжнародна спільнота, представлена, зокрема, проєктами міжнародної технічної допомоги Україні;
- Неурядові організації;
- Навчальні заклади.

1.1 Державний сектор

Які державні органи залучені в управління безпекою харчових продуктів? Скільки з них мають контролюючі функції?

Відповідно до харчового Закону, до системи органів виконавчої влади у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів належать:

- Кабінет Міністрів України;
- центральний орган виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я — МОЗ;
- центральний орган виконавчої влади, що формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів — Мінагрополітики;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів (компетентний орган) — Держпродспоживслужба.

Функції організації та здійснення державного контролю, у тому числі на державному кордоні України здійснює Держпродспоживслужба. Систему Держпродспоживслужби складають компетентний орган, його територіальні органи, а також державні установи, підприємства та організації, підпорядковані їй.

Також Держпродспоживслужба відповідає за збір та аналіз даних для моніторингу, нагляду та аналізу ризиків безпеки харчових продуктів.

Перелік основних стейкхолдерів державного сектору міститься у Таблиці 3.

Таблиця 3. Перелік основних стейкхолдерів: державний сектор³⁰

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
Президент України Конституція	Весь ланцюг через право законодавчої ініціативи	-	Підписання законів у сфері безпечності харчових продуктів, або накладання вето на прийнятий закон і повернення на доопрацювання; видання указів та розпоряджень	https://www.president.gov.ua/
ВРУ Конституція	Весь ланцюг через право законодавчої ініціативи	-	Формування державної політики у сфері безпечності харчових продуктів; прийняття законів	https://www.rada.gov.ua/
КМУ Конституція ЗУ «Про кабінет Міністрів України» № 794 від 27 лютого 2014 року (в редакції від 8 березня 2024 року) ЗУ «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771 від 23 грудня 1997 року «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042 від 18 травня 2017 року	Весь ланцюг через право законодавчої ініціативи Повноваження КМУ у <u>сфері державного контролю</u> : забезпечує здійснення державної політики у сфері державного контролю; спрямовує та координує роботу органів виконавчої влади у сфері державного контролю; затверджує перелік призначених прикордонних постів; затверджує перелік призначених пунктів пропуску на державному кордоні України;	-	Формування та реалізація державної політики у сфері безпечності харчових продуктів; прийняття підзаконних нормативно-правових актів; спрямування, координація і контроль роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим і місцевих держадміністрацій; утворення, реорганізація та ліквідація відповідно до закону міністерств та інших ЦОВВ. <u>КМУ затверджує:</u> порядок видачі, відмови у видачі, анулювання, тимчасового припинення дії, переоформлення, поновлення дії експлуатаційного дозволу; форму експлуатаційного дозволу;	https://www.kmu.gov.ua/

³⁰ Ілюстративний перелік повноважень ЦОВВ надано, виходячи з норм Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771 від 23 грудня 1997 року (харчового Закону) та Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042 від 18 травня 2017 року (Закону про контроль)

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
<p>КМУ</p>	<p>затверджує критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення господарської діяльності, та порядок визначення періодичності здійснення планових заходів державного контролю потужностей;</p> <p>затверджує порядок та критерії уповноваження акредитованих лабораторій, у тому числі референс-лабораторій, порядок перевірки компетентним органом дотримання ними відповідних критеріїв уповноважує та позбавляє такого уповноваження;</p> <p>затверджує порядок проведення арбітражних лабораторних досліджень (випробувань) та враховує їх результати для цілей державного контролю;</p> <p>затверджує порядок проведення аудиту компетентного органу та його територіальних органів</p>		<p>порядок державної реєстрації об'єктів санітарних заходів, а також вимоги до форми та змісту документів;</p> <p>порядок уповноваження та критерії, яким повинна відповідати особа, уповноважена на проведення наукової оцінки безпеки об'єкта (оцінки ризику);</p>	

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
<p>Мінагрополітики</p> <p>ЗУ «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166 від 17.03.2011;</p> <p>Харчовий Закон;</p> <p>Закон про контроль;</p> <p>Постанова КМУ «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади» № 124 від 17 лютого 2021 року</p>	<p>Живі тварини, первинна продукція, перероблена продукція, обіг.</p> <p>Повноваження Мінагрополітики у сфері державного контролю:</p> <p><u>Затверджує:</u></p> <p>форми актів державного контролю, що застосовуються державними інспекторами та державними ветеринарними інспекторами під час інспектування та аудиту, а також форми актів відбору зразків документів компетентного органу у сфері державного контролю;</p> <p>довгостроковий план державного контролю;</p> <p>методи контролю зоонозів;</p> <p>вимоги щодо ввезення (пересилання) на митну територію України харчових продуктів тваринного походження, кормів, сіна, соломи, а також побічних продуктів тваринного походження та продуктів їх оброблення, переробки;</p> <p>порядок визначення та застосування періодичності документальних перевірок, перевірок відповідності, фізичних перевірок, лабораторних досліджень (випробувань) вантажів, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України;</p> <p>граничні норми (обсяги) відбору зразків;</p>	<p>-</p>	<p>Забезпечення формування та реалізації державної політики</p> <p>Мінагрополітики затверджує:</p> <p>гігієнічні вимоги, у тому числі для харчових продуктів тваринного походження, швидкозаморожених харчових продуктів;</p> <p>правила застосування спрощеного підходу до виконання гігієнічних вимог;</p> <p>правила розроблення, впровадження та використання постійно діючих процедур, які базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках для окремих видів харчових продуктів та/або потужностей;</p> <p>порядок надсилання повідомлення про намір введення в обіг дитячого харчування, харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, харчових продуктів для контролю ваги, а також порядок ведення та оприлюднення переліку зазначених повідомлень компетентним органом;</p> <p>правила забою тварин;</p> <p>окремі показники якості для харчових продуктів;</p>	<p>https://minagro.gov.ua/</p>

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
Мінагрополітики	<p>порядок відбору зразків та їх перевезення (пересилання) до уповноважених лабораторій для цілей державного контролю;</p> <p>порядок уповноваження капітана рибоморозильного чи рибопромислового судна, яке плаває під Державним прапором України, на видачу міжнародних сертифікатів та інших документів, які вимагаються законодавством країни призначення щодо рибних продуктів;</p> <p>форму щорічного звіту про стан виконання довгострокового та щорічного планів державного контролю;</p> <p>план дій на випадок виникнення надзвичайних обставин, пов'язаних із харчовими продуктами та кормами;</p> <p>правила функціонування електронної системи управління інформацією щодо державного контролю та її системних компонентів;</p> <p>методи (методики) лабораторних досліджень (випробувань);</p> <p>підтверджувальні (референс) методи (методики);</p> <p>правила проведення лабораторних досліджень (випробувань) харчових продуктів на агропродовольчих ринках;</p> <p>вимоги до запровадження Системи швидкого повідомлення про загрози, пов'язані з харчовими продуктами та кормами.</p>		<p>порядок державної реєстрації потужностей;</p> <p>порядок ведення державного реєстру операторів ринку та їхніх потужностей;</p> <p>обсяг первинної продукції тваринного походження, постачання якого з дотриманням відповідних умов вважається невеликою кількістю;</p> <p>порядок знищення об'єктів санітарних заходів та умови, які повинні виконуватися оператором ринку для їх повернення в обіг;</p> <p>порядок видачі міжнародних сертифікатів та інших документів, які вимагаються законодавством країни призначення, для вантажів з харчовими продуктами.</p>	

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
<p>МОЗ ЗУ «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166 від 17.03.2011; Харчовий Закон; Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України № 267 від 25 березня 2015 року (в редакції від 15.11.2023)</p>	<p>Перероблена продукція, обіг</p>		<p>Встановлює належний рівень захисту здоров'я людей; здійснює державну реєстрацію новітніх харчових продуктів, харчових добавок, харчових ароматизаторів, харчових ензимів, тверджень про користь для здоров'я; веде державний реєстр новітніх харчових продуктів, державний реєстр харчових добавок, харчових ароматизаторів та харчових ензимів, державний реєстр тверджень про користь для здоров'я; забезпечує відкритий та безоплатний доступ до державних реєстрів новітніх харчових продуктів, харчових добавок, харчових ароматизаторів, харчових ензимів, тверджень про користь для здоров'я на своєму офіційному веб-сайті. <u>МОЗ затверджує:</u> вимоги до складу дитячих сумішей початкових, дитячих сумішей для подальшого годування, дитячого харчування на основі зернових, продуктів прикорму та води для дитячого харчування; вимоги до складу харчових продуктів для спеціальних медичних цілей та харчових продуктів для контролю ваги; вимоги щодо застосування пестицидів під час первинного виробництва продукції, призначеної для виробництва дитячого харчування, харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, харчових продуктів для контролю ваги, та максимальних рівнів залишків пестицидів у таких харчових продуктах;</p>	

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
МОЗ			<p>вимоги до складу дитячих сумішей початкових та дитячих сумішей для подальшого годування, виготовлених на основі білкового гідролізату;</p> <p>вимоги до інформації про дитяче харчування, включаючи твердження про користь для здоров'я та про поживну цінність, а також умови використання таких тверджень;</p> <p>вимоги до просування на ринок, у тому числі реклами та комерційної практики, дитячих сумішей початкових та дитячих сумішей для подальшого годування;</p> <p>вимоги до інформації, яка повинна надаватися щодо годування дітей грудного та раннього віку;</p> <p>критерії та порядок віднесення води питної до категорії «вода природна мінеральна»;</p> <p>вимоги до об'єктів санітарних заходів;</p> <p>порядок ведення державних реєстрів новітніх харчових продуктів, харчових добавок, харчових ароматизаторів, харчових ензимів, тверджень про користь для здоров'я;</p> <p>показники безпеки харчових продуктів та інших об'єктів санітарних заходів;</p> <p>окремі показники якості харчових продуктів;</p> <p>твердження про поживну цінність;</p> <p>порядок повідомлення про харчові отруєння.</p>	

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
<p>Мінекономіки ЗУ «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166 від 17.03.2011; Харчовий Закон; Постанова КМУ «Питання Міністерства економіки» № 459 від 20.08.2014</p>	<p>Міжнародне співробітництво з СОТ Забезпечує надання нотифікацій та отримання повідомлень від СОТ</p>	-	<p>Формує та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі</p>	
<p>Держпродспоживслужба ЗУ «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166 від 17.03.2011; Харчовий Закон; Закон про контроль; Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів» № 667 від 2 вересня 2015 року (в редакції від 16.02.2022)</p>	<p>Здійснює функції у сфері державного контролю (нагляду) щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> безпеки та окремих показників якості харчових продуктів; дотримання вимог санітарного законодавства; здоров'я та благополуччя тварин; виконання фітосанітарних заходів, обігу пестицидів і агрохімікатів, використання біологічних контрольних організмів; проведення профілактичних та винищувальних заходів щодо боротьби зі шкідниками у місцях зберігання запасів продукції рослинного походження; субстанцій, кормових добавок, преміксів та кормів; дотримання вимог щодо ідентифікації та реєстрації тварин; ветеринарних препаратів; 	+	<p>Реалізує державну політику у галузі ветеринарної медицини, сферах безпеки та окремих показників якості харчових продуктів, карантину та захисту рослин, ідентифікації та реєстрації тварин, санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення (крім виконання функцій з реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження);</p> <p>видає експлуатаційні дозволи;</p> <p>здійснює державну реєстрацію потужностей з виробництва та/або обігу харчових продуктів, на які не вимагається отримання експлуатаційного дозволу, у тому числі з власної ініціативи.</p> <p>здійснює ведення та адміністрування державного реєстру операторів ринку та їхніх потужностей;</p> <p>забезпечує відкритий та безоплатний доступ до державного реєстру операторів ринку та їхніх потужностей на своєму офіційному веб-сайті;</p> <p>здійснює видачу міжнародних сертифікатів та інших документів, які вимагаються законодавством країни призначення, для вантажів з харчовими продуктами.</p>	<p>https://dpss.gov.ua/</p>

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
Держпродспоживслужба	<p>репродуктивного та патологічного матеріалу;</p> <p>потужностей, на яких здійснюється вирощування, утримування, виробництво, переробка, зберігання та обіг об'єктів державного контролю;</p> <p>розробляє та впроваджує довгостроковий план державного контролю;</p> <p>затверджує плани щорічного державного контролю та плани державного моніторингу;</p> <p>уповноважує лабораторії та референс-лабораторії на проведення досліджень (випробувань) об'єктів санітарних заходів для цілей державного контролю;</p> <p>організовує проведення в лабораторіях досліджень (випробувань) для цілей державного контролю;</p> <p>проводить відбір зразків об'єктів санітарних заходів з метою здійснення державного контролю;</p> <p>здійснює державний контроль за впровадженням постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР);</p> <p>здійснює державний ринковий нагляд</p>			

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
<p>Міжрегіональне головне управління Держпродспоживслужби³¹</p> <p>Постанова КМУ «Про утворення на державному кордоні міжрегіональних територіальних органів Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» № 873 від 23.09.2020</p> <p>Наказ Держпродспоживслужби «Про затвердження Положення про Західне міжрегіональне управління Держпродспоживслужби на державному кордоні» № 761 від 13.11.2020</p> <p>Наказ Держпродспоживслужби «Про затвердження Положення про Східне міжрегіональне управління Держпродспоживслужби на державному кордоні» № 760 від 13.11.2020</p> <p>Наказ Держпродспоживслужби «Про затвердження Положення про Північне міжрегіональне управління Держпродспоживслужби на державному кордоні» № 763 від 13.11.2020</p> <p>Наказ Держпродспоживслужби «Про затвердження Положення про Південне міжрегіональне управління Держпродспоживслужби на державному кордоні» № 762 від 13.11.2020</p>	<p>Здійснює державний контроль на кордоні;</p> <p>здійснює документальні перевірки, у тому числі перевірки міжнародних сертифікатів на відповідність вимогам законодавства, перевірки відповідності, фізичні перевірки вантажів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України;</p> <p>затримує вантажі та приймає рішення про поводження з вантажами, які не відповідають законодавству;</p> <p>забезпечує застосування періодичності перевірок вантажів, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України;</p> <p>надає митному органу інформацію, необхідну для здійснення митних формальностей, у тому числі з використанням єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»;</p> <p>проводить розширений та вибірковий ветеринарно-санітарний контроль товарів;</p> <p>проводить стандартний прикордонний ветеринарно-санітарний контроль товарів;</p>	+	-	<p>Північне міжрегіональне головне управління:</p> <p>Поштова адреса: вул. Полярна, 20, м. Київ, 04201</p> <p>Телефон: (044) 298-70-03</p> <p>e-mail: info@nir.gov.ua</p> <p>https://nir.gov.ua/</p> <p>Південне міжрегіональне головне управління:</p> <p>Адреса: вул. Маршала Говорова, 7, м. Одеса, 65058,</p> <p>Телефон/факс: (048) 753-19-00, (048) 753-19-02</p> <p>e-mail: pmgu@pmgu.dpss.gov.ua</p> <p>https://pmgu.dpss.gov.ua/</p>

³¹ Всього налічується 4 міжрегіональних головних управлінь: Північне, Південне, Східне та Західне.

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
<p>Міжрегіональне головне управління Держпродспоживслужби</p>	<p>забезпечує оформлення загального документа на ввезення та загального ветеринарного документа на ввезення відповідно до закону;</p> <p>обмежує, забороняє або припиняє обіг, у тому числі транспортування (переміщення), відповідно до законодавства об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду в разі порушення ветеринарно-санітарних заходів, установлених законодавством, якщо такі порушення можуть спричинити безпосередню загрозу життю та/або здоров'ю людей і тварин;</p> <p>інформує Держпродспоживслужбу про всі випадки виявлення серед тварин, що транспортуються (переміщуються), хворих, а також тих, що викликають підозру на захворювання, загинули від інфекційних захворювань, приймає рішення щодо затримання об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, виникнення осередків інфекційного захворювання тварин, їх масового отруєння під час транспортування (переміщення);</p> <p>організує роботу та облаштування призначених прикордонних інспекційних постів та призначених пунктів пропуску на державному кордоні України</p>			<p>Східне міжрегіональне головне управління: Адреса: пр. Поля Олександра, 28-А, м. Дніпро, 49101 Телефон: +38 (050) 480-95-48 e-mail: info@sk.dpss.gov.ua https://www.sk.dpss.gov.ua/</p> <p>Західне міжрегіональне головне управління: Адреса: вул. Мирослава Скорика, буд.17, м. Львів, 79000 Телефон/факс: (032) 297-07-72, 236-71-57 e-mail: info.vet@ukr.net https://zahidmgu.gov.ua/</p>

Орган влади, нормативно-правовий документ, яким визначено функції	Стадія залучення/повноваження у сфері державного контролю	Здійснення офіційного контролю (+/-)	Інші функції окрім державного контролю	Веб-сайт та контакти
Національне агентство з акредитації України ЗУ «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» Наказ Мінекономіки «Про затвердження нової редакції Положення про Національне агентство з акредитації України» № 1318 від 13.07.2020	Акредитація лабораторій	-	Акредитує випробувальні та калібрувальні лабораторії у відповідності зі стандартом ДСТУ ISO/IEC17025	https://naau.org.ua/ бул. Тараса Шевченка, буд. 23, м. Київ, 01032 <u>(044)369-34-70</u>

Хто відповідає за розроблення політик у сфері харчових продуктів?

За розроблення політик у сфері харчових продуктів у межах своєї компетенції відповідають Кабінет Міністрів України, МОЗ та Мінагрополітики.

Хто відповідає за розробку та внесення змін до нормативно-правових актів у сфері безпеки харчових продуктів?

Законопроекти, підготовані відповідним ЦОВВ підлягають узгодженню з усіма заінтересованими ЦОВВ та схваленню Кабінетом Міністрів України. Кабінет Міністрів України, в свою чергу, виносить відповідні законопроекти на розгляд Верховної Ради України.

За ухвалення відповідних законів, що можуть бути запропоновані Президентом України, Урядом або народними депутатами, відповідає Верховна Рада України.

Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, відповідає за прийняття розпоряджень та постанов у сфері безпеки харчових продуктів за поданням відповідних міністерств в межах їх компетенції.

Міністерства, як центральні органи виконавчої влади, у межах своїх повноважень, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України видають накази у сфері безпеки харчових продуктів, які підписує відповідний міністр.

Чи існує в країні утворений урядом національний координаційний орган з надзвичайних ситуацій в сфері безпеки харчових продуктів? Якщо так, то яка його роль і хто входить до складу такого органу?

Постановою КМУ № 18 від 26 січня 2015 року утворено Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, що є постійно діючим органом, який забезпечує координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язаної із забезпеченням техногенно-екологічної безпеки, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних

ситуацій, організаційних заходів протидії терористичній діяльності та воєнній загрозі, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і реагування на них.

Одним з основних завдань Державної комісії є координація діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язаної із здійсненням заходів щодо охорони здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Якою є роль державних та приватних лабораторій в системі?

Відповідно до ст. 19 Закону про контроль, однією з форм здійснення заходів державного контролю є лабораторні дослідження (випробування). Відповідно до ст. 22 цього ж закону лабораторні дослідження (випробування) для цілей державного контролю проводяться акредитованими лабораторіями, уповноваженими компетентним органом. Акредитовані лабораторії можуть бути будь-якої форми власності. Головною підставою для акредитації є дотримання встановлених законодавством критеріїв уповноваження.

Відповідно до ст. 19 Закону про контроль, однією з форм здійснення заходів державного контролю є лабораторні дослідження (випробування). Відповідно до ст. 22 цього ж закону лабораторні дослідження (випробування) для цілей державного контролю проводяться акредитованими лабораторіями, уповноваженими компетентним органом. Акредитовані лабораторії можуть бути будь-якої форми власності. Головною підставою для акредитації є дотримання встановлених законодавством критеріїв уповноваження.

Якій державній установі підпорядковуються державні лабораторії?

Державні лабораторії підпорядковуються Держпродспоживслужбі. Перелік державних лабораторій Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, які можуть проводити лабораторні дослідження (випробування) для

цілей державного контролю затверджується головою Держпродспоживслужби.

Чи мають лабораторії, що використовуються для цілей державного контролю, міжнародну акредитацію? Чи визнаються результати лабораторних досліджень, проведених в Україні, на цільових експортних ринках?

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» № 2407 від 17.05.2001 акредитація здійснюється національним органом України з акредитації. Національний орган України з акредитації — Національне агентство з акредитації (НААУ) є державною організацією, яку утворює Мінекономіки, та яка провадить некомерційну господарську діяльність.

На виконання положень Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» Мінекономіки затверджує Положення про НААУ. Остання редакція Положення про НААУ затверджена наказом Мінекономіки № 1318 від 13.07.2020. НААУ проводить акредитацію лабораторій на відповідність вимогам стандарту ДСТУ ISO/IEC17025 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій».

НААУ є членом Міжнародної організації з акредитації лабораторій (ILAC), тому лабораторіям, акредитованим НААУ, не потрібно проходити додаткову акредитацію в інших країнах і результати їхніх досліджень визнаються на цільових експортних ринках.

Хто контролює експорт та імпорт харчових продуктів на кордоні? Чи є спеціальні заходи контролю для експорту та імпорту харчових продуктів тваринного походження?

Державний контроль на кордоні, що здійснюється представниками Держпродспоживслужби, включає контроль імпорту та транзиту харчових продуктів тваринного походження (у тому числі композитних продуктів), кормів тваринного походження, сіна, соломи, побічних продуктів тваринного походження, біологічних продуктів,

харчових продуктів нетваринного походження, кормів нетваринного походження, живих тварин та репродуктивного матеріалу. Держпродспоживслужба також здійснює державний контроль у вільних зонах, вільних складах та на митних складах.

Відповідальність за державний контроль несуть Управління державного контролю на кордоні Держпродспоживслужби на центральному рівні та Міжрегіональні головні управління Держпродспоживслужби на державному кордоні (4 управління).

Ввезення (пересилання) на митну територію України вантажів із продуктами (харчові продукти тваринного походження (у тому числі композитні продукти), корми тваринного походження, сіно, солома, побічні продукти тваринного походження) та живими тваринами, дозволяється виключно через призначені прикордонні інспекційні пости згідно зі ст. 41 Закону про державний контроль.

Всі призначені прикордонні інспекційні пости, через які дозволене ввезення, зазначені у переліку призначених прикордонних інспекційних постів та призначених пунктів пропуску через державний кордон, затверджені постановою КМУ від 5 лютого 2020 р. № 68.

1.2 Приватний сектор та міжнародна спільнота

Наскільки активним є приватний сектор у країні у питаннях щодо безпеки харчових продуктів?

Приватний сектор в Україні активно залучений у процес нормотворчої діяльності. При розробці нового або перегляді вже існуючого нормативно-правового акту міністерство, в компетенцію якого входить така робота, створює робочу групу, до складу якої окрім представників

заінтересованих центральних органів виконавчої влади, представників державних наукових установ та дослідницьких центрів, професійних організацій, входять представники бізнесу, а також неурядових громадських організацій. Приватний сектор бере активну участь в обговоренні нормативно-правових актів та наданні відповідних коментарів до них через пряме представництво або через участь в асоціаціях та торговельних палатах.

Якою є роль міжнародної спільноти у забезпеченні безпечності харчових продуктів в Україні?

Міжнародна спільнота в Україні представлена організаціями-донорами, що надають Україні міжнародну технічну допомогу, а саме фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами з розвитку на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України.

Залучення та моніторинг міжнародної технічної допомоги відбувається відповідно до Постанови КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» № 153 від 15 лютого 2002 р. Даною Постановою затверджено Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги.

Дія цього Порядку не поширюється на проєкти (програми), які фінансуються Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), міжнародна допомога по яких надається відповідно до Меморандуму між урядами США та України.

Перелік проєктів міжнародної технічної допомоги, які наразі впроваджуються Україною і бенефіціаром в яких виступає Держпродспоживслужба знаходиться в публічному доступі на веб-сайті Держпродспоживслужби³².

Роль міжнародної спільноти та проєктів міжнародної технічної допомоги

Міжнародна спільнота та проєкти міжнародної технічної допомоги роблять свій вагомий внесок у приведення системи безпечності харчових продуктів в Україні у відповідність до міжнародно визнаних норм. Міжнародна технічна допомога Україні в рамках підготовки вступу до

COT, а в подальшому впровадження ключових реформ в рамках Угоди про асоціацію надається проєктами міжнародної технічної допомоги такими організаціями-донорами, як IBRD, USAID, GIZ, IFC, Світовий банк, ФАО, ВООЗ, а також Європейською Комісією.

Наскільки впливовими та активними в Україні є промислові асоціації? Назвіть головні

Промислові асоціації в Україні об'єднують підприємства за сферою діяльності. Діяльність промислових асоціацій спрямована на захист і лобіювання інтересів вітчизняних підприємств. Промислові асоціації в своїй роботі співпрацюють з Верховною Радою України, Кабінетом

Міністрів України, окремими центральними органами виконавчої влади. Серед промислових асоціацій, що мають вплив на систему безпечності харчових продуктів в Україні слід виділити наступні:

- Торгово-промислова палата;
- Спілка молочних підприємств України;
- Асоціація «Укроліяпром»;
- Корпорація «Клуб сиру»;
- Асоціація українських виробників «Морозиво і заморожені продукти»;
- Національна асоціація цукровиків України «Укрцукор»;
- Асоціація «Союз птахівників України»;
- Асоціація свинарів України;
- Національна асоціація молочників України «Укрмолпром»;
- Асоціація виробників молока;
- Українська зернова асоціація;
- Аграрний союз України;
- Український клуб аграрного бізнесу (УКАБ);
- Українська аграрна конфедерація;
- Український центр аграрного розвитку;
- Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб;
- Асоціація фермерів та приватних землевласників України.

³² <https://dpss.gov.ua/mizhnarodne-spivrobotnictv/mizhnarodne-tehniche-spivrobotnictvo>.

Як стейкхолдери залучені до формування державних політик та регуляторної діяльності країни?

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» № 1160 від 11 вересня 2003 року міністерства оприлюднюють проекти регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій.

Кожен проект регуляторного акта оприлюднюється з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань.

Про оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій розробник цього проекту повідомляє на своєму офіційному вебсайті.

Строк, протягом якого від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань приймаються зауваження та пропозиції, встановлюється розробником проекту регуляторного акта і не може бути меншим, ніж один місяць та більшим, ніж три місяці з дня оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу.

Усі зауваження і пропозиції щодо проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду розробником цього проекту. За результатами цього розгляду розробник проекту регуляторного акта повністю чи частково враховує одержані зауваження і пропозиції або мотивовано їх відхиляє.

Усі стейкхолдери, які мають намір висловити свою думку з приводу певного питання або законодавчої ініціативи, мають право надати свої коментарі та взяти участь в обговоренні політик у сфері безпечності харчових продуктів або будь-яких законодавчих ініціатив. В Україні повною мірою реалізовано один з основоположних принципів СОТ — принцип прозорості.

Якою є роль міжнародної спільноти у розробці політик у сфері безпечності харчових продуктів та відповідних регуляторних актів? Чи залучена міжнародна спільнота до будь-яких ініціатив з цього питання?

Міжнародна спільнота залучена до формування політик у сфері безпечності харчових продуктів та у регуляторній діяльності завдяки таким механізмам залучення:

- надання коментарів до запропонованих Україною нормативно-правових актів у відповідь на повідомлення, оприлюднені через центр обробки запитів і надання повідомлень;
- надання міжнародної технічної допомоги, спрямованої на реформування українського законодавства, та приведення його у відповідність до міжнародних (стандарти Кодекс Аліментаріус) та регіональних стандартів (Регламенти та Директиви Acquis Communautaire) у галузі безпечності харчових продуктів.

Якою є роль академічної спільноти у розробці політик у сфері безпечності харчових продуктів та відповідних регуляторних актів?

Академічна спільнота на тих самих правах, що й інші стейкхолдери, має право, забезпечене законодавством України, доносити свою аргументовану позицію з питань безпечності харчових продуктів, надавати коментарі та зауваження до законодавчих ініціатив та брати участь у робочих групах з обговорення проектів нормативно-правових актів.

2 Інституційна основа

2.1 Органи державного контролю безпеки харчових продуктів

Якими законодавчими актами врегульована інституційна основа для державного контролю у сфері безпеки харчових продуктів?

Основним нормативно-правовим актом, що регулює питання організації та здійснення державного контролю, є Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну

медицину та благополуччя тварин» № 2042 від 18.05.2017 року (Закон про контроль). Зазначений Закон набрав чинності у 2021 році. Сферу правового регулювання зазначеного Закону було розширено в частині контролю живих тварин, репродуктивного матеріалу, побічних продуктів тваринного походження, ветеринарних препаратів. Зазначені зміни набрали чинності 21.03.2023 року.

Якою є модель інституційної структури у державі?

Здійснення державного контролю в Україні провадиться єдиним компетентним органом. Відповідно до Закону про контроль на компетентний орган покладається обов'язок здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про безпеку харчових продуктів і кормів,

ветеринарного законодавства та законодавства про благополуччя тварин, а також законодавства про побічні продукти тваринного походження. На даний момент виконання повноважень компетентного органу покладено на Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужбу). Цей самий орган державної влади відповідає за державний контроль за дотриманням законодавства у сфері охорони здоров'я рослин та засобів захисту рослин (фітосанітарної політики).

Держпродспоживслужба має систему територіальних/місцевих органів, які реалізують свої повноваження в усіх регіонах України. До цієї системи також входить ряд науково-дослідних установ та підприємств, які сприяють компетентному органу у здійсненні його повноважень.

Які державні установи уповноважені здійснювати контроль у сфері безпеки харчових продуктів?

Здійснення державного контролю в Україні провадиться єдиним компетентним органом. Уповноваженими здійснювати заходи державного контролю є посадові та інші особи, такі як: державний ветеринарний інспектор державний інспектор, помічник державного ветеринарного інспектора.

До інших осіб, уповноважених здійснювати окремі заходи державного контролю (уповноважених осіб), належать офіційний ветеринарний лікар та уповноважений ветеринар.

Виконувати обов'язки помічника державного ветеринарного інспектора можуть бути уповноважені також працівники бійні.

До переліку уповноважених осіб також входять уповноважені лабораторії, наділені повноваженнями щодо проведення лабораторних досліджень (випробувань).

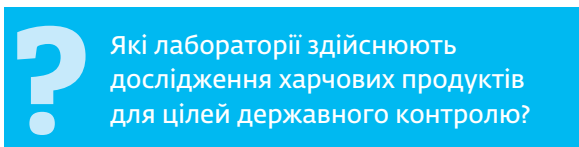
Яким чином функції державного контролю розподілені по всьому харчовому ланцюгу? Які органи влади, відповідальні за здійснення державного контролю на кожному етапі харчового ланцюга

Здійснення державного контролю в Україні провадиться єдиним компетентним органом — Держпродспоживслужбою. Відповідно до Закону про контроль Держпродспоживслужба:

- організовує та здійснює державний контроль, у тому числі на державному кордоні України;
- розробляє та виконує довгостроковий план державного контролю, щороку звітує Кабінету Міністрів України про стан його виконання;

- розробляє та виконує план дій за надзвичайних обставин, пов'язаних із харчовими продуктами та/або кормами;
- затверджує щорічний план державного контролю та щорічний план державного моніторингу;
- здійснює державний контроль за впровадженням постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР;
- надає особам, визначеним законодавством, повноваження щодо здійснення окремих заходів державного контролю, контролює правомірність та ефективність їхньої діяльності, позбавляє таких повноважень за наявності підстав, визначених законодавством, а також веде облік та оприлюднює відомості про уповноважених осіб на офіційному вебсайті;
- забезпечує правомірність та ефективність діяльності своїх структурних підрозділів, територіальних органів та їх посадових осіб;
- встановлює у щорічному плані державного контролю періодичність інспектування, аудиту, відбору зразків та лабораторних досліджень (випробувань) щодо потужностей з виробництва та/або обігу кормів;
- затверджує в порядку, визначеному законодавством, періодичність документальних перевірок, перевірок відповідності, фізичних перевірок, лабораторних досліджень (випробувань) вантажів, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України;
- залучає у разі необхідності до здійснення державного контролю правоохоронні органи в рамках наданих їм законом повноважень;
- вживає у межах своїх повноважень заходів для усунення порушень Закону про контроль, законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин, а також для притягнення винних осіб до відповідальності, встановленої законом.

2.2 Лабораторії у сфері безпеки харчових продуктів

Які лабораторії здійснюють дослідження харчових продуктів для цілей державного контролю?

Відповідно до ст. 19 Закону про контроль, однією з форм здійснення заходів державного контролю є лабораторні дослідження (випробування). Згідно зі ст. 22 Закону про контроль, лабораторні дослідження (випробування) для цілей державного контролю проводяться акредитованими лабораторіями, уповноваженими компетентним органом. У випадку, якщо лабораторія не забезпечує дотримання встановлених законодавством критеріїв уповноваження, компетентний орган позбавляє лабораторію уповноваження.

Акредитованою, відповідно до Закону про контроль, є лабораторія будь-якої форми власності, що розташована в Україні або іншій країні, акредитована на відповідність вимогам стандарту ISO/IEC 17025 (ДСТУ ISO/IEC 17025) Національним органом України з акредитації, іноземним органом з акредитації, який є повним членом ILAC (Міжнародної організації із співробітництва в галузі акредитації лабораторій), або іншим іноземним органом з акредитації, діяльність якого відповідає вимогам стандарту ISO/IEC 17011 (ДСТУ ISO/IEC 17011).

Акредитована лабораторія, референс-лабораторія може бути уповноважена на проведення лабораторних досліджень (випробувань) для цілей державного контролю за одним або кількома напрямками лабораторних досліджень (випробувань).

Відповідно до вимог Закону про контроль Держпродспоживслужба має право уповноважувати на проведення досліджень (випробувань) для цілей державного контролю будь-які лабораторії, які відповідають критеріям уповноваження, в тому числі приватні. Водночас таке уповноваження потребує належного контролю достовірності та точності проведених досліджень (випробувань).

Відповідно до вимог Закону про контроль Держпродспоживслужба має право уповноважувати на проведення досліджень (випробувань) для цілей державного контролю будь-які лабораторії, які відповідають критеріям уповноваження, в тому числі приватні. Водночас таке уповноваження потребує належного контролю достовірності та точності проведених досліджень (випробувань).

Законом про контроль (ст. 23) передбачено створення референс-лабораторій, якими можуть бути акредитовані лабораторії, уповноважені компетентним органом як референс-лабораторії.

Основними функціями референс-лабораторій є:

- розроблення та валідація методів (методик) лабораторних досліджень (випробувань), у тому числі підтверджуючих (референс) методів (методик);
- управління програмами професійного тестування уповноважених лабораторій;
- участь у розробленні проєктів нормативних документів;
- координація діяльності уповноважених лабораторій;
- організація проведення порівняльних випробувань між уповноваженими лабораторіями та забезпечення вжиття за їх результатами відповідних заходів;
- надання компетентному органу науково-технічної підтримки для виконання ним довгострокового плану державного контролю;
- проведення арбітражних лабораторних досліджень (випробувань);
- співробітництво з референс-лабораторіями інших країн.

На сьогодні в Україні є дві референс-лабораторії³³:

- Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи, відповідальний за проведення випробувань харчових продуктів, сировини тваринного, рослинного та біотехнологічного походження, кормів, комбікормів, комбікормової сировини та вітамінних препаратів, води за показниками якості та безпеки, молекулярно-генетичні дослідження, діагностику захворювань заразної етіології та незаразної патології;
- Державний науково-дослідний контрольний інститут ветеринарних препаратів та кормових добавок, відповідальний за проведення органолептичних, фізико-хімічних, хроматографічних, мікробіологічних, імуноферментних, токсикологічних досліджень (випробувань) кормів, преміксів, кормових добавок.

Україна як країна-кандидат на членство в ЄС повинна створити та розвивати національну мережу офіційних випробувальних лабораторій, максимально наближених за структурою, функціями та методиками тестування до аналогічних лабораторних мереж країн-членів ЄС. Крім того, існує необхідність у створенні мережі референс-лабораторій та виконанні референс-лабораторіями тих функцій, які вони виконують відповідно до європейського законодавства.

Референс-лабораторії (NRL) в ЄС несуть відповідальність за моніторинг харчових продуктів, кормів, патогенів людини і тварин, генетично модифікованих організмів і певних класів речовин, таких як залишки ветеринарних препаратів в живих тваринах і продуктах тваринного походження, а також залишки пестицидів у харчових продуктах і кормах. Референс-лабораторії (NRL) існують у всіх країнах-членах ЄС. Вони є основою для загальноєвропейських гармонізованих стандартів тестування у відповідних сферах офіційного контролю харчових продуктів і кормів, а також у сфері здоров'я тварин для діагностики захворювань.

Правовою основою для функціонування референс-лабораторій в ЄС є Регламент ЄС 625/2017, який вимагає від кожної держави-члена уповноважити певну референс-лабораторію для проведення конкретних досліджень. Сфера застосування NRL може охоплювати певний клас речовин (наприклад, залишки пестицидів), конкретну групу харчових продуктів (наприклад, молоко та молочні продукти) або мікроорганізми, патогенні для людей і тварин (наприклад, сальмонела, BSE) або паразити (наприклад, трихіNELI).

У 2022 році відповідно до наказу Держпродспоживслужби «Про реорганізацію деяких державних установ, що належать до сфери управління Держпродспоживслужби» № 415 від 07.10.2022 розпочато реорганізацію мережі державних випробувальних лабораторій Держпродспоживслужби. Проте зазначене реформування спрямоване виключно на зменшення кількості міжрайонних та районних державних лабораторій шляхом їх ліквідації або приєднання до регіональних державних лабораторій, але не передбачає заходів, спрямованих на підвищення ефективності роботи лабораторної мережі.

Саме підвищення ефективності роботи лабораторної мережі, оснащення лабораторій необхідним устаткуванням для відбору зразків та для проведення досліджень (випробувань), необхідними реактивами є запорукою ефективною та збалансованою роботи системи державного контролю.

³³ <https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/p-laboratorij/perelik-upovnovazhenih-akreditovanih-laboratorij-referens-laboratorij>.

Чи має Уряд перелік існуючих публічних та приватних лабораторій?

Відповідно до Закону про контроль лабораторні дослідження (випробування) для цілей державного контролю мають право здійснювати лише акредитовані лабораторії, уповноважені Держпродспоживслужбою на проведення лабораторних досліджень (випробувань) за

одним або кількома напрямками лабораторних досліджень (випробувань).

Наразі у підпорядкуванні Держпродспоживслужби функціонує мережа державних випробувальних лабораторій до якої входять державні науково-дослідні інститути, регіональні, міжрайонні, районні та міські державні лабораторії (ветеринарні та харчові), державні лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на агропродовольчих ринках, центральна фітосанітарна лабораторія, обласні фітосанітарні лабораторії, прикордонні державні контрольно-токсикологічні лабораторії. Лабораторії мережі виконують завдання в галузі ветеринарної медицини (здоров'я та добробут тварин), санітарного та фітосанітарного законодавства, захисту прав споживачів, ринкового нагляду.

На сьогодні Держпродспоживслужбою уповноважено для проведення лабораторних досліджень (випробувань) для цілей державного контролю 130 лабораторій, з яких 105 лабораторій належать до сфери управління Держпродспоживслужби.

Повний перелік уповноважених акредитованих лабораторій та референс-лабораторій міститься у відкритому доступі на офіційному вебсайті Держпродспоживслужби³⁴.

Водночас у відкритому доступі на офіційному вебсайті Держпродспоживслужби міститься перелік акредитованих лабораторій, референс-лабораторій, які позбавлені уповноваження³⁵.

Якому органу влади підпорядковуються лабораторії, що здійснюють дослідження (випробування) харчових продуктів?

Уповноваження лабораторій на здійснення лабораторних досліджень (випробувань) для цілей державного контролю здійснюється Держпродспоживслужбою.

Під якою юрисдикцією працюють лабораторії, що проводять дослідження (випробування) харчових продуктів (місцеві, регіональні, що належать певному державному органу)?

Відповідно до Закону про контроль лабораторні дослідження (випробування) для цілей державного контролю мають право здійснювати лише акредитовані лабораторії, уповноважені Держпродспоживслужбою на проведення лабораторних досліджень (випробувань) за одним або кількома напрямками лабораторних досліджень (випробувань). При цьому форма власності та юрисдикція таких лабораторій не має значення.

Чи є такі випадки, коли функції проведення лабораторних досліджень (випробувань) для цілей державного контролю здійснюються приватними лабораторіями? Якщо так, то який орган влади уповноважує такі лабораторії? Чи мають такі лабораторії національну або міжнародну акредитацію?

Уповноваженою для проведення досліджень (випробувань) для цілей державного контролю може бути акредитована лабораторія будь-якої форми власності, яка відповідає вимогам уповноваження.

Відповідно до вимог ISO/IEC 17025 (ДСТУ ISO/IEC 17025) випробувальна лабораторія повинна бути незалежною та гарантувати замовнику відсутність зовнішнього впливу при отриманні результатів випробувань.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» № 2407 від 17.05.2001 акредитація здійснюється національним органом України з акредитації. Національний орган України з акредитації — Національне агентство з акредитації (НААУ) є державною організацією, яка утворюється Мінекономіки та провадить некомерційну господарську діяльність.

³⁴ <https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/p-laboratorij/perelik-upovnovazhenih-akreditovanih-laboratorij-referens-laboratorij>.

³⁵ <https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/p-laboratorij/perelik-akreditovanih-laboratorij-referens-laboratorij-yaki-pozbavleni-upovnovazhenhya>.

На виконання положень Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» Мінекономіки затверджує Положення про НААУ. Остання редакція Положення про НААУ затверджена наказом Мінекономіки 13.07.2020 № 1318. НААУ проводить акредитацію лабораторій на відповідність вимогам стандарту ДСТУ ISO/IEC17025 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій».

НААУ є членом Міжнародної організації з акредитації лабораторій (ILAC), тому лабораторіям, акредитованим НААУ, не потрібно проходити додаткову акредитацію в інших країнах і результати їхніх досліджень визнаються на цільових експортних ринках.

Чи розміщений перелік уповноважених лабораторій у публічному доступі?

Перелік уповноважених акредитованих лабораторій, референс-лабораторій розміщений на сайті Держпродспоживслужби.

Якщо уряд покладається на приватні лабораторії, як часто уряд перевіряє ці лабораторії, щоб переконатися, що вони відповідають національним стандартам і забезпечують дотримання національного законодавства?

Постановою КМУ № 10 від 10 січня 2019 року затверджено:

- Порядок та критерії уповноваження акредитованих лабораторій, у тому числі референс-лабораторій;
- Порядок перевірки дотримання уповноваженими акредитованими лабораторіями, у тому числі референс-лабораторіями, критеріїв уповноваження та позбавлення такого уповноваження.

Відповідно до зазначеної Постанови Держпродспоживслужба має право проводити планову та позапланову перевірки уповноважених акредитованих лабораторій, референс-лабораторій.

Планова перевірка проводиться один раз на три роки з часу отримання уповноваження.

Підставами для позапланової перевірки є:

- подання уповноваженою акредитованою лабораторією, референс-лабораторією письмової заяви до Держпродспоживслужби про проведення перевірки за бажанням відповідної лабораторії або звернення фізичної особи (фізичних осіб) про порушення, що заподіяло шкоду її (їх) правам, законним інтересам, життю чи здоров'ю, навколишньому природному середовищу чи безпеці держави, з наданням документів чи їх копій, що підтверджують такі порушення (за наявності);
- отримання Держпродспоживслужбою результатів арбітражного дослідження (випробування), якими не підтверджуються результати проведеного уповноваженою акредитованою лабораторією, референс-лабораторією основного дослідження (випробування).

Уповноважена акредитована лабораторія, референс-лабораторія може бути позбавлена уповноваження за одним або кількома напрямками лабораторних досліджень (випробувань).

Держпродспоживслужба приймає рішення про позбавлення акредитованої лабораторії, референс-лабораторії уповноваження у разі:

- надходження до Держпродспоживслужби від уповноваженої акредитованої лабораторії, референс-лабораторії заяви про позбавлення її уповноваження;
- державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації або державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи — підприємця;
- виявлення недостовірних відомостей в документах, поданих уповноваженою акредитованою лабораторією, референс-лабораторією в ході перевірки;
- встановлення за результатами перевірки уповноваженої акредитованої лабораторії, референс-лабораторії невідповідності критеріям уповноваження;
- набрання чинності судовим рішенням про встановлення у судовому порядку факту надання уповноваженою акредитованою лабораторією, референс-лабораторією недостовірних результатів дослідження (випробування) або проведення дослідження (випробування) з порушенням порядку, встановленого законодавством;

- встановлення факту незастосування уповноваженою акредитованою лабораторією більше двох років поспіль жодного з передбачених пунктом 7.7 стандарту ISO/IEC17025:2019 способів забезпечення достовірності результатів досліджень (випробувань) за кожним з видів (напрямів), за якими лабораторія є уповноваженою;
- коли уповноважена референс-лабораторія більше одного року не брала участі у проведеному акредитованою на відповідність вимогам стандартів ДСТУ EN ISO/IEC17043:2017 або EN ISO/IEC17043:2010 особою, яка є нерезидентом України, міжнародному порівняльному лабораторному дослідженні (випробуванні) (раунді професійного тестування) за відповідними видами (напрямами), яке завершилось успішним результатом, за якими лабораторія отримала уповноваження;
- обмеження сфери акредитації, що впливає на уповноваження, тимчасового зупинення дії або скасування атестата про акредитацію.

Скільки приватних лабораторій надають послуги щодо випробувань (досліджень) для цілей державного контролю? Чи є в Україні офіційний реєстр приватних лабораторій?

Облік усіх уповноважених акредитованих лабораторій незалежно від форми власності, референс-лабораторій ведеться Держпродспоживслужбою державною мовою в електронному вигляді у журналі за формою, встановленою Постановою Кабінету Міністрів України № 10 від 10 січня 2019 року.

Перелік уповноважених акредитованих лабораторій, референс-лабораторій Держпродспоживслужба оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті (крім відомостей з обмеженим доступом).

Держпродспоживслужба протягом одного робочого дня з дати прийняття рішення про уповноваження акредитованої лабораторії, референс-лабораторії вносить до журналу обліку такі відомості про відповідну лабораторію:

- найменування, ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я, по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта (для фізичних осіб — підприємців);
- місцезнаходження;
- номер і дату прийняття Держпродспоживслужбою рішення про уповноваження лабораторії, а також види (напрями) досліджень (випробувань), за якими її уповноважено.

Держпродспоживслужба протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення про позбавлення уповноваження акредитованої лабораторії, референс-лабораторії вносить до журналу обліку відомості про номер і дату прийняття відповідного рішення, а в разі часткового позбавлення — також види (напрями) досліджень (випробувань), за якими позбавлено уповноваження акредитовану лабораторію, референс-лабораторію.

Хто відбирає зразки для випробування (дослідження), державні інспектори або співробітники підприємства?

Відповідно до Закону про контроль, відбір зразків є формою державного контролю, що полягає у здійсненні відбору зразків харчових продуктів, кормів, сіна, соломи, побічних продуктів тваринного походження або будь-яких речовин (у тому числі з довкілля), які пов'язані з виробництвом та/або обігом харчових продуктів або кормів, здоров'ям та благополуччям тварин, з метою перевірки шляхом проведення простих або лабораторних досліджень (випробувань) відповідності законодавству про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин.

Для цілей державного контролю використовуються методи (методики) відбору зразків та їх простих та/або лабораторних досліджень (випробувань), встановлені нормативно-правовими актами, а в разі їх відсутності — національними стандартами України. За їх відсутності застосовуються методи (методики) відбору зразків та їх простих та/або лабораторних досліджень (випробувань), встановлені відповідними міжнародними організаціями, членом яких є Україна, або Європейським Союзом.

Для цілей державного контролю використовуються методи (методики) відбору зразків та їх простих та/або лабораторних досліджень (випробувань), встановлені нормативно-правовими актами, а в разі їх відсутності — національними стандартами України. За їх відсутності застосовуються методи (методики) відбору зразків та їх простих та/або лабораторних досліджень (випробувань), встановлені відповідними міжнародними організаціями, членом яких є Україна, або Європейським Союзом.

У разі неможливості застосування вищезазначених методів (методик) відбору зразків дозволяється використовувати методи (методики) лабораторних досліджень (випробувань), валідовані уповноваженою лабораторією.

Відбір зразків здійснюється у порядку:

- планового відбору — для виконання щорічного плану державного контролю та/або щорічного плану державного моніторингу;
- позапланового відбору — якщо під час здійснення державного контролю виникла обґрунтована підозра щодо невідповідності або існують інші підстави для відбору зразків, встановлені Законом про контроль.

Під час здійснення заходів державного контролю державні інспектори та державні ветеринарні інспектори мають право здійснювати відбір зразків з метою перевірки відповідності законодавству про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин.

Уповноваженими особами на здійснення державних заходів контролю та відбору зразків є офіційні ветеринарні лікарі, уповноважені ветеринари, уповноважені лабораторії, в тому числі референс-лабораторії.

Порядок відбору зразків та їх перевезення (пересилання) до уповноважених лабораторій для цілей державного контролю та форми акта відбору зразків затверджені наказом Мінагрополітики № 490 від 11.10.2018.

Чи однаковою є плата за відбір зразків для імпортованих та національних харчових продуктів?

Україна дотримується правил статті з «Національний режим» Генеральної Угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1994). Платежі за випробування(дослідження) імпортованих товарів не відрізняються від таких самих платежів для товарів національного виробника.

Які вимоги (акредитація, сертифікація) для державних лабораторій та уповноважених приватних лабораторій?

Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку та критеріїв уповноваження акредитованих лабораторій, у тому числі референс-лабораторій, та Порядку перевірки дотримання уповноваженими акредитованими лабораторіями, у тому числі референс-лабораторіями, критеріїв уповноваження та позбавлення

такого уповноваження» № 10 від 10 січня 2019 р. уповноваження акредитованої лабораторії здійснюється за такими критеріями:

- виконання всіх вимог, що є обов'язковими для акредитації національним органом України з акредитації та/або іноземним органом з акредитації, який є повним членом ILAC — Міжнародної організації із співробітництва в галузі акредитації лабораторій, відповідно до стандартів ДСТУ ISO/IEC17025:2006, ISO/IEC17025:2017 або інших стандартів, якими їх замінено, протягом усього періоду, починаючи з моменту отримання відповідної акредитації;
- наявність у штатному розписі посади відповідального за функціонування системи управління якістю;
- призначення на посаду відповідального за функціонування системи управління якістю особи, яка має вищу освіту за напрямом підготовки у сфері досліджень (випробувань) або у сфері системи управління якістю та досвід роботи у відповідній сфері не менше двох років;
- участь акредитованої лабораторії у порівняльному лабораторному дослідженні (випробуванні) (раунді професійного тестування) за відповідними видами (напрямами), за якими лабораторія має намір отримати уповноваження, яке завершилося успішним результатом та було проведено акредитованою лабораторією відповідно до стандартів ДСТУ EN ISO/IEC17043:2017 або EN ISO/IEC17043:2010 особою (компетентним координатором) протягом двох років, що передують поданню до Держпродспоживслужби заяви про уповноваження такої лабораторії або застосування нею інших способів забезпечення достовірності результатів досліджень (випробувань);
- наявність приміщень та обладнання, призначених для проведення досліджень (випробувань) за відповідними видами (напрямами), за якими акредитована лабораторія має намір отримати уповноваження;
- дотримання процедури забезпечення об'єктивності досліджень (випробувань);
- дотримання процедури обліку досліджень (випробувань), у тому числі їх результатів, та збереження записів такого обліку не менше п'яти років;
- дотримання процедури подання акредитованою лабораторією інформації Держпродспоживслужбі відповідно до визначених строків.

Аналіз заходів
державного
контролю
у сфері
безпеки
харчових
продуктів

Державним контролем у визначенні Закону про контроль є діяльність компетентного органу, його територіальних органів, державних інспекторів, державних ветеринарних інспекторів, помічників державного ветеринарного інспектора та уповноважених осіб, що здійснюється з метою перевірки відповідності діяльності операторів ринку вимогам законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин, а також усунення наслідків невідповідності та притягнення до відповідальності за порушення відповідних вимог.

Організацію та впровадження систем державного контролю в Україні здійснює Держпродспоживслужба, яка має статус центрального органу виконавчої влади та діє у формі юридичної особи.

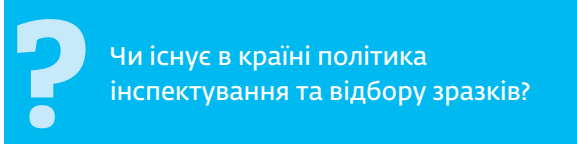
Існуюча інституційна структура в країні пройшла реструктуризацію з метою забезпечення належного розподілу обов'язків, координації діяльності та охоплення всіх етапів ланцюга виготовлення та обігу харчових продуктів, що дозволить ефективно впроваджувати законодавчі рішення у вищевказаних сферах.

Держпродспоживслужба офіційно розпочала роботу і приступила до виконання покладених на неї функцій з квітня 2016 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів» № 260-р від 6 квітня 2016 р.

Відповідно до Положення про Держпродспоживслужбу, вона є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Держпродспоживслужба у своїй діяльності охоплює всі ланки харчового ланцюга.

1. Заходи контролю у сфері безпеки харчових продуктів: загальні питання

1.1 Стратегічне планування

Відповідно до Закону про контроль, інспектування є формою державного контролю, яка полягає у здійсненні перевірки стану здоров'я та благополуччя тварин, виробництва та обігу харчових продуктів та кормів з метою встановлення відповідності законодавству про

харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин.

Держпродспоживслужба встановлює у щорічному плані державного контролю періодичність інспектування, аудиту, відбору зразків та лабораторних досліджень (випробувань) щодо кожної потужності з виробництва та/або обігу харчових продуктів.

Державний контроль у формах інспектування та аудиту здійснюється із застосуванням актів державного контролю. Акт державного контролю має містити вичерпний перелік питань для перевірки дотримання оператором ринку законодавства про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин. Кожне таке питання повинно містити посилання на вимогу нормативно-правового акта (статтю, частину, пункт, підпункт, абзац тощо), яка підлягає дотриманню оператором ринку. Якщо за результатами інспектування або аудиту виявлено невідповідність, в акті державного контролю наводиться детальний опис відповідних порушень законодавства. Акт державного контролю складається у двох примірниках, один з яких вручається оператору ринку протягом трьох робочих днів з дня його складення.

Мінагрополітики затверджує форми актів державного контролю, що застосовуються державними інспекторами та державними ветеринарними інспекторами під час інспектування та аудиту, а також форми актів відбору зразків та інших розпорядчих документів компетентного органу у сфері державного контролю.

Інспектування передбачає перевірку дотримання операторами ринку законодавства про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин та відповідності їх діяльності вимогам щодо:

- гігієни;
- плану коригувальних дій, розробленого та впровадженого оператором ринку за результатами попередніх перевірок;
- інцидентів, пов'язаних з безпекою харчових продуктів.

Інспектування може включати в себе перевірку:

- потужностей, прилеглої території, приміщень, обладнання та інвентарю, транспортних засобів, а також харчових продуктів та кормів;
- сировини, інгредієнтів, допоміжних матеріалів для переробки, які використовуються для приготування та виробництва харчових продуктів та кормів, напівфабрикатів;
- предметів та матеріалів, що контактують з харчовими продуктами;
- засобів та процесів прибирання і догляду, а також пестицидів;
- маркування, зовнішнього вигляду та реклами;
- простежуваності.

Особа, яка здійснює інспектування або аудит, має право проводити прості дослідження (випробування) у разі появи у неї обґрунтованої підозри щодо невідповідності, або якщо такі дослідження передбачені щорічним планом державного контролю.

Чи існує державний стратегічний план забезпечення безпеки харчових продуктів? Чи включає зазначений план заходи

державного контролю у сфері безпеки харчових продуктів?

Норми планування державного контролю встановлені Законом про контроль. Законом передбачено розробку та впровадження довгострокового плану державного контролю та щорічний план державного контролю.

Виконання довгострокового плану державного контролю розробляє та організовує компетентний орган — Держпродспоживслужба. Виконання довгострокового

плану державного контролю забезпечується шляхом складання, затвердження та виконання щорічних планів державного контролю, оцінки їх виконання, а також шляхом планування і здійснення заходів з усунення виявлених недоліків.

Довгостроковий план державного контролю містить загальну інформацію про структуру та організацію системи державного контролю.

Планові заходи державного контролю здійснюються відповідно до щорічного плану державного контролю.

Щорічний план державного контролю на наступний рік розробляється та затверджується компетентним органом

Щорічний план державного контролю має відповідати довгостроковому плану державного контролю, ґрунтуватися на ризик-орієнтованому підході та визначати кількість відборів зразків різних видів харчових продуктів і кормів та їх лабораторних досліджень (випробувань) за визначеними показниками.

Держпродспоживслужба щороку звітує перед Кабінетом Міністрів України про стан виконання довгострокового та щорічного планів державного контролю за попередній рік та оприлюднює звіт на своєму офіційному вебсайті.

Довгостроковий план державного контролю в окремих сферах державного контролю, здійснення якого належить до компетенції Держпродспоживслужби, на 2022–2026 роки затверджено наказом Мінекономіки № 10–22 від 05.01. 2022 року.

Чи існує в Україні План дій за надзвичайних обставин у сфері безпеки харчових продуктів? Чи включає він у себе заходи

швидкого реагування та систему відкликання харчових продуктів?

Відповідно до ст.ст. 7 та 27 Закону про контроль Держпродспоживслужба розробляє та виконує План дій за надзвичайних обставин, пов'язаних із харчовими продуктами та кормами.

План дій за надзвичайних обставин, пов'язаних із харчовими продуктами та кормами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 80 від 3 лютого 2021 року.

План дій визначає заходи, що підлягають невідкладному здійсненню у разі, коли такі корми та харчові продукти безпосередньо або через довілля становлять загрозу для здоров'я людини та/або тварини, і такій загрозі неможливо запобігти або яку не можна усунути або зменшити до прийнятного рівня шляхом здійснення звичайних заходів.

План дій застосовують у разі, коли:

- Держпродспоживслужба внаслідок здійснення заходів державного контролю або внаслідок повідомлень отримує інформацію про те, що харчові продукти та/або корми безпосередньо або через довілля становлять загрозу для здоров'я людини та/або тварини, і такій загрозі неможливо запобігти або її не можна усунути або зменшити до прийнятного рівня шляхом здійснення звичайних заходів;
- небезпечний фактор у харчовому продукті та/або кормі встановлений;
- небезпечний фактор не встановлений, однак наукові дані свідчать про зв'язок між споживанням харчових продуктів та/або кормів і виникненням негативних наслідків для здоров'я людини та/або тварини.

Для координації заходів, що здійснюються в межах застосування Плану дій за надзвичайних обставин, функціонують Національний контактний пункт та територіальні контактні пункти.

У разі виникнення надзвичайних обставин, що потребують здійснення заходів, які виходять за межі повноважень Держпродспоживслужби, до реалізації таких заходів залучаються державні органи та органи місцевого самоврядування.

Обмін інформацією між Національним контактним пунктом та територіальними контактними пунктами, державними органами та органами місцевого самоврядування здійснюється із застосуванням системи електронного документообігу або з використанням електронної пошти.

Національний контактний пункт після отримання повідомлення про виникнення надзвичайних обставин від територіальних контактних пунктів або повідомлення про виникнення надзвичайних обставин, ініціює здійснення заходів державного контролю територіальним органом Держпродспоживслужби.

Заходи державного контролю здійснюються відповідно до вимог Закону про контроль.

Національний контактний пункт або територіальні контактні пункти подають пропозиції щодо прийняття рішення головними державними інспекторами та головними державними ветеринарними інспекторами (зокрема головним державним інспектором України та головним державним ветеринарним інспектором України) про вилучення та/або відкликання харчових продуктів та/або кормів та звертаються у разі необхідності до державних органів та органів місцевого самоврядування стосовно здійснення відповідних заходів.

1.2 Основні принципи контролю безпеки харчових продуктів

Відповідно до Закону про контроль державний контроль здійснюється по всьому харчовому ланцюгу на будь-якій стадії виробництва та обігу харчових продуктів, кормів, побічних продуктів тваринного походження, біологічних продуктів, репродуктивного матеріалу та ветеринарних препаратів, а також на будь-якій стадії утримання, розведення, вирощування та обігу живих тварин.

Чи є контроль у галузі безпеки харчових продуктів запобіжним та ризик-орієнтованим?

Відповідно до Закону про контроль державний контроль в Україні орієнтований на запобігання порушенням законодавства, а отже є запобіжним.

Відповідно до Закону про контроль, державний контроль має бути ризик-орієнтованим та здійснюватися з періодичністю, що є достатньою для досягнення цілей законодавства.

Заходи державного контролю здійснюються без попередження (повідомлення) оператора ринку, крім аудиту та інших випадків, коли таке попередження є необхідною умовою забезпечення ефективності державного контролю.

Аудит постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР, проводиться за умови повідомлення оператора ринку не пізніше ніж за три робочі дні до здійснення такого заходу. Повідомлення надсилається рекомендованим поштовим відправленням за місцезнаходженням (місцем проживання) оператора ринку, зазначеним в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, та/або відправленням електронної пошти на відповідну адресу оператора ринку, зазначену в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, або вручається особисто під розписку керівнику чи представнику оператора ринку.

Заходи державного контролю можуть здійснюватися позапланово у разі виявлення невідповідності або появи обґрунтованої підозри щодо невідповідності, а також в інших встановлених законом випадках.

Державний контроль здійснюється на будь-якій стадії виробництва та обігу харчових продуктів. Періодичність здійснення планових заходів державного контролю кожної потужності визначається на підставі ризик-орієнтованого підходу та має враховувати:

- визначені ризики, пов'язані з тваринами, харчовими продуктами, кормами, операторами ринку, використанням харчових продуктів або кормів, процесів, матеріалів, речовин, здійсненням діяльності або операцій, які можуть справити негативний вплив на безпеку харчових продуктів та/або кормів, здоров'я та благополуччя тварин;
- результати здійснення попередніх заходів державного контролю;
- ефективність процедур, які застосовуються оператором ринку з метою дотримання законодавства про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин;
- інформацію, яка може свідчити про невідповідність.

Державний контроль харчових продуктів та кормів, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України, має бути еквівалентним державному контролю харчових продуктів та кормів, виробництво та/або обіг яких здійснюється на митній території України.

Чи запроваджена в країні категоризація операторів ринку харчових продуктів за групами ризику?

Відповідно до Закону про контроль державний контроль в Україні має бути ризик-орієнтованим та здійснюватися з періодичністю, що є достатньою для досягнення цілей законодавства.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення планових заходів державного контролю Державною службою з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів» № 89б від 31 жовтня 2018 року затверджено Порядок визначення періодичності здійснення планових заходів державного контролю відповідності діяльності операторів ринку (потужностей) вимогам законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, які здійснюються Держпродспоживслужбою, та критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від її провадження.

Періодичність здійснення планових заходів державного контролю у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів, а також у сфері ветеринарної медицини визначається на підставі ризик-орієнтованого підходу. На основі нарахованої суми балів кожна потужність (об'єкт) відповідно до шкали балів відноситься до певного ступеню ризику.

Налічується 5 ступенів ризику: дуже високий, високий, середній, низький і незначний.

Планові заходи державного контролю здійснюються з такою періодичністю:

- з дуже високим ступенем ризику: інспектування — не більше чотирьох разів на рік, аудит — не більше одного разу на рік;
- з високим ступенем ризику: інспектування — не більше трьох разів на рік, аудит — не більше одного разу на рік;
- із середнім ступенем ризику: інспектування — не більше двох разів на рік, аудит — не більше одного разу на рік;
- з низьким ступенем ризику: інспектування — не більше одного разу на рік, аудит — не більше одного разу на два роки;
- з незначним ступенем ризику: інспектування — не більше одного разу на два роки, аудит не проводиться.

Кількість балів, ступінь ризику від провадження господарської діяльності та періодичність здійснення планових заходів державного контролю визначаються в актах категоризації потужності у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів або у сфері ветеринарної медицини, які складаються державними інспекторами територіальних органів Держпродспоживслужби щодо кожної потужності.

На сьогодні, відповідно до постанови КМУ «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» № 303 від 13 березня 2022 року, припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні».

Водночас за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України протягом періоду воєнного стану дозволяється здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах.

Наказом Мінагрополітики «Про затвердження Переліку підстав для здійснення позапланових заходів державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин на період воєнного стану» № 5 від 03 січня 2023 року затверджено перелік підстав відповідно до яких Держпродспоживслужба може здійснювати позапланові заходи державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти на період воєнного стану.

Чи лежить основна відповідальність на операторах ринку харчових продуктів?

Відповідно до харчового Закону основна відповідальність за безпеку харчових продуктів лежить на операторах ринку харчових продуктів в межах здійсненої ними діяльності.

1.3 Система реєстрації операторів ринку харчових продуктів

Чи запроваджена в країні система реєстрації операторів ринку харчових продуктів? Скільки необхідно часу для реєстрації оператора ринку харчових продуктів? Скільки така реєстрація коштує? Чи можлива реєстрація оператора ринку харчових продуктів онлайн?

Відповідно до харчового Закону (ст.ст. 23 та 25) реєстрація операторів ринку харчових продуктів здійснюється у формі видачі експлуатаційного дозволу або реєстрації потужності.

Експлуатаційний дозвіл

Оператори ринку, що провадять діяльність, пов'язану з виробництвом та/або зберіганням харчових продуктів тваринного походження, повинні отримати експлуатаційний дозвіл, який видається територіальним органом

компетентного органу на кожну окрему потужність до початку її експлуатації.

Обов'язок отримання експлуатаційного дозволу не поширюється в частині відповідної діяльності на операторів ринку, які здійснюють:

- первинне виробництво харчових продуктів тваринного походження, а також пов'язану з ним діяльність, зокрема зберігання та поводження з первинною продукцією в місці первинного виробництва, за умови, що при цьому істотно не змінюється стан такої продукції;
- транспортування харчових продуктів тваринного походження, у тому числі тих, які потребують дотримання температурного режиму та не можуть зберігатися при температурі вище 10 °С, залишаючись придатними для споживання людиною;
- зберігання харчових продуктів тваринного походження, які не потребують дотримання температурного режиму та можуть зберігатися при температурі вище 10 °С, залишаючись придатними для споживання людиною;
- виробництво та/або зберігання харчових продуктів, інгредієнтами яких є виключно продукти рослинного походження та/або перероблені продукти тваринного походження;
- експлуатацію закладів громадського харчування, закладів роздрібної торгівлі харчовими продуктами та/або виробництво ремісничих харчових продуктів, виробництво харчових продуктів тваринного походження на малих потужностях з виробництва харчових продуктів тваринного походження.

Для отримання експлуатаційного дозволу оператор ринку подає заяву встановленої форми.

Не пізніше 15 календарних днів з дня отримання територіальним органом Держпродспоживслужби заяви про видачу експлуатаційного дозволу здійснюється інспектування потужності, за результатами якого визначається її відповідність вимогам законодавства про безпеку та окремі показники якості харчових продуктів.

Потужностям, щодо яких прийнято рішення про видачу експлуатаційного дозволу, присвоюється реєстраційний номер.

Експлуатаційний дозвіл видається на необмежений строк.

Порядок видачі, відмови у видачі, анулювання, тимчасового припинення дії, переоформлення, поновлення дії та форму експлуатаційного дозволу затверджено постановою КМУ № 27 від 12.01.2024 року.

Інформація про видані експлуатаційні дозволи вноситься Держпродспоживслужбою до реєстру операторів ринку та потужностей, на які видано експлуатаційний дозвіл, не пізніше наступного робочого дня після прийняття рішення про видачу експлуатаційного дозволу.

Державна реєстрація потужностей

Державній реєстрації підлягають потужності з виробництва та/або обігу харчових продуктів, на які не вимагається отримання експлуатаційного дозволу.

Державна реєстрація потужностей здійснюється компетентним органом шляхом внесення відповідної інформації до реєстру на безплатній основі. Потужностям у реєстрі присвоюється особистий реєстраційний номер.

Компетентний орган забезпечує відкритий та безплатний доступ до державного реєстру потужностей операторів ринку шляхом його розміщення на своєму офіційному вебсайті. На час воєнного стану зазначений реєстр не працює.

Наказом Мінагрополітики № 431 від 15.02.2024 року затверджено Порядок державної реєстрації потужностей та Порядок ведення державного реєстру операторів ринку та їхніх потужностей.

Чи є групи операторів ринку харчових продуктів, діяльність яких не контролюється компетентним органом? Хто забезпечує безпеку харчових продуктів у такому випадку?

Всі оператори ринку харчових продуктів відповідно до законодавства мають або отримати експлуатаційний дозвіл на потужність або зареєструвати потужність.

Відповідно до ст. 65 Закону про контроль, виробництво та/або обіг харчових продуктів або кормів з використанням незареєстрованої потужності, якщо обов'язковість її державної реєстрації встановлена законом, тягнуть за собою накладення штрафу.

2. Заходи контролю у сфері безпеки харчових продуктів: державні інспектування

Якою є головна мета інспектувань?

Відповідно до Закону про контроль інспектування є формою державного контролю, яка полягає у здійсненні перевірки стану здоров'я та благополуччя тварин, виробництва та обігу харчових продуктів та кормів з метою встановлення відповідності законодавству про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин.

Чи існують офіційні процедури та інструменти проведення інспектувань, включно з переліками питань для контролю? Чи добре сформульовані та оновлені процедури?

Державний контроль здійснюється у формі планових та позапланових заходів державного контролю, шляхом інспектування або аудитів, відповідно до затверджених переліків питань.

Державний контроль у формах інспектування та аудиту здійснюється із застосуванням актів державного контр-

олю. Акт державного контролю має містити вичерпний перелік питань для перевірки дотримання оператором ринку законодавства про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин. Кожне таке питання повинно містити посилання на вимогу нормативно-правового акта (статтю, частину, пункт, підпункт, абзац тощо), яка підлягає дотриманню оператором ринку. Якщо за результатами інспектування або аудиту виявлено невідповідність, в акті державного контролю наводиться детальний опис відповідних порушень законодавства. Акт державного контролю складається у двох примірниках, один з яких вручається оператору ринку протягом трьох робочих днів з дня його складення.

Під час здійснення інспектування та аудиту забороняється перевіряти питання, які:

- відсутні в акті державного контролю;
- не містять посилань на вимогу законодавства України (у тому числі на відповідну статтю, її частину, пункт, підпункт, абзац тощо), яка підлягає дотриманню оператором ринку.

Здійснення інспектування та аудиту без застосування акта державного контролю, а відбору зразків — без застосування акта відбору зразків, забороняється.

Наказом Мінагрополітики № 1503 від 08.08.2023 року затверджено форми актів, складених за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного контролю (інспектування) стосовно дотримання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, а також інші форми розпорядчих документів.

Чи мають оператори ринку харчових продуктів доступ до процедурних документів інспектування, наприклад, до чеклістів з інспектування?

Форми актів державного контролю, що застосовуються державними інспекторами та державними ветеринарними інспекторами під час інспектування та аудиту, а також форми актів відбору зразків та інших розпорядчих документів компетентного органу у сфері державного контролю затверджуються Мінагрополітики та підлягають обов'язковому оприлюдненню, як будь-який нормативно-правовий акт.

Компетентний орган зобов'язаний забезпечити прозорість заходів, які він здійснює у рамках державного контролю.

З метою забезпечення прозорості компетентний орган вживає таких заходів:

- оприлюднює на своєму офіційному вебсайті узагальнену інформацію, що стосується змісту та результатів заходів державного контролю;
- у разі виявлення невідповідності або появи обґрунтованої підозри щодо небезпечності харчових продуктів та/або кормів негайно оприлюднює, у тому числі на своєму офіційному вебсайті, інформацію про вид, назву, передбачувану територію обігу харчових продуктів та/або кормів, які становлять загрозу для здоров'я людини та/або тварини, а також інші відомості, що дають змогу ідентифікувати такі харчові продукти та/або корми та встановити походження, ступінь і характер відповідної загрози. Компетентний орган також оприлюднює інформацію про вжиті та заплановані ним заходи щодо запобігання, зменшення та усунення такого ризику.

Чи можуть процедурні документи інспектування, такі як переліки питань (чеклисти), використовуватися операторами ринку як настанови (guidance). Чи вони чіткі та зрозумілі? Чи вони дозволяють уникнути суб'єктивності при перевірці дотримання безпечності харчових продуктів на потужностях?

Відповідно до Закону про контроль (ст. 18) державний контроль у формах інспектування та аудиту здійснюється із застосуванням актів державного контролю.

Акт державного контролю має містити вичерпний перелік питань для перевірки дотримання оператором ринку законодавства про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин.

Кожне таке питання повинно містити посилання на вимогу нормативно-правового акта (статтю, частину, пункт, підпункт, абзац тощо), яка підлягає дотриманню оператором ринку.

Якщо за результатами інспектування або аудиту виявлено невідповідність, в акті державного контролю наводиться детальний опис відповідних порушень законодавства. Акт державного контролю складається у двох примірниках, один з яких вручається оператору ринку протягом трьох робочих днів з дня його складення.

Під час здійснення інспектування та аудиту забороняється перевіряти питання, які:

- відсутні в акті державного контролю;
- не містять посилань на вимогу законодавства України (у тому числі на відповідну статтю, її частину, пункт, підпункт, абзац тощо), яка підлягає дотриманню оператором ринку.

Здійснення інспектування та аудиту без застосування акта державного контролю, а відбору зразків — без застосування акта відбору зразків забороняється.

Оператори ринку харчових продуктів можуть використовувати акти державного контролю, що знаходяться у вільному доступі, у процесі підготовки до інспектувань з тим, щоб заздалегідь виявити можливі невідповідності та порушення.

Чи є графік планових перевірок? Чи заснований такий графік на ризик-орієнтованому підході?

Планові заходи державного контролю здійснюються відповідно до щорічного плану державного контролю.

Щорічний план державного контролю на наступний рік розробляється та затверджується компетентним органом до 1 грудня поточного року.

Щорічний план державного контролю має відповідати довгостроковому плану державного контролю, ґрунтуватися на ризик-орієнтованому підході та визначати кількість відборів зразків різних видів харчових продуктів і кормів та їх лабораторних досліджень (випробувань) за визначеними показниками.

Планування заходів державного контролю відбувається згідно з ризик-орієнтованим підходом. Таким чином частота планових заходів державного контролю залежить від результатів оцінки ризиків щодо різних видів господарської діяльності.

Відповідно до частини другої ст. 5 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» № 877 від 05.04.2007 року планові заходи державного контролю проводяться:

- рідше одного разу на два роки — у разі здійснення підприємницької діяльності з високим рівнем ризику;
- рідше одного разу на три роки — у разі середньо-ризикової діяльності;
- рідше одного разу на п'ять років — у разі здійснення підприємницької діяльності з низьким рівнем ризику.

Чи мають право інспектори зупинити діяльність оператора ринку? Що мають право робити інспектори у випадку виявлення невідповідності під час інспектування, наприклад, штрафи, вилучення харчових продуктів?

Відповідно до Закону про контроль головні державні інспектори та головні державні ветеринарні інспектори (у тому числі головний державний інспектор України та головний державний ветеринарний інспектор України) мають право:

- приймати рішення про виправлення маркування харчових продуктів, інших об'єктів санітарних заходів та кормів;
- приймати рішення про знищення, відкликання та/або вилучення з обігу харчових продуктів та/або кормів, що не відповідають законодавству про харчові продукти та корми і становлять загрозу для життя та/або здоров'я людини та/або тварини;
- приймати рішення про тимчасове припинення виробництва та/або обігу харчових продуктів та/або кормів, якщо вони становлять загрозу для життя та/або здоров'я людини та/або тварини;
- з підстав, визначених законом, видавати, переоформляти, тимчасово припиняти, анулювати та поновлювати дію експлуатаційних дозволів;
- залучати до здійснення заходів державного контролю представників правоохоронних органів відповідно до їх повноважень, визначених законом.

Відповідальність за порушення законодавства про харчові продукти та корми та розмір відповідних штрафів в залежності від порушення, встановлені Законом про контроль (ст. 65).

Чи проводить компетентний орган інспектування потужності перед тим як затвердити оператора ринку?

Відповідно до харчового Закону не пізніше 15 календарних днів з дня отримання територіальним органом компетентного органу заяви про видачу або переоформлення експлуатаційного дозволу здійснюється інспектування потужності, за результатами якого визначається її відповідність вимогам законодавства про безпеку та окремі показники якості харчових продуктів.

3. Заходи контролю безпеки харчових продуктів: імпорт та експорт харчових продуктів

3.1 Імпорт харчових продуктів

Чи існує у країні реєстр імпортерів харчових продуктів?

Наказом Мінагрополітики № 262 від 11.06.2018 затверджено:

- Порядок проведення державного контролю потужностей, розташованих у країнах-експортерах, з яких дозволяється ввезення (пересилання) продуктів на митну територію України;
- Порядок ведення державного реєстру країн та потужностей, з яких дозволяється ввезення (пересилання) продуктів на митну територію України.

Реєстр країн та потужностей, з яких дозволяється ввезення (пересилання) продуктів на митну територію України міститься у відкритому доступі на сайті Держпродспоживслужби³⁶.

Який орган державної влади уповноважений здійснювати контроль імпорту?

Відповідно до законодавства контроль імпорту здійснюється компетентним органом — Держпродспоживслужбою. Відповідальність за державний контроль несуть управління державного контролю на кордоні Держпродспоживслужби на центральному рівні

та міжрегіональні головні управління Держпродспоживслужби на державному кордоні.

Держпродспоживслужба несе відповідальність за затвердження та нагляд за митними складами, вільними складами чи складами у вільних зонах, як визначено ст. 49 Закону про державний контроль.

Митні органи відповідають за остаточний випуск імпортованих вантажів в обіг.

Чи є контроль імпорту ризик-орієнтованим?

Державний контроль в Україні є ризик-орієнтованим та здійснюється з періодичністю, що є достатньою для досягнення цілей Закону про контроль.

Періодичність перевірок відповідності вантажів з продуктами, що підлягають державному контролю на

призначених прикордонних інспекційних постах, становить 100%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які під час ввезення (пересилання) на митну територію України підлягають посиленому державному контролю — 5–50%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, що підлягають державному контролю згідно зі щорічним планом державного контролю — 5%.

Чи розроблені процедури контролю імпорту харчових продуктів? Чи включають вони будь-які сертифікації та лабораторні випробування?

Процедури контролю імпорту встановлені Законом про контроль та нормативно-правовими актами, виданими відповідно до його положень.

Відповідно до ст. 41 Закону про контроль ввезення (пересилання) на митну територію України вантажів із продуктами³⁷ та живими тваринами дозволяється виключно через призначені прикордонні інспекційні пости.

³⁶ <https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/rejestri>.

³⁷ Для цілей розділу VII Закону про контроль продуктами вважаються харчові продукти тваринного походження (у тому числі композитні продукти), корми тваринного походження, сіно, солома, побічні продукти тваринного походження.

В процесі імпорту та транзиту вантажі підлягають документальним перевіркам, перевіркам відповідності та фізичним перевіркам, які здійснюють державні ветеринарні інспектори на ПП згідно із періодичністю перевірок вантажів, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України, затвердженою наказом Держпродспоживслужби № 1019 від 12 грудня 2018 р.

Вантаж із продуктами або живими тваринами приймається до перевірки державним ветеринарним інспектором. Ввезення (пересилання) на митну територію України вантажів з харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які підлягають посиленому державному контролю, дозволяється лише через призначені пункти пропуску.

Продукти тваринного походження, які ввозяться в Україну, повинні супроводжуватися формами міжнародних сертифікатів, затвердженими законодавством. Зазначене відповідає міжнародній практиці. Разом з тим, форми сертифікатів, затверджені законодавством, в окремих випадках, містять загальні положення, відповідно до яких продукція повинна відповідати вимогам «законодавства України». Відсутність в формах сертифікатів посилань на конкретне законодавство України (Закон, постанова, наказ), якому має відповідати продукція, створює невизначеність для імпортерів та ускладнює розуміння вимог, яким має відповідати продукція, що ввозиться в Україну.

Державний контроль вантажів з харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження може здійснюватися у будь-якому пункті пропуску на державному кордоні України або в зоні митного контролю на митній території України.

Усі імпортні/транзитні вантажі проходять документальну перевірку.

Періодичність документальних перевірок вантажів з продуктами, що підлягають державному контролю на призначених прикордонних інспекційних постах, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які під час ввезення (пересилання) на митну територію України підлягають посиленому державному контролю, а також вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, що підлягають державному контролю згідно зі щорічним планом державного контролю становить 100%.

Перевірка відповідності

Перевірка відповідності полягає у візуальному огляді та проводиться з метою перевірки, чи міжнародний сертифікат (сертифікати) та/або документи, які супроводжують вантаж, відповідають маркуванню та вмісту вантажу, що ввозиться (пересилається) на митну територію України.

Періодичність перевірок відповідності вантажів з продуктами, що підлягають державному контролю на призначених прикордонних інспекційних постах, становить 100%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які під час ввезення (пересилання) на митну територію України підлягають посиленому державному контролю — 5–50%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, що підлягають державному контролю згідно зі щорічним планом державного контролю — 5%.

Фізичні перевірки

Фізична перевірка вантажів із продуктами здійснюється з метою з'ясування відповідності стану продуктів їх характеристикам, зазначеним у міжнародному сертифікаті та інших документах, що вимагаються згідно із законом, а також визначення відповідності таких продуктів іншим вимогам законодавства.

Фізичній перевірці підлягає кожен вантаж, крім випадків застосування зменшеної періодичності фізичних перевірок. Незалежно від затвердженої періодичності фізична перевірка вантажу обов'язково проводиться у разі появи за результатами його документальної перевірки та перевірки відповідності обґрунтованої підозри щодо невідповідності.

Періодичність фізичних перевірок вантажів з продуктами, що підлягають державному контролю на призначених прикордонних інспекційних постах, становить 10–50%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які під час ввезення (пересилання) на митну територію України підлягають посиленому державному контролю — 5–50%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, що підлягають державному контролю згідно зі щорічним планом державного контролю — 5%.

Періодичність лабораторних досліджень вантажів з продуктами, що підлягають державному контролю на призначених прикордонних інспекційних постах, становить 5%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які під час ввезення (пересилання) на митну територію України підлягають посиленому державному контролю — 5–50%, вантажів із харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, що підлягають державному контролю згідно зі щорічним планом державного контролю — 3%.

Порядок знищення, особливого поводження та зміни призначеного використання вантажів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України, які не відповідають законодавству, затверджено наказом Мінекономіки № 893–21 від 29 квітня 2021 року.

Скільки прикордонних інспекційних постів є в країні?

Згідно зі ст. 41 Закону про державний контроль ввезення (пересилання) на митну територію України вантажів із продуктами та живими тваринами дозволяється виключно через призначені прикордонні інспекційні пости (ПІП).

Перелік ПІП, через які дозволене ввезення вантажів із продуктами та живими тваринами, затверджений постановою КМУ «Про затвердження переліку призначених прикордонних інспекційних постів та призначених пунктів пропуску через державний кордон» № 68 від 5 лютого 2020 року.

На поточний момент ПІП не побудовані та не оснащені згідно з нормами Закону про державний контроль, однак їх будівництво заплановане на найближчі роки.

Чи всі ПІП охоплюють усі типи імпортованих харчових продуктів чи є розподіл функцій між прикордонними інспекційними постами в залежності від типу харчових продуктів, наприклад харчових продуктів рослинного або тваринного походження?

Перелік продуктів, які підлягають державному контролю на призначених прикордонних інспекційних постах, затверджено Наказом Мінагрополітики № 159 від 26.03.2018 року.

Ввезення (пересилання) на митну територію України вантажів з харчовими продуктами нетваринного походження, які підлягають посиленому державному контролю, дозволяється лише через призначені пункти

пропуску. Вантажі з харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які підлягають посиленому державному контролю, повинні супроводжуватися загальним документом на ввезення.

Перелік призначених пунктів пропуску, через які дозволене ввезення вантажів із продуктами та живими тваринами, затверджено постановою КМУ «Про затвердження переліку призначених прикордонних інспекційних постів та призначених пунктів пропуску через державний кордон» № 68 від 5 лютого 2020 року.

Чи забезпечена присутність інспекторів органів влади, відповідальних за контроль імпорту, на прикордонних інспекційних постах?

Відповідно до Закону про контроль призначений прикордонний інспекційний пост для затвердження повинен, серед іншого, відповідати таким вимогам:

- перебування під керівництвом державного ветеринарного інспектора, який працює на цьому посту та є відповідальним за проведення державного контролю на кордоні;
- наявність державних ветеринарних інспекторів та кваліфікованого допоміжного персоналу, кількість якого є достатньою для здійснення документальної перевірки, перевірок відповідності та фізичних перевірок вантажів із продуктами;
- наявність персоналу, достатнього для відбору зразків, необхідних для проведення досліджень (випробувань).

Який рівень співпраці між органами влади, уповноваженими контролювати імпорту харчових продуктів, державною митною службою та іншими агенціями, що займаються імпортом харчових продуктів?

- взаємодіють з митними органами та іншими заінтересованими особами під час проведення державного контролю вантажів з продуктами, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) з використанням механізму «єдиного вікна»;
- використовують інформаційно-телекомунікаційну систему Держпродспоживслужби.

Міжрегіональні головні управління Держпродспоживслужби на державному кордоні:

- надають митному органу інформацію, необхідну для здійснення митних формальностей, у тому числі з використанням єдиного державного інформаційного вебпорталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»;

3.2 Експорт харчових продуктів

Чи є у загальному доступі реєстр експортерів?

Відповідно до норм харчового Закону потужності з виробництва харчових продуктів, призначених для експорту з України, затверджує територіальний орган Держпродспоживслужби згідно з вимогами країни призначення.

Для здійснення експорту харчових продуктів тваринного

походження необхідно затвердити експортні потужності відповідно до наказу Мінагрополітики «Про затвердження Порядку державної реєстрації потужностей та Порядку ведення державного реєстру операторів ринку та їхніх потужностей» № 431 від 15.02.2024.

Крім того, однією із умов видачі сертифікату здоров'я є наявність державної реєстрації потужностей оператора ринку.

Відповідний територіальний орган Держпродспоживслужби видає міжнародний сертифікат на експорт — сертифікат здоров'я — в робочий день, наступний за днем отримання звернення оператора ринку.

Вся інформація щодо експортерів відображена у наступних реєстрах:

- затверджені експортні потужності харчових продуктів;
- затверджені експортні потужності (об'єктів) неїстівних продуктів тваринного походження;
- реєстр експортерів харчових та неїстівних продуктів.

Так станом на 5 липня 2023 року в Україні зареєстровано всього 944 експортні потужності, зокрема це виробники³⁸:

- м'яса та м'ясопродуктів — 361 потужність;
- молока і молокопродуктів — 225 потужностей;
- риби та рибопродуктів — 105 потужностей;
- меду та продуктів бджільництва — 88 потужностей;
- яєць та яйцепродуктів — 86 потужностей;
- равликів охолоджених і продуктів з них — 49 потужностей;
- інших продуктів тваринного походження — 30 потужностей.

Наразі право експорту продукції на територію Європейського Союзу мають 427 підприємств — виробників продуктів тваринного походження. Найбільше серед них експортерів до ЄС:

- меду — 74 потужності;
- пуху і пера — 67 потужностей;
- шкірсировини — 47 потужностей;
- молокопродуктів — 46 потужностей;
- казеїну технічного — 41 потужність.

³⁸ <https://dpss.gov.ua/news/narazi-v-ukraini-zareiestrovano-ponad-900-eksportnykh-potuzhnostei-operatoriv-rynku-produktiv-tvarynnoho-pokhodzhennia>

Чи мають оператори ринку доступ до вимог країн експорту?

Вимоги країн світу містяться у відкритому доступі на сайті Держпродспоживслужби³⁹.

Чи є додаткові процедури інспектувань для експортерів харчових продуктів?

Додаткові процедури інспектувань можливі, якщо зазначене визначено умовами країни призначення експорту з України.

Наскільки відрізняються вимоги щодо безпеки харчових продуктів для операторів ринку, які працюють на внутрішньому ринку та операторів ринку, які працюють на експортних ринках?

Відповідно до частини п'ятої статті 32 харчового Закону харчові продукти, які експортуються з України, повинні відповідати вимогам законодавства України про безпеку та окремі показники якості харчових продуктів, за винятком випадків, коли такі вимоги до харчових продуктів встановлені країною, до якої експортуються харчові продукти або такі вимоги до харчових продуктів

встановлені у двосторонніх угодах України з країною, до якої експортуються харчові продукти.

Інспектори якого державного органу видають сертифікати на експорт? Скільки державних органів у країні відповідають за видачу міжнародних сертифікатів на експорт?

За видачу сертифікатів на експорт, відповідно до покладених на нього обов'язків, відповідає компетентний орган — Держпродспоживслужба.

Скільки часу необхідно для отримання сертифікату на експорт?

Відповідний територіальний орган Держпродспоживслужби видає міжнародний сертифікат на експорт — сертифікат здоров'я — в робочий день, наступний за днем отримання звернення оператора ринку.

³⁹ <https://dpss.gov.ua/mizhnarodne-spivrobotnictv/veterinariya-ta-bezpechnist/vimogi-krayin-svitu>.

4. Відкликання харчових продуктів та простежуваність

Чи дозволяє харчове законодавство вживати заходів у надзвичайних ситуаціях і відкликати харчові продукти?

Відповідно до харчового Закону відкликання харчового продукту — це заходи, спрямовані на повернення небезпечного харчового продукту, який продано або передано споживачу, або який є доступним споживачу.

Відповідно до ст. 20 харчового Закону, до обов'язків операторів ринку належить вилучення та/або відкликання у встановлених законом випадках харчових продуктів, які перебувають в обігу, якщо встановлено, що ці продукти можуть спричинити шкідливий вплив для здоров'я людини.

Якщо оператор ринку вважає або має підстави вважати, що харчові продукти, які він ввіз (переслав) на митну територію України, виробив, переробив або обіг яких здійснює, не відповідають вимогам безпеки, він негайно розпочинає процедуру вилучення цих харчових продуктів з обігу та у строк не більше двох робочих днів письмово інформує про виявлену невідповідність компетентний орган. Якщо такі харчові продукти могли потенційно потрапити до споживача, оператор ринку інформує споживачів про причини їх вилучення та у разі потреби відкликає харчові продукти, якщо застосування інших заходів є недостатнім для досягнення прийняттого рівня захисту здоров'я споживачів.

Оператор ринку, що здійснює роздрібну торгівлю харчовими продуктами або розповсюдження харчових продуктів і не здійснює при цьому пакування або маркування або іншим чином не впливає на безпеку та цілісність харчових продуктів, у межах своєї діяльності ініціює процедури вилучення з обігу харчових продуктів, що не відповідають параметрам безпеки. Такий оператор ринку повинен сприяти забезпеченню безпеки харчових продуктів, передавати інформацію, необхідну для забезпечення простежуваності харчових продуктів та будь-яких речовин, що використовуються для виробництва харчових продуктів, на вимогу відповідних осіб, а також співпрацювати з операторами ринку та/або компетентним органом.

Відповідно до харчового Закону забороняється обіг об'єктів санітарних заходів, якщо ці об'єкти:

- небезпечні;
- непридатні до споживання;
- неправильно марковані;
- незареєстровані;
- ввезені (переслані) на територію України контрабандно;
- мають дату «вжити до» або мінімальний термін придатності харчового продукту, що минули.

Такі харчові продукти підлягають вилученню та/або відкликанню.

Вилучені об'єкти санітарних заходів, які неможливо повернути в обіг, використовуються для інших, ніж споживання населенням, цілей або підлягають знищенню у порядку, встановленому законом.

Знищення об'єктів санітарних заходів, повернення їх в обіг для споживання людиною або для інших цілей здійснюються оператором ринку за його рахунок. Порядок знищення об'єктів санітарних заходів або умови, які повинні виконуватися оператором ринку для повернення їх в обіг для споживання людиною або для інших цілей, встановлюються Мінагрополітики.

У разі, якщо будь-які небезпечні харчові продукти є частиною партії або вантажу харчових продуктів одного найменування, вважається, що всі харчові продукти цього найменування в даній партії або вантажі також є небезпечними, і їх подальший обіг забороняється, якщо тільки після проведення подальшої детальної оцінки не буде доведено, що решта партії або вантажу є безпечною.

Відповідно до харчового Закону вилученням харчового продукту є заходи, спрямовані на запобігання розповсюдженню, демонстрації чи пропонуванню небезпечного харчового продукту споживачам.

На агропромислових ринках харчовий продукт, який є непридатним для споживання людиною, але не становить безпосередньої загрози для здоров'я людини (низький ризик), не допускається до реалізації та утилізується власником. Харчовий продукт, який є непридатним для споживання людиною, але становить безпосередню загрозу для здоров'я людини (високий ризик), підлягає негайному вилученню власником та утилізації або знищенню під контролем державного інспектора відповідно до законодавства.

Законом України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» № 1393-ХІV від 14 січня 2000 року встановлено правові та організаційні засади вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції з метою недопущення негативного впливу такої продукції на життя, здоров'я людини, майно і довкілля.

Чи існує національна програма або національний план з відкликання харчових продуктів та простежуваності?

Національна програма або національний план з простежуваності харчових продуктів в Україні на законодавчому рівні не затверджені.

Які компетентні органи відповідають за національні системи відкликання харчових продуктів та простежуваність?

Відповідно до харчового Закону центральним органом виконавчої влади в Україні, відповідальним за питання простежуваності та відкликання харчових продуктів є Держпродспоживслужба.

Чи є у законодавстві вимога щодо використання позначення, що ідентифікує партію (лот), до якої (якого) належить харчовий продукт?

Вимога щодо використання позначення, що ідентифікує партію (лот), до якої (якого) належить харчовий продукт визначена Законом «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» (ст.ст. 6 та 27).

5. Системи нагляду та дослідження хвороб харчового походження

Чи існують в Україні системи нагляду та дослідження хвороб харчового походження? Чи існує система управління інцидентами на національному рівні?

Законом України «Про систему громадського здоров'я» № 2573 від 6 вересня 2022 року передбачено, що захист населення від інфекційних хвороб, спільних для тварин і людей (зооантропонозних інфекцій), забезпечується шляхом здійснення медико-санітарних заходів, дотримання усіма суб'єктами господарювання вимог дер-

жавних медико-санітарних нормативів та правил, реалізації ветеринарно-санітарних, протиепізоотичних заходів під час догляду за тваринами, виробництва, переробки та реалізації продукції тваринництва, передбачених законодавством про ветеринарну медицину, а також здійснення заходів нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного та ветеринарного законодавства.

Обмін інформацією про випадки захворювання на інфекційні хвороби, спільні для тварин і людей (зооантропонозні інфекції), між органами та закладами ветеринарної медицини і закладами охорони здоров'я здійснюється за принципом «єдине здоров'я».

Детальна процедура реагування на спалахи хвороб, у тому числі і зоонозного походження, передбачена Наказом МОЗ «Про затвердження Порядку проведення епідеміологічного обстеження (розслідування) епідемій та спалахів інфекційних хвороб» № 1742 від 18.08.2021 року.

Законом «Про ветеринарну медицину» від 4 лютого 2021 року (розділ V) також передбачені процедурні питання повідомлення про хворобу та порядок реагування на підтверджені випадки хвороб (у тому числі зоонозного походження).

Відповідно до Закону про контроль, довгостроковий план державного контролю має містити інформацію про організацію та здійснення заходів у разі виникнення надзвичайних обставин, пов'язаних із хворобами тварин, харчовими отруєннями або забрудненням харчових продуктів та/або кормів, а також інших ризиків для здоров'я людини (п. 7 част. 2 ст. 24).

Чи є у харчовій промисловості механізм інформування посадових осіб щодо невідповідності харчових продуктів вимогам безпеки або незвичайних скарг споживачів? Чи є така вимога обов'язковою або добровільною?

Такий механізм передбачений харчовим Законом (ст. 20) і є обов'язковим для операторів ринку.

Які органи влади беруть участь у національній системі оповіщення та реагування на спалахи?

Відповідно до наказу МОЗ «Про затвердження Порядку проведення епідеміологічного обстеження (розслідування) епідемій та спалахів інфекційних хвороб» № 1742 від 18.08.2021 року при підготовці до епідеміологічного обстеження (розслідування) обласні державні адміні-

страції, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації та Державна санітарно-епідеміологічна служба Служби безпеки України утворюють постійно діючий робочий орган — комісію з обстеження (розслідування) спалахів інфекційних хвороб (обласну, міст Києва та Севастополя) та забезпечують проведення профілактичних і протиепідемічних заходів.

Водночас МОЗ утворює постійно діючий Оперативний штаб з обстеження (розслідування) епідемій, спалахів інфекційних хвороб.

Відповідно до постанови КМУ «Про затвердження Порядку надання інформації про події та ситуації, що становлять загрозу життю і здоров'ю, санітарному та епідемічному благополуччю населення» № 818 від 21 серпня 2019 року у разі виникнення і розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь), радіаційного ураження населення, виявлення невідповідності харчових продуктів вимогам законодавства щодо їх безпеки або появи обґрунтованої підозри щодо їх невідповідності, внаслідок чого виникла загроза життю і здоров'ю, санітарному та епідемічному благополуччю населення, заклади охорони здоров'я, суб'єкти господарювання, які провадять господарську діяльність з медичної практики, органи виконавчої влади надають територіальним органам Держпродспоживслужби інформацію про події та ситуації, що становлять загрозу життю і здоров'ю, санітарному та епідемічному благополуччю населення. Інформація надається засобами телефонного зв'язку протягом однієї години з моменту появи такої події та ситуації.

IV

Аналіз нарощування потенціалу

Українським законодавством передбачене обов'язкове підвищення кваліфікації фахівців у сфері безпеки харчових продуктів. Зазначені вимоги передбачені, зокрема, такими нормативно-правовими актами:

- Закон України «Про державну службу» № 889 від 10 грудня 2015 року;
- Закон України про контроль;
- Закон України «Про професійний розвиток працівників» № 4312 від 12 січня 2012 року;
- Постанова КМУ. «Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад» № 106 від 6 лютого 2019 року;
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців» № 640 від 23 серпня 2017 року.

План-графік дистанційного навчання та перелік фахівців, що візьмуть участь у системі дистанційного навчання затверджується головою Держпродспоживслужби щорічно.

Посилання на дистанційні навчальні курси доступні на вебсайті Держпродспоживслужби.

Крім того, між Держпродспоживслужбою та низкою навчальних закладів підписано меморандуми про співпрацю:

- Меморандум про співпрацю між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та Держпродспоживслужбою від 31.05.2021 року;
- Меморандум про співпрацю між Держпродспоживслужбою, Білоцерківським національним аграрним університетом та Національною школою ветеринарної служби Французької Республіки від 16.04.2019 року;
- Меморандум про співпрацю між Держпродспоживслужбою та Одеською державною академією технічного регулювання та якості від 01.11.2018 року;
- Меморандум про співпрацю між Держпродспоживслужбою та Національним університетом біоресурсів і природокористування України від 06.08.2018 року;
- Меморандум про співпрацю між Держпродспоживслужбою та Львівським національним університетом ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького від 30.07.2018 року;
- Меморандум про співпрацю між Держпродспоживслужбою та Білоцерківським національним аграрним університетом від 12.12.2017 року;
- Меморандум про співпрацю між Держпродспоживслужбою та Інститутом захисту рослин Національної академії аграрних наук України від 26.12.2017 року.

Відповідно до Закону про контроль (ст. 12), посадові особи компетентного органу та його територіальні органи, які здійснюють заходи державного контролю, зобов'язані регулярно підвищувати кваліфікацію в порядку, визначеному Законом України «Про державну службу». Держпродспоживслужба затверджує Щорічний план підвищення кваліфікації посадових осіб, які здійснюють заходи державного контролю.

Водночас працівники Держпродспоживслужби мають можливість проходити навчальні курси за рахунок зовнішнього фінансування, наприклад, у рамках міжнародної технічної допомоги чи інших програм навчання, які фінансуються Європейським Союзом, а також міжнародними організаціями, зокрема Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC).

Так в жовтні та грудні 2023 року у рамках надання підтримки Міжнародною фінансовою корпорацією з метою підвищення обізнаності у сфері безпечності харчових продуктів відбулися вебіари на тему:

- «Презентація українського перекладу Глави 3 «Система управління безпечністю харчових продуктів: підходи та техніки» Посібника IFC з питань безпечності харчових продуктів», до якого долучилися фахівці територіальних органів Держпродспоживслужби;
- «Презентація українського перекладу Глави 4 «Процедури та документація системи управління безпечності харчових продуктів (FSMS)» та Глави 5 «Навчання з питань безпечності харчових продуктів» Посібника IFC з питань безпечності харчових продуктів»⁴⁰.

На сьогодні, в зв'язку з постійним процесом внесення змін до законодавства з метою наближення його до законодавства Європейського Союзу важливим є проведення на постійній основі інформаційних заходів, навчання, підготовка настанов, які були б корисними як для представників центральних органів виконавчої влади, що опікуються питаннями безпечності харчових продуктів, так і для представників харчового бізнесу.

---

⁴⁰ Переклад Посібника українською мовою міститься на вебсайті Держпродспоживслужби <https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/pamyatki-rekomendaciyi>.

V

Висновки та рекомендації

I. Аналіз існуючої політики у сфері безпеки харчових продуктів та регуляторних вимог:

Національна політика безпеки харчових продуктів. Виходячи з міжнародного досвіду, важливою для системного, ефективного та збалансованого розвитку системи безпеки харчових продуктів є наявність чіткої та структурованої національної політики у сфері безпеки харчових продуктів, що відображає основні принципи, на основі яких розробляються національні нормативно-правові акти у зазначеній сфері. Дієвим інструментом, спрямованим на реалізацію національної політики безпеки харчових продуктів, є національний стратегічний план, який визначає дії, необхідні для досягнення цілей, визначених національною політикою безпеки харчових продуктів.

На сьогодні в Україні відсутня офіційна комплексна національна політика безпеки харчових продуктів, затверджена на законодавчому або виконавчому рівні, яка б включала в себе деталі щодо наступних елементів:

- перелік законодавства у сфері харчових продуктів;
- інституційна структура та координація функцій щодо безпеки харчових продуктів;
- застосування принципів доказовості та аналізу ризиків;
- участь у міжнародних організаціях та імплементація відповідних угод;
- нагляд та епідеміологія;
- лабораторії та референс-лабораторії;
- моніторинг систем виробництва та обігу харчових продуктів;
- безпеку імпортованих харчових продуктів для споживання;
- національні системи реагування на надзвичайні ситуації з безпеки харчових продуктів;
- науковий потенціал;
- міжнародна співпраця та виконання міжнародних зобов'язань;
- поінформованість громадськості;
- освітні програми.

З огляду на вищезазначене, затвердження на законодавчому або виконавчому рівні офіційної комплексної національної політики безпеки харчових продуктів, яка б ґрунтувалася на принципах та вимогах міжнародних організацій у сфері СФЗ (СОТ, Комісії Кодекс Аліментаріус, Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин, КФЗ МКЗР), регіональних вимогах (ЄС), а також стратегічний план для її виконання, матиме позитивний вплив на національну систему безпеки харчових продуктів.

Призначення національного органу ККА. Активна участь України у роботі комітетів та робочих груп ККА є надзвичайно важливою для забезпечення захисту здоров'я споживачів, а також забезпечення застосування справедливих торговельних практик щодо харчових продуктів. Важливими також є підвищення обізнаності про діяльність ККА та дискусії, які відбуваються в її комітетах та робочих групах, серед центральних органів виконавчої влади, відповідальних за розроблення та впровадження політик у сфері харчових продуктів. На національному рівні рекомендується створення механізму активних, прозорих та ефективних консультацій з питань, пов'язаних з діяльністю ККА, з метою формування обґрунтованої позиції країни щодо питань, які обговорюються в рамках ККА, або запропонування нових питань для обговорення. Активна участь країни у роботі ККА забезпечується шляхом призначення контактного центрального органу виконавчої влади та створення національного Комітету ККА. Склад національного Комітету ККА повинен включати представників всіх заінтересованих сторін, зокрема міністерств, неурядових організацій, представників бізнесової спільноти і харчової промисловості.

З огляду на вищезазначене, важливим є утворення або призначення національного комітету/органу ККА, представники якого могли б брати участь у засіданнях комітетів ККА на постійній основі, що дозволило б на якомога ширшій основі брати участь в розробці та обговоренні створення нових міжнародних стандартів у сфері безпеки харчових продуктів.

Оцінка ризиків. Оцінка ризиків має здійснюватися незалежним органом або науковим комітетом, таким як в Європі, наприклад, є Європейський орган з безпеки харчових продуктів (EFSA). На сьогодні оцінка ризиків входить до повноважень Держпродспоживслужби та здійснюється структурним підрозділом Держпродспоживслужби, який підпорядковується голові Держпродспоживслужби. Проте, відповідно до найкращих практик, а також до права ЄС оцінка ризиків має бути покладена на повністю незалежний орган. Оцінка ризиків повинна ґрунтуватися на доступних наукових доказах та здійснюватися в незалежний, об'єктивний і прозорий спосіб. З тим, щоб гарантувати незалежність процесу проведення оцінки ризику, членами незалежного органу мають бути незалежні вчені, яких обирають до такого органу на основі відкритої процедури подання заявок.

З огляду на вищезазначене, доцільно розглянути варіант уповноваження на здійснення оцінки ризику незалежний орган або науковий комітет.

Нормативно-правове регулювання. Україна має розгалужену систему нормативно-правових актів, що стосуються безпеки харчових продуктів. Національне харчове законодавство застосовується на всіх стадіях від виробництва до споживання харчових продуктів та регулює широкий спектр питань, пов'язаних з безпекою харчових продуктів, питання вироблення, обігу, експорту-імпорту харчових продуктів, а також надання інформації споживачам про харчові продукти та їх споживання. Водночас деякі законодавчі акти не в повній мірі відображають норми права ЄС. Враховуючи зазначене, доцільно розглянути можливість внесення наступних змін до харчового Закону:

- щодо чіткого алгоритму повідомлення про ризик. Харчовий Закон не містить чітких норм щодо того, яким чином має відбуватися повідомлення про ризик. Харчовий Закон містить лише визначення, відповідно до якого повідомленням про ризик є обмін інформацією і висновками протягом усього процесу аналізу ризику щодо небезпечних факторів і ризиків, факторів, пов'язаних з ризиком і усвідомленням ризику, між спеціалістами з оцінки ризику, особами, що здійснюють управління ризиком, споживачами, операторами ринку та іншими заінтересованими сторонами. З огляду на важливість повідомлення про ризик як складової оцінки ризику Європейським законодавцями прийнято Регламент щодо прозорості № 2019/1381 від 20 червня 2019 року, яким встановлено чіткий механізм координації при здійсненні повідомлення про ризик та обміну інформацією між тими, хто здійснює оцінку ризику та тими, хто відповідає за управління ризиком. Зазначений Регламент може бути взятий за основу для законодавчого закріплення процедурних питань повідомлення про ризик в українському законодавстві.
- щодо законодавчого розмежування понять безпеки та якості харчових продуктів. Харчовим Законом визначено, що є «безпечним харчовим продуктом» та надано визначення «окремим показникам якості харчових продуктів». Проте незрозуміло, які саме показники мають на увазі під окремими показниками якості. Немає чіткого законодавчого розмежування між «безпекою» та «якістю» харчових продуктів. Разом з тим, визначення терміну «окремі показники якості харчових продуктів» не містить чітких ознак того, що саме слід вважати «якістю» і як по суті цей термін відмежовано від «безпеки».
- запровадити спрощену процедуру введення в обіг традиційних харчових продуктів, взявши за приклад підхід Регламенту ЄС 2015/2283. Відсутність такої процедури може бути перешкодою для бізнесу через встановлення більш жорстких умов, ніж необхідні для забезпечення безпеки харчових продуктів.

Дитяче харчування

На сьогодні законодавчі вимоги до дитячого харчування встановлені харчовим Законом та Законом України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» № 2639 від 6 грудня 2018 року. Єдиного спеціального закону, в якому були б консолідовані всі питання, які стосуються дитячого харчування, наразі в Україні немає.

Відсутність консолідованого спеціального Закону, розпорошеність норм по різних законах, відсутність чітких настанов щодо вимог у сфері дитячого харчування можуть ускладнювати розуміння застосованих норм та створювати невизначеність для відповідного бізнесу.

З огляду на зазначене, важливим є прийняття відповідних настанов з роз'ясненнями законодавчих норм з питань дитячого харчування.

Продукти для спеціальних медичних цілей

З метою уможливлення процедури надсилання повідомлення про намір введення в обіг харчових продуктів для спеціальних медичних цілей та процесу погодження повідомлень компетентним органом, необхідно встановити чіткі вимоги до продуктів для спеціальних медичних цілей на рівні нормативно-правового акту.

Органічні продукти

У 2021 році набув чинності Регламент ЄС № 848/2018⁴¹, дія якого має удосконалити законодавство з органічного виробництва та встановити єдині правила та стандарти для всіх учасників органічного сектору. Дія Регламенту поширюється й на виробників країн, які не є членами ЄС, але експортують продукцію на європейський ринок.

Враховуючи вищезазначене, рекомендовано детально проаналізувати відповідність Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496 від 10 липня 2018 року Регламенту ЄС 848/2018 з тим, щоб врахувати зміни європейського законодавства там, де це необхідно.

Всеохоплююча стратегія

Україна протягом останніх восьми років вживає заходів щодо наближення законодавства до законодавства ЄС в рамках виконання Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV «Санітарні та фітосанітарні заходи» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 228-р від 24 лютого 2016 року. Всеохоплюючу стратегію доцільно оновлювати на постійній основі в тій мірі, яка є необхідною для відображення міжнародних тенденцій та змін до європейського законодавства.

⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02018R0848-20241201&qid=1733430337552>

II. Інституційна структура

Лабораторії

Україна як країна-кандидат на членство в ЄС повинна створити та розвивати національну мережу офіційних випробувальних лабораторій, максимально наближених за структурою, функціями та методиками тестування до аналогічних лабораторних мереж країн-членів ЄС.

У 2022 році відповідно до наказу Держпродспоживслужби «Про реорганізацію деяких державних установ, що належать до сфери управління Держпродспоживслужби» № 415 від 07.10.2022 року розпочато реорганізацію мережі державних випробувальних лабораторій Держпродспоживслужби. Проте зазначене реформування спрямоване виключно на зменшення кількості міжрайонних та районних державних лабораторій, шляхом їх ліквідації або приєднання до регіональних державних лабораторій, але не передбачає заходів, спрямованих на підвищення ефективності роботи лабораторної мережі.

- З метою забезпечення ефективної та збалансованої роботи системи державного контролю, може бути доцільним вжити заходів щодо підвищення ефективності роботи лабораторної мережі, оснащення лабораторій необхідним устаткуванням для відбору зразків та для проведення досліджень (випробувань), необхідними реактивами. З урахуванням обмежених можливостей бюджету у зв'язку з вторгненням Росії в Україну, важливою є розробка запитів для надання міжнародної технічної допомоги у цьому питанні.
- На сьогодні існує необхідність у створенні мережі референс-лабораторій та виконанні референс-лабораторіями тих функцій, які вони виконують відповідно до європейського законодавства. Референс-лабораторії (NRL) в ЄС несуть відповідальність за моніторинг харчових продуктів, кормів, патогенів людини і тварин, генетично модифікованих організмів і певних класів речовин, таких як залишки в живих тваринах і продуктах тваринного походження, а також залишки пестицидів у харчових продуктах і кормах. Референс-лабораторії (NRL) існують у всіх країнах-членах ЄС. Вони є основою для загальноєвропейських гармонізованих стандартів тестування у відповідних сферах офіційного контролю харчових продуктів і кормів, а також у сфері здоров'я тварин для діагностики захворювань. В Україні таких лабораторій наразі тільки дві, а саме Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи та Державний науково-дослідний контрольний інститут ветеринарних препаратів та кормових добавок.

III. Аналіз заходів державного контролю у сфері безпеки харчових продуктів

Прикордонні інспекційні пости та призначені пункти пропуску. Згідно з Законом про контроль, ввезення (пересилання) на митну територію України вантажів із продуктами та живими тваринами, дозволяється виключно через призначені прикордонні інспекційні пости (ПІП). Ввезення (пересилання) на митну територію України вантажів з харчовими продуктами нетваринного походження та кормами нетваринного походження, які підлягають посиленому державному контролю, дозволяється лише через призначені пункти пропуску. На поточний момент існує проблема з побудовою та оснащенням ПІП та призначених пунктів пропуску. Проблема лежить в площині матеріально-ресурсної бази, але без наявності повністю укомплектованих ПІП та пунктів пропуску не можна говорити про виконання вимог Закону про контроль.

Міжнародні сертифікати. Продукти тваринного походження, які ввозяться в Україну, повинні супроводжуватися формами міжнародних сертифікатів, затвердженими законодавством. Зазначене відповідає міжнародній практиці. Разом з тим, форми сертифікатів, затверджені законодавством, в окремих випадках містять загальні положення, відповідно до яких продукція повинна відповідати вимогам «законодавства України». Відсутність в формах сертифікатів посилань на конкретне законодавство України (Закон, постанова, наказ), якому має відповідати продукція, створює невизначеність для імпортерів та ускладнює розуміння вимог, яким має відповідати продукція, що ввозиться в Україну.

IV. Аналіз нарощування потенціалу

Інформаційні заходи. На сьогодні в зв'язку з постійним процесом внесення змін до законодавства України з метою наближення його до законодавства Європейського Союзу, важливим є проведення на постійній основі інформаційних заходів, навчання, підготовка настанов, які були б корисними, як для представників центральних органів виконавчої влади, що опікуються питаннями безпеки харчових продуктів, так і для представників харчового бізнесу.

Нові теми для контролю. Нові теми для державного контролю, зокрема ГМО, новітні харчові продукти, матеріали та предмети, що контактують з харчовими продуктами — нові виклики для спеціалістів Держпродспоживслужби, отже важливим є забезпечення постійного професійного розвитку спеціалістів, що залучені у забезпечення безпеки харчових продуктів.

Роз'яснення законодавчих вимог. Національне харчове законодавство України побудоване на принципі «від лану до столу», враховує принцип «єдиного здоров'я», застосовується на всіх стадіях від виробництва до споживання харчових продуктів та регулює широкий спектр питань, пов'язаних з безпекою харчових продуктів, питаннями вироблення, обігу, експорту-імпорту харчових продуктів, надання інформації споживачам про харчові продукти, регулюванням питання предметів та матеріалів, що контактують з харчовими продуктами, органічного виробництва, а також питання ветеринарної медицини, безпеки та гігієни кормів, та державного контролю. На сьогодні вкрай важливою є розробка методичних настанов, рекомендацій, роз'яснень щодо усіх нововведень у законодавстві, а також СОП, та розміщення такої інформації у відкритому доступі на офіційних веб-сайтах державних органів, що опікуються питаннями безпеки харчових продуктів.

Додаток

Перелік підзаконних нормативно-правових актів, якими регулюються питання безпеки харчових продуктів¹

1. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Вимог до безпеки та якості молока і молочних продуктів» № 118 від 12.03.2019 року.
2. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Гігієнічних вимог до дрібнотоварного виробництва та обігу молока» № 209 від 07.04.2022 року.
3. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпекою харчових продуктів (НАССР)» № 590 від 01.10.2012 року.
4. Наказ Мінекономіки «Про затвердження Методичних настанов щодо розроблення, запровадження та використання постійно діючих процедур, які базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках в закладах освіти» № 2347 від 17.11.2020 року.
5. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження вимог до продуктів з какао та шоколаду» № 157 від 13.04.2016 року.
6. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Гігієнічних вимог до швидкозаморожених харчових продуктів, призначених для споживання людиною» № 682 від 14.09.2022 року.
7. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Гігієнічних вимог до виробництва та обігу харчових продуктів тваринного походження» № 813 від 20.10.2022 року.
8. Наказ Мінагрополітики «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 жовтня 2022 року № 813 та затвердження Вимог до окремих показників якості для м'яса свійської птиці» № 368 від 27.03.2023 року.
9. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Гігієнічних вимог до потужностей, на яких здійснюється виробництво та/або обіг продуктів бджільництва» № 1968 від 15.11.2023 року.
10. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Вимог до курячих яєць» № 360 від 07.03.2023 року.
11. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку видачі, відмови у видачі, анулювання, тимчасового припинення дії, переоформлення та поновлення дії експлуатаційного дозволу, форми експлуатаційного дозволу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» № 27 від 12.01.2024 року.
12. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Порядку державної реєстрації потужностей та Порядку ведення державного реєстру операторів ринку та їхніх потужностей» № 431 від 15.02.2024 року.
13. Наказ МОЗ «Про затвердження Вимог до тверджень про поживну цінність харчових продуктів та тверджень про користь для здоров'я харчових продуктів» № 1145 від 15.05.2020 року.
14. Наказ МОЗ «Про затвердження Правил додавання вітамінів, мінеральних речовин та деяких інших речовин до харчових продуктів» № 1613 від 16.07.2020 року.
15. Наказ МОЗ «Про затвердження Вимог до безпеки та окремих показників якості дитячого харчування» № 1084 від 23.06.2022 року.
16. Наказ МОЗ «Про затвердження вимог до харчових ароматизаторів, вимог до харчових добавок та вимог до харчових ензимів» № 45 від 08.01.2024 року.
17. Наказ МОЗ «Про затвердження Показників безпеки харчових продуктів «Максимальні межі (рівні) залишків діючих речовин ветеринарних препаратів у харчових продуктах тваринного походження»» № 2646 від 23.12.2019 року.
18. Наказ МОЗ «Про затвердження Допустимих рівнів вмісту радіонуклідів Cs-137 і Sr-90 у продуктах харчування та питній воді (ДР-97)» № 255 від 19.08.1997 року.

¹ Зазначений перелік не є вичерпним переліком нормативно-правових актів у сфері СФЗ, а наведений як ілюстративний до питань, які описуються у звіті

19. Наказ МОЗ «Про затвердження Державних гігієнічних правил і норм «Регламент максимальних рівнів окремих забруднюючих речовин у харчових продуктах»» № 368 від 13.05.2013 року (зі змінами, внесені наказами МОЗ № 1238 від 22.05.2020 року та № 2113 від 11.12.2023 року).
20. Наказ МОЗ «Про затвердження Вимог до харчових продуктів та харчових інгредієнтів, що піддаються дії іонізуючого випромінювання» № 1280 від 15.07.2023 року.
21. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Порядку і спеціальних вимог до маркування харчових продуктів, а також Переліку харчових продуктів, для яких обов'язковим є зазначення країни походження або місця походження» № 679 від 01.04.2021 року.
22. Наказ Мінекономіки «Про затвердження Порядку перевантаження вантажу з продуктами у випадку виходу з ладу транспортного засобу або неможливості його використання з інших поважних причин, що зумовлює необхідність перевантаження продуктів на інший транспортний засіб» № 2043 від 13.10.2020 року.
23. Наказ Мінекономіки «Про затвердження довгострокового плану державного контролю в окремих сферах державного контролю, здійснення якого належить до компетенції Держпродспоживслужби, на 2022–2026 роки» № 1022 від 05.01.2022 року.
24. Наказ Мінекономіки «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів діоксинів, діоксиноподібних поліхлорованих біфенілів та недіоксиноподібних поліхлорованих біфенілів у деяких харчових продуктах для цілей державного контролю» № 610-21 від 24.09.2021 року.
25. Наказ Мінекономіки «Про затвердження Порядку знищення, особливого поводження та зміни призначеного використання вантажів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України, які не відповідають законодавству» № 893-21 від 29.04.2021 року.
26. Постанова КМУ «Про затвердження плану дій за надзвичайних обставин, пов'язаних із харчовими продуктами та кормами» № 80 від 03.02.2021 року.
27. Наказ Мінекономіки «Про затвердження Правил поводження з продуктами, ввезеними (пересланими) на митну територію України як торговельні (виставкові) зразки або об'єкти наукових досліджень» № 601 від 23.03.2021 року.
28. Наказ Мінекономіки «Про затвердження Розмірів плати за здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, що фінансується операторами ринку» №2836/835 від 31.12.2020 року.
29. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю (інспектування) стосовно додержання операторами ринку вимог законодавства про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин» № 447 від 08.08.2019 року.
30. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження форми акта, складеного за результатами проведення заходу державного контролю у формі аудиту постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР» № 446 від 08.08.2019 року.
31. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку та критеріїв уповноваження акредитованих лабораторій, у тому числі референс-лабораторій, та Порядку перевірки дотримання уповноваженими акредитованими лабораторіями, у тому числі референс-лабораторіями, критеріїв уповноваження та позбавлення такого уповноваження» № 10 від 10.01.2019 року.
32. Постанова КМУ «Про деякі питання здійснення планових заходів державного контролю Державною службою з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів» № 896 від 31.10.2018 року.
33. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів певних забруднюючих речовин у продуктах для цілей державного контролю» № 288 від 25.06.2018 року.
34. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів мікотоксинів у харчових продуктах для цілей державного контролю» № 264 від 22.05.2019 року.

35. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження вимог до змісту, форми та порядку надання інформації про харчовий ланцюг» № 270 від 13.06.2018 року.
36. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження порядку відбору зразків та їх перевезення (пересилання) до уповноважених лабораторій для цілей державного контролю» № 490 від 11.10. 2018 року.
37. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Методів відбору та підготовки зразків для визначення максимально допустимих рівнів залишків пестицидів у продуктах рослинного та тваринного походження для цілей державного контролю» № 289 від 25.06.2018 року.
38. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Методів відбору зразків для цілей державного контролю рівня нітратів у харчових продуктах» № 34 від 05.02.2019 року.
39. Постанова КМУ «Про затвердження порядку проведення арбітражних лабораторних досліджень (випробувань) та врахування їх результатів для цілей державного контролю» № 648 від 22.08.2018 року.
40. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження форми протоколу про порушення Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», законодавства про харчові продукти та корми» № 29 від 23.01.2018 року.
41. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Порядку надання статусу офіційного ветеринарного лікаря, уповноваженого ветеринара, працівника бійні, уповноваженого на виконання обов'язків помічника державного ветеринарного інспектора, та здійснення їх діяльності» № 141 від 16.03.2018 року.
42. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення аудиту Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та її територіальних органів» № 118 від 20.02.2019 року.
43. Постанова КМУ «Про деякі питання формування розмірів плати за здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, що фінансується операторами ринку» № 148 від 27.02.2019 року.
44. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження порядку визначення та застосування періодичності документальних перевірок відповідності, фізичних перевірок, лабораторних досліджень (випробувань) вантажів, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України» № 501 від 19.10.2018 року.
45. Наказ Держпродспоживслужби «Про затвердження періодичності перевірок вантажів, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України» № 1019 від 12.12.2018 року.
46. Постанова КМУ «Про затвердження переліку призначених прикордонних інспекційних постів та призначених пунктів пропуску через державний кордон» № 68 від 05.02.2020 року.
47. Наказ Мінекономіки «Про затвердження форм міжнародних сертифікатів» № 1329 від 14.07.2020 року.
48. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Порядку проведення державного контролю потужностей, розташованих у країнах-експортерах, з яких дозволяється ввезення (пересилання) продуктів на митну територію України, та Порядку ведення державного реєстру країн та потужностей, з яких дозволяється ввезення (пересилання) продуктів на митну територію України» № 262 від 01.06.2018 року.
49. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Переліку продуктів, які підлягають державному контролю на призначених прикордонних інспекційних постах» № 159 від 26.03.2018 року.
50. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження переліку харчових продуктів нетваринного походження та кормів нетваринного походження, вантажі з якими при ввезенні (пересиланні) на митну територію України підлягають посиленому державному контролю» № 158 від 26.03.2018 року.
51. Постанова КМУ «Про затвердження форми загального ветеринарного документа на ввезення та загального документа на ввезення» № 570 від 18.07.2018 року.
52. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Вимог щодо ввезення (пересилання) на митну територію України живих тварин та їхнього репродуктивного матеріалу, харчових продуктів тваринного походження, кормів, сіна, соломи, а також побічних продуктів тваринного походження та продуктів їх оброблення, переробки» № 553 від 16.11.2018 року.
53. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю у країнах-експортерах» № 589 від 05.07.2019 року.

54. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку встановлення спеціальних умов імпорту харчових продуктів та кормів» № 869 від 09.10.2019 року.
55. Наказ Мінекономіки «Про затвердження деяких нормативно-правових актів щодо використання протимікробних ветеринарних лікарських засобів у ветеринарній медицині та звітування про обсяги їх застосування» № 1177-21 від 30.12.2021 року.
56. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження деяких нормативно-правових актів щодо карантинування тварин та центрів збору тварин» № 323 від 31.05.2022 року.
57. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Вимог до забезпечення благополуччя тварин під час забою та умертвіння» № 628 від 29.08.2022 року.
58. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Вимог до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання» № 224 від 08.02.2021 року.
59. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Інструкції з профілактики та боротьби з трансмісивними губчастоподібними енцефалопатіями» № 699 від 07.03.2024 року.
60. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Переліку хвороб тварин, що підлягають повідомленню, порядків їх моніторингу, повідомлення про виявлення або підозру щодо наявності хвороб тварин, що підлягають повідомленню, та про випадки нетипової загибелі тварин» № 473 від 18.07.2022 року.
61. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Порядку формування та ведення Державного реєстру тваринницьких потужностей та операторів ринку, форм заяв про затвердження тваринницької потужності, державну реєстрацію тваринницької потужності/оператора ринку» № 211 від 08.04.2022 року.
62. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення державної реєстрації тваринницьких потужностей та операторів ринку» № 461 від 19.04.2022 року.
63. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку затвердження тваринницьких потужностей для цілей експорту, імпорту та здійснення діяльності, що становить високий ризик» № 478 від 19.04.2022 року.
64. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Національну установу України з ветеринарних препаратів та кормових добавок» № 235 від 17.03.2023 року.
65. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну надзвичайну протиепізоотичну комісію при Кабінеті Міністрів України, Типового положення про місцеву державну надзвичайну протиепізоотичну комісію та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» № 479 від 19.04.2022 року.
66. Наказ Мінагрополітики «Про затвердження критеріїв визначення наявності значного впливу запропонованого ветеринарно-санітарного заходу або затвердженого надзвичайного ветеринарно-санітарного заходу на експортні можливості іноземних держав, затвердження видів потужностей з утримання свійських наземних тварин, утримання та вирощування тварин аквакультури, які становлять високий ризик щодо поширення хвороб тварин, та граничних обсягів вирощування тварин аквакультури, за яких не вимагається затвердження потужностей» № 511 від 02.08.2022 року.
67. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України «Про затвердження Гігієнічних вимог до виробництва та обігу харчових продуктів на потужностях, розташованих у закладах загальної середньої освіти» № 2532 від 03.12.2020 року.
68. Наказ МОЗ України «Про затвердження Мікробіологічних критеріїв для встановлення показників безпеки харчових продуктів» № 548 від 19.07.2012 року.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771 від 23 грудня 1997 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text>
2. Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042 від 18 травня 2017 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>
3. Марченко С. І. «Правові засади державної аграрної політики України щодо санітарних та фітосанітарних заходів в умовах воєнного стану». Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Реєстри у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції
<https://minagro.gov.ua/file-storage/reiestry-u-sferi-orhanichnoho-vyrobnytstva-obihu-ta-markuvannia-orhanichnoi-produktsii>
5. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049#Text
6. Перелік уповноважених акредитованих лабораторій, референс-лабораторій
<https://dpss.gov.ua/bezpechnist-harchovih-produktiv-ta-veterinarna-medicina/p-laboratorij/perelik-upovnovazhenih-akreditovanih-laboratorij-referens-laboratorij>.
7. Розпорядження КМУ «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік» № 137-р від 16 лютого 2024 року
<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-priorytetnykh-dii-uriadu-na-2024-rik-137r-160224>.
8. Розпорядження КМУ «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV "Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею" Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» №228-р від 24 лютого 2016 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-p>
9. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006#Text
10. Угода про технічні бар'єри в торгівлі
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_008#Text
11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
12. Definitions for the purposes of the Codex Alimentarius. Definitions of risk analysis terms related to food safety
<https://www.fao.org/4/w5975e/w5975e07.htm#:~:text=Food%20means%20any%20substance%2C%20whether,substances%20used%20only%20as%20drugs>
13. European Parliament resolution of 23 June 2022 on the candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia (2022/2716(RSP))
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022IP0249>
14. European Council conclusions on Ukraine, enlargement and reforms
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/14/european-council-conclusions-on-ukraine-enlargement-and-reforms/>

15. IFC Scan Guide: Policy and Regulatory Dimension of Food Safety, Food Fortification, Food Loss and Waste, Livestock Production (Animal Welfare and Use of Antibiotics)
<https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/mgrt/fs-scan-guide-final.pdf>.
16. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32002R0178>.
17. Regulation (EU) 2019/1381 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on the transparency and sustainability of the EU risk assessment in the food chain and amending Regulations (EC) No 178/2002, (EC) No 1829/2003, (EC) No 1831/2003, (EC) No 2065/2003, (EC) No 1935/2004, (EC) No 1331/2008, (EC) No 1107/2009, (EU) 2015/2283 and Directive 2001/18/EC
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019R1381&qid=1733860175081>
18. Regulation (EU) No 1169/2011 the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:02011R1169-20180101>.
19. Regulation (EU) 2015/2283 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on novel foods, amending Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council and repealing Regulation (EC) No 258/97 of the European Parliament and of the Council and Commission Regulation (EC) No 1852/2001
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015R2283&qid=1730238310968>
20. Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02018R0848-20230221&qid=1730238868381>
21. Regulation (EU) No 609/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 on food intended for infants and young children, food for special medical purposes, and total diet replacement for weight control and repealing Council Directive 92/52/EEC, Commission Directives 96/8/EC, 1999/21/EC, 2006/125/EC and 2006/141/EC, Directive 2009/39/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Regulations (EC) No 41/2009 and (EC) No 953/2009
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0609-20230321>
22. Qin J. Y. Mind the Gap: Navigating between the WTO Agreement and its Accession Protocols, Wayne State University Law School Legal Studies Research Paper Series, No. 2016-05., 2016. Retrieved from www.ssrn.com/link/Wayne-State-U-LEG.html.
23. Strategic Plan 2020-2024 DG Health and Food Safety (SANTE)
https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/sante_sp_2020_2024_en.pdf.
24. US 2021 - 2025 Action Plan National Program 108 Food Safety
<https://www.ars.usda.gov/ARSUserFiles/np108/NP%20108%20Action%20Plan%202021-2025%20final%20for%20WEB.pdf>.
25. Vapnek Jessica, Spreij Melvin Perspectives and Guidelines on Food Legislation, with a New Model Food Law, FAO Legislative Study 87, Rome: Development Law Service, Legal Office, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2005
<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/15558eee-4a47-440a-a87f-f2bb419e46ab/content>
26. WHO Global Strategy for Food Safety
<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/363475/9789240057685-eng.pdf?sequence=1>

Contact Information

International Finance Corporation
2121 Pennsylvania Avenue, NW
Washington, DC 20433 USA

Global Food Safety, Food Loss Prevention & Food Fortification Advisory, ifcfs@ifc.org
Natia Mgeladze, nmgeladze@ifc.org
Kateryna Onul, konul@ifc.org

www.ifc.org/foodsafety

@IFC-Agribusiness

Матеріали цього видання захищені авторським правом. Копіювання та/або передача частин або всього цього видання без дозволу можуть бути порушенням чинного законодавства. IFC не гарантує точність, надійність або повноту змісту, включеного в це видання, а також не несе відповідальності за будь-які пропуски або помилки (включаючи, без обмежень, типографічні та технічні помилки) у змісті або за покладення на нього.

Висновки, тлумачення, погляди та судження, викладені тут, належать авторам і не обов'язково відображають погляди Виконавчих директорів Міжнародної фінансової корпорації або Світового банку, чи урядів, які вони представляють.

© Міжнародна фінансова корпорація
Вересень 2024 р.
Усі права захищені.
Фото на обкладинці: www.freepik.com